

SAVONLINNAN MAAKUNTAMUSEON PROJEKTI
ETSI, LÖYDÄ JA NÄE KADONNUT KAUPUNKI

PAIKALLISHISTORIAN JA KUVAAMATAIDON OPETUSMATERIAALIA SAVONLINNAN KOULUILLE

SAVONLINNAN KAUPUNGIN RAKENNUS- JA TYYLIHISTORIA

PETRI ENQVIST
RAKENNUSTAITEEN LÄÄNINTÄITEILIJÄ
ARKKITEHTI SAFA
ETELÄ-SAVON TAIDETOIMIKUNTA
2003

merk. INREEN

INVENT. SAVONLINNAN

SAVONLINNAN MAAKUNTAMUSEON PROJEKTI
ETSI, LÖYDÄ JA NÄE KADONNUT KAUPUNKI

PAIKALLISHISTORIAN JA KUVAAMATAIDON OPETUSMATERIAALIA SAVONLINNAN KOULUILLE

SAVONLINNAN KAUPUNGIN RAKENNUS- JA TYYLIHISTORIA

PETRI ENQVIST
RAKENNUSTAITEEN LÄÄNINTAITEILIJÄ
ARKKITEHTI SAFA
ETELÄ-SAVON TAIDETOIMIKUNTA
2003

Oheinen materiaali on eri lähteistä yksiin kansiin koottu annos Savonlinnan kaupungin kaavoittamiseen ja rakentamiseen liittyvää aineistoa.

Luonnollisesti varhaiset vuosisadat 1600-luvulta 1700-luvun loppuun joudutaan rakennuspiirustusmateriaalin totaalisen puutteen vuoksi käsittelemään vain asema- ym. karttojen ja paikallishistorian tekstien pohjalta. Rakennuspiirustusten osalta aineisto 1700-luvun lopulta 1880-luvun alkuun on sekin varsin niukka. Ilmeisesti vasta kaupungin ensimmäisen, vuonna 1877 vahvistetun rakennusjärjestyksen myötä rakennuspiirustuksista jätettiin maistraatin arkistoon kaksoiskappaleet. Nykyisen kaupunginarkiston piirustuskokoelmassa rakennuspiirustuksia löytyy runsaammin vasta 1880-luvun jälkipuoliskolta alkaen.

Vanhoja kaupunkikarttoja on kaupunginarkiston kokoelmassa lukuisia kappaleita ja ne on mahdollisimman laajasti kopioitu tähän aineistoon. Lisäksi onnistuttiin saamaan kaupungin kolme vanhinta karttaa 1600-luvulta värillisinä jäljennöksinä Ruotsin valtionarkistosta Tukholmasta (Riksarkivet). Kimmo Antilan onnistui löytää kansallisarkistosta alkuperäisversio maanmittari Gabriel Poppiuksen kaupunkikartasta vuodelta 1843. Kartan erikoisuutena on, että siihen on piirretty näkyviin kaupungin silloinen rakennuskanta ja kartan selostusosasta voidaan lukea silloiset talonmistajat ja heidän rakennustensa käyttötarkoitukset.

Toinen osa käsittelee arkkitehtuuryhtiösiikoiden alla kaupungin rakennusten historiaa ja arkkitehtoonisia piirteitä. Kunkin aukeaman oikealla sivulla oleviin rakennuspiirustuksiin liittyy tekstikuvaukset vasemmalla sivulla. Sivulla olevat vanhat valokuvat ovat Maakuntamuseon kokoelmista ja uudet kuvat olen ottanut vuoden 2002 kuluessa.

Etelä-Savon taidetoimikunnassa Mikkelissä 12. päivänä maaliskuuta v. 2003

Petri Enqvist,
läänintaiteilija, arkkitehti SAFA

SISÄLLYSLUETTELO

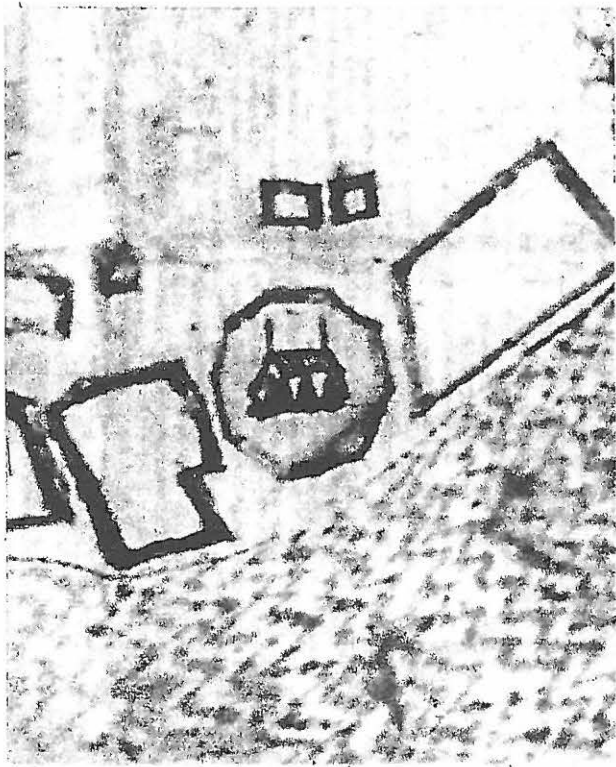
KARTAT JA ASEMAKAAVAT

Savonlinnan yleiskartta – Laurentius Schroderus v. 1639
Savonlinnan regulointisuunnitelma – Lorentz Rööss v. 1644
Savonlinnan regulointisuunnitelma – Lorentz Rööss v. 1645
Savonlinna 1683 – 1743 ja Savonlinnan kartta v. 1748
Heikinpohjan tiluskartta v. 1783
Piirikuntakaupungin kartta v. 1802 (1799)
Gahmbergin kartan renovointi v. 1818 / 1825
Claes Gyldeénin kaupunkikartta v. 1843
Gabriel Poppiuksen kaupunkimittaus v. 1843
Talonmistajat Poppiuksen v. 1843 kartassa
Nykytilanteen ja Poppiuksen kartan vertailu
29.11. 1848 vahvistettu asemakaava
Vanhan kaupunginosan kortteleiden I ja II muutokset
Vuoden 1895 asemakaava
Asemakaava vahv. 17.4.1899
Rautatiealue ja muita muutoksia v. 1906 / 1908
Savonniemen kaavoituksen vaiheita
Ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne 1920-luvun lopulla
Ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne v. 1965
Ensimmäisen kaupunginosan rakennettu tilanne v. 2000

RAKENNUSPIIRUSTUKSET

Rakennusvolymityyppejä
Venäläinen piirikuntakaupunki 1784-1812
Savonlinnalainen empire
Historismi 1870-luku – arkkitehti Constantin Kiseleff
Historismi 1880-luku
Historismi 1890-luku
Historismi 1890-luku – arkkitehti Allan Schulman
Kansallisromantiikkaa ja ”uutta taidetta” – Art Nouveau
Jugend, puiset uudisrakennukset
Jugend, kivitalot
1920-luvun klassismi / myöhäiseklektismi, puutalot
1920-luvun klassismi / myöhäiseklektismi, kivitalot
Klassismista funktionalismiin
Funktionalismia ja sodan jälkeistä romantiikkaa
Liitteet, tyylipiirteitä
Lähdeluettelo

KARTAT JA ASEMAKAAVAT

Juhani Kostetin tutkimuksen mukaan tämä Savonlinnan vanhin säilynyt kartta esittää juuri kaupunkioikeudet saaneen kaupungin ("Nyslätz Staad") rakennettua tilannetta. Kartassa kummitelee outo rakennus aidatun aukion keskellä, rantaviivan tuntumassa. Onko kuvassa kirkko, raatihuone vai jokin aivan muu? Saarenheimon mukaan 1500-luvun kirkon paikan pitäisi olla aivan muualla, nykyisen Pikkukirkon tienoilla. Siellä olleen kirkon hän arvelee hävinneen 1580-luvulle mennessä. Onko niin, että tilannekarttaan olisi voitu merkitä myös suunnitelmia. Silloin se voisi mahdollisesti olla tulevan kirkon tai raatihuoneen suunniteltu paikka. Kadonneessa Schmalhors-tin asemakaavaluonnoksessa tiedetään olleen merkittynä kirkon ja köyhäntalon eli hospitaalin paikat.

Aikaisemmassa tutkimuksessa (Saarenheimo) katsottiin tämän kartan esittävän asemakaavojen mukaan - tai pikemminkin niistä huolimatta - toteutunutta tilannetta Savonlinnassa 1600-luvun puolivälin tienoilla. Uusin tutkimus (Juhani Kostet 1995) kääntää tilanteen toisin päin. Kyseinen kartta esittääkin olemassa olevaa tilannetta kaupungin perustamisvuoden 1639 tienoilla. Kartan laatija on Kostetin mukaan Laurentius Schroderus, joka olisi mahdollisesti saanut toimeksiannon Pietari Brahen Savonlinnaan suuntautuneen matkan johdosta. Kartan mukaan asutus oli sijoittunut kaupungin saaren etelä- ja itärannalle. Jälkimmäinen asutus lienee ns. vanha kaupungin "malmi". Saaren etelärannan ja niemen länsipään asutus myötäilee rantaviivaa. Varsinaista katulinjaa paikalle, jossa nykyään kulkee Linnankatu, ei ole karttaan merkitty. Tonttien koot ja muodot ovat vaihtelevia ja esitystavasta johtuen on epävarmaa sanoa mikä kuvassa esittää yksittäistä rakennusta mikä tonttia. Vanhan "malmin" puolella tontit näyttäisivät olleen selkeästi pienempiä kuin saaren etelärannassa. Yksittäisten tonttien väleihin näyttäisi jääneen pieniä kujia.

Karttaan samalla esitystavalla merkitty vanha linnan malmin asutus Kyrönsalmen rannalla, näyttäisi olleen rakenteeltan lähes yhtä laaja ja ainakin yhtä epäsäännöllinen kuin varsinainen kaupungin alue. Kartasta on myös vaikea sanoa missä varsinaisen kaupungin alueen raja kulki. Tontteja näyttäisi olleen alueen itäpuolella aina Riihisaaren siltaan saakka. Siltaa lähinnä olleet tontit ovat kenties silloinkin kuuluneet linnan yhteyteen.

Poikkeuksen kartan esitystavassa muodostaa saaren etelärannalle piirretty julkinen(?) rakennus. Monikulmaisen tontin (torin?) keskelle on piirretty rakennuksen julkisivukuva. Kuvaako tämä jyrkkäkattoinen rakennus, jonka molemmissa päädyissä katon harjalta kohoaa viiritanko mahdollisesti raatihuonetta? Saarenheimon (s. 169) mukaan Pietari Brahe oli kaupungissa uudelleen käydessään v. 1649 luvannut raatihuoneeksi maaherran asuinrakennukseksi tarkoitetun keskeneräisen puurakennuksen Tallisaarissa. Oliko paikalla raatihuone jo aikaisemminkin. Kirkon kuvajainen se voisi myös olla, mutta se kirkko, jonka tiedetään 1500-luvulla olleen saarella, sijaitsi Saarenheimon mukaan todennäköisesti nykyisen Pikkukirkon tienoilla ja kirkko, jota 1600-luvulla pitkään puuhattiin ei tiettävästi koskaan valmistunut.

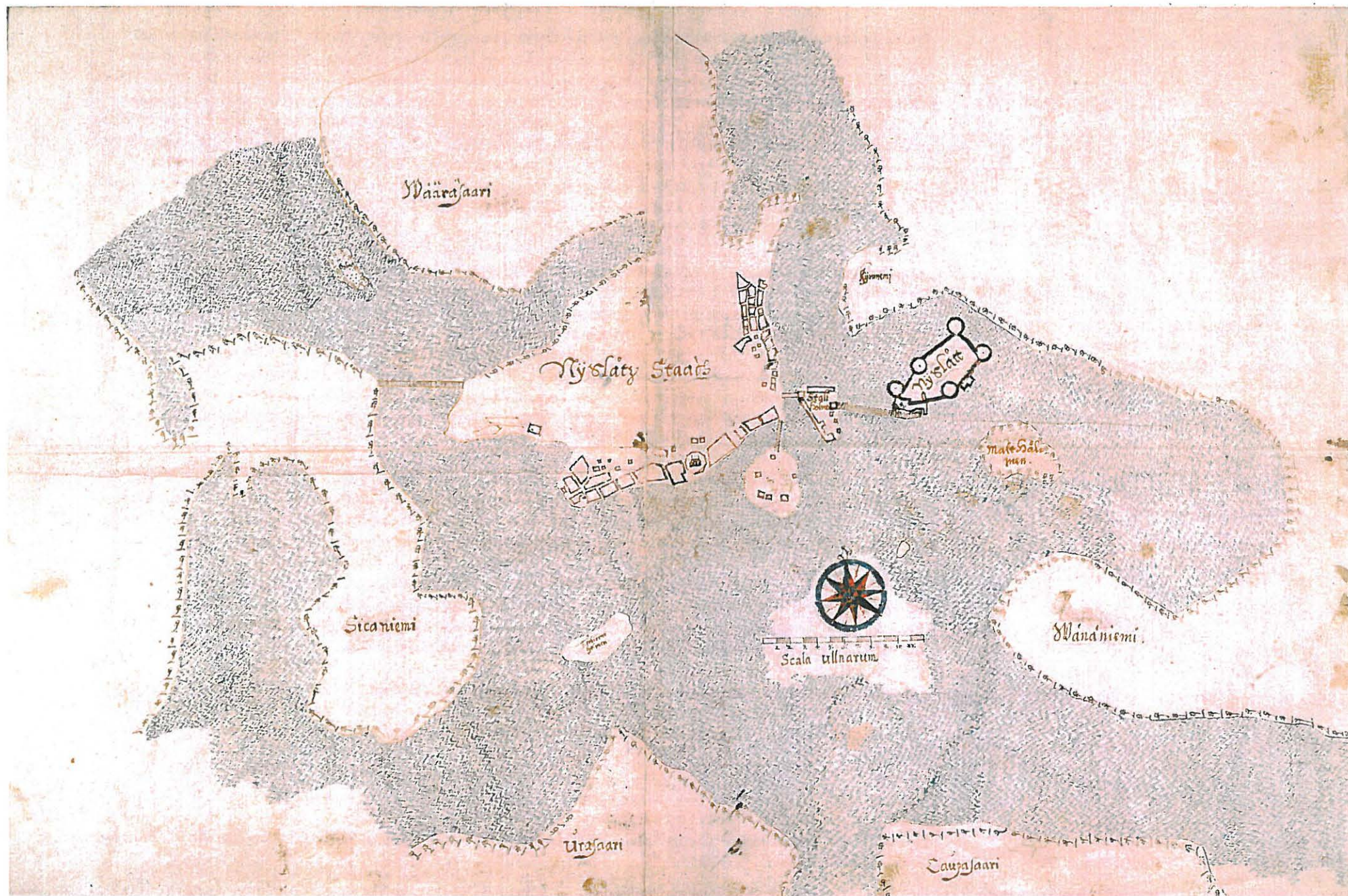
Kartassa, joka näyttää muita 1600-luvun karttoja laajemman alueen, on useita tuttuja paikannimiä. Nykyinen Savonniemi esiintyy kartassa "Sicaniemi" - eli Sikoniemi-nimisenä. Nimi muutettiin nykyiseksi vasta 1840-luvulla. "Torbiörns holmen" (nyk. Törnipyörän saari), "Urasaari" (nyk. Uuraansaari), "Caupasaari" (nyk. Kaupinsaari), "Malt hælmen" (nyk. Mallatsaari) löytyvät kartalta samoin kuin Kyrönniemi ja "Wänäniemi" eli Venäjänniemi.

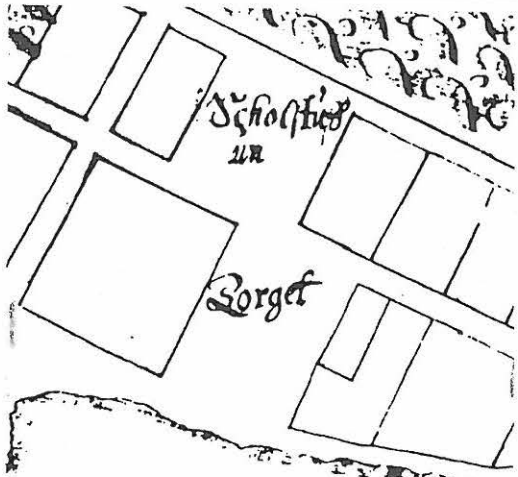
1600-luvun Savonlinnan rakennuskanta jää hämärän peittoon. Kuten Saarenheimo on todennut on 1640-luvulta säilynyt asiakirjatietoja, joissa puhutaan rakennustarvikkeiden myynnistä. Savonlinna on ilman muuta 1600-luvulla ollut puukaupunki ja todennäköisesti hyvin vaatimattomasti rakennettu. Julkisia rakennuksia oli raatihuoneen lisäksi koulutalo, pappila ja ns. hospitaali eli köyhäntalo. Viimeksi mainitun laitoksen muodosti eteisellä varustettu tupa ja erillinen sauna. Kaiken lisäksi vastasyntynyt kaupunki tuhoutui jo v. 1656 sodan liekkeihin. Sodan jälkeistä aikaa Saarenheimo kuvaa kaupungin riutumiskaudeksi, joka v. 1683 lopulta päättyi kaupunkioikeuksien menettämiseen. Kaupungin asukasluku - mukaanlukien linnan ja linnanmalmin asukkaat - on Saarenheimon arvion mukaan vaihdellut vuosina 1644-82 sadankahdenkymmenen ja kolmensadanviidenkymmenen hengen välillä.

Lähteet:

Kostet, Juhani: Cartographia urbium Finnicarum Suomen kaupunkien kaupunkikartografiaa 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa. Rovaniemi 1995. sivut 51- 52

Saarenheimo, Mikko: Savonlinnan kaupungin historia I – Savonlinnan kaupunki 1639-1812, sivut 145-146

Asemakaavan on merkitty kaksi aukiota, joista toisen kohdalla lukee "koulutalo" ja toinen on merkitty varsinaiseksi toriksi. Jälkimmäisen reunaan on yhdestä tontista erotettu mahdollisen raatihuoneen paikka.

"Linnan tallisaareen" (Slotjens stall hálma) on merkitty pienet tornimaiset silloille johtavat porttirakennukset. Mantereelta Tallisaareen johtava silta on merkitty nostosillaksi (vindbro) ja Linnaan johtava silta lauttasillaksi (flåtbro, flottbro).

Ruotsi-Suomen suurvalta-aika oli Suomen kaupunkirakentamisen kukoistusaikaa. Vuosien 1617-68 välisenä aikana kaupunkien lukumäärä Suomessa kolminkertaistui. Renessanssin ihanteiden mukaiseen säännölliseen ruutukaavaan perustuvia kaupunkieja kaavoittamaan tarvittiin pystyviä maanmittareita. Savonlinnan kaupungin perustaja Pietari Brahen käyttämistä maanmittareista merkittävimmät Anders Torstensson ja Claes Claesson hoitivat tärkeiden Pohjanmaan kaupunkien kaavoituksen. Itä-Suomessa vaikuttanut maanmittari Lorentz Röös oli saanut huhtikuussa 1643 tehtäväkseen mitata ja kartoittaa Savonlinnan läänin tilukset. Tämän työn ohessa hän laati myös Savonlinnan kaupunkia varten oheisen asemakaavan. V. 1650 Röös ryhtyi hoitamaan Vähä-Savon alisen osan kruununvoudin virkaa, jossa tehtävässä hän osaltaan järjesteli Savonlinnan ympäristön puolustusta venäläissodan aikana v. 1656. Paria vuotta myöhemmin hänestä tuli Vähä-Savon lainlukija ja myös Savonlinnan kaupungin pormestari.

Uusimman tutkimuksen (Juhani Kostet v. 1995) mukaan oheinen asemakaava on ns. regulointisuunnitelma, jonka tarkoituksena oli järjestää perustetun kaupungin spontaanisti syntynyt kaupunkikuva ja rakentaminen mahdollisimman säännönmukaiseksi. Pääkatu on tässäkin itä-länsi-suuntainen nykyisen Linnankadun paikkeilla kulkeva 10-12 kynnärää leveä suora katu. Tämän lisäksi on merkitty samansuuntainen katu pohjoisemmaksi siten, että väliin jää kapeita kortteleita. Näitä katuja yhdistää kolme rantaan saakka ulottuvaa poikkikatuja, joista keskimäinen muodostaa tuloväylän kaupunkiin Pitkältäsillalta johtavaa tietä myöten. Tältä tieltä erkanevat vielä kolmas itä-länsisuuntainen katu, joka sijoittuu suunnilleen nykyisen Tottinkadun paikkeille. Merkitty katu noudattaa maastossa olevaa painannetta eikä seuraa suunnaltaan muita pitkittäiskatuja. Ei voida varmuudella sanoa oliko tämä kohta vain Röösin suunnittelema kaupunkialueen laajennus vai oliko paikalla mahdollisesti vapaasti muodostunutta asutusta, jota tässä suunnitelmassa järjestettiin kaavan keinoin. Vuoden 1639 kartassa tämä alue oli merkitty rakentamattomaksi.

Huolimatta säännöllisestä katuverkosta on kortteli- ja tonttirakenne joissakin kohdin - mahdollisesti maastosta johtuen - oudon kirjava. Kortteleiden tonttimäärä vaihtelee yhdestä seitsemään ja tontit ovat keskenään varsin eri kokoisia ja muotoisia. Osa tonteista on lähes neliömuotoisia osan ollessa hyvinkin kapeita suorakaiteita. Korttelit ovat edelleen tyypiltään ns. kapeita kortteleita mutta, vastoin vanhempaa kaavaa eivät rannanpuoleiset tontit ulotu rantaan saakka.

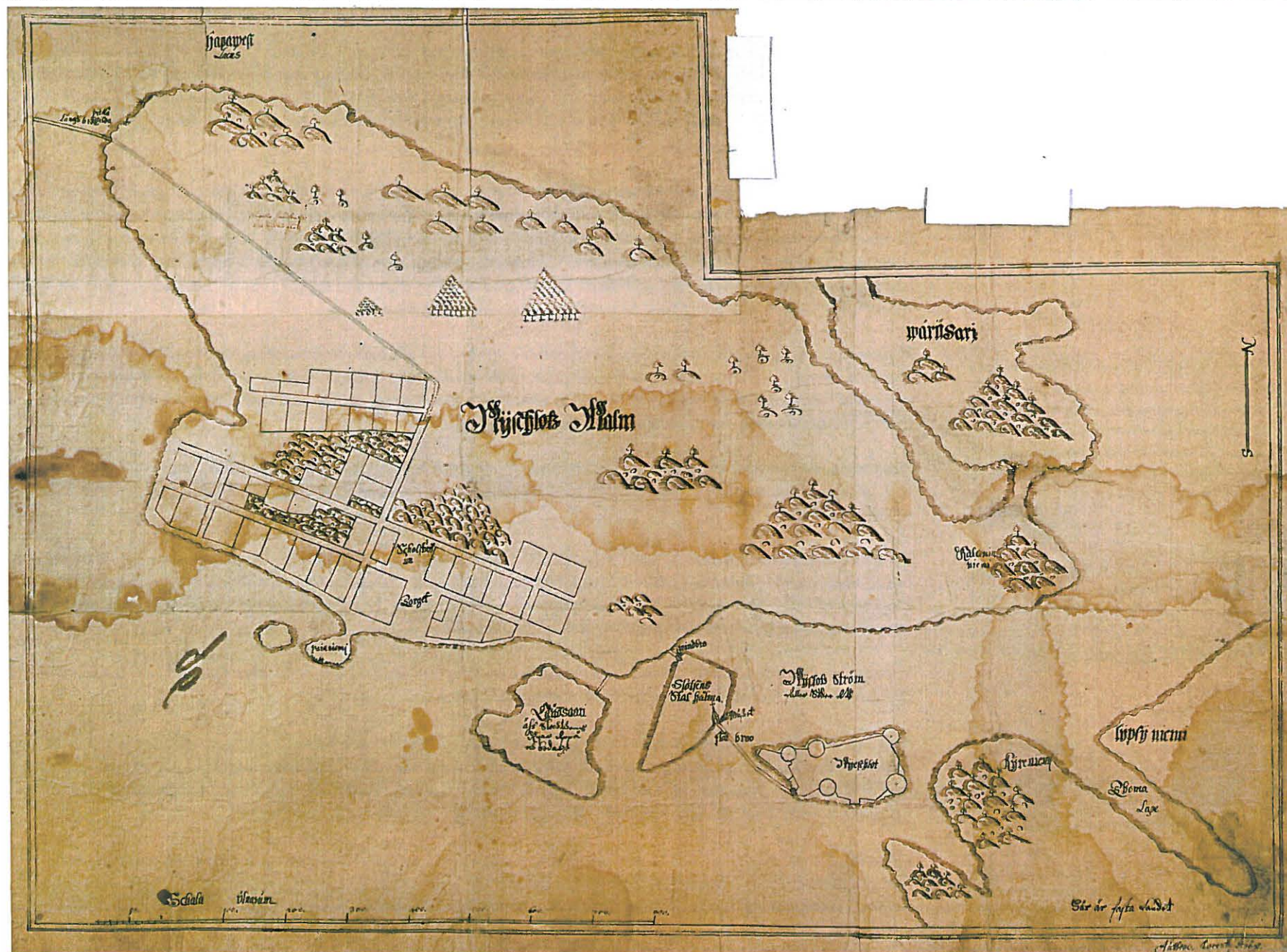
Pääkadun varteen on merkitty kaksi, erikoisella tavalla kulmittain toisiinsa liittyvää toria. Näistä pääkadun pohjoispuolinen on merkitty koulutoriksi. Rannanpuoleisen torin - joka sijaitsee samoilla tienoilla kuin tori vanhemmassa kaavassa - itäpuolisessa korttelissa on torinvastaiseen tonttiin merkitty tontteja selkeästi pienempi suorakaide. Tälle ei ole merkitty selitystekstiä mutta sen voisi olettaa tarkoittavan raatihuoneen paikkaa.

Kartassa on huomattava määrä paikannimiä: "Långs bros pitkä silda", "Paianiemi" (Pajaniemi), "Kyreniemi" (Kyrönniemi) ja Lypsyniemi. Himmeä teksti Pitkältäsillalta tulevan tien yläpuolella kertoo kohdalla olevasta sopivasta kirkon paikasta. Saarenheimon mukaan se vahvistaa käsitystä siitä, että ensimmäinen "sivilikirkko" olisi ollut nykyisen Oopperajuhlatalon tienoilla.

Lähteet:

Saarenheimo, Mikko: Savonlinnan kaupungin historia I, sivut 144-145

Kostet, Juhani: Kostet, Juhani: Cartographia urbium Finnicarum Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa, s. sivut 107-108

Jostakin syystä toria ei ole sijoitettu pohjoisesta tulevan kadun jatkoksi. Mikäli kartta on mitoitetaan tarkka (mitta kadun päästä niemen kärjestä Tallisaaren puoleiseen rantaan on hämmäntävän lähellä todellisuutta) olisi tori nykyisen Linnankatu 22 tontin paikalla. Pohjoisesta tuleva katu sen sijaan olisi nykyiseen Koulukatuun verrattuna lännenpäin!

Samoin kuin vuoden 1644 kartassa on tässäkin Tallisaaren merkitty siltojen kohdalle pohjaltaan neliömäiset porttirakennukset. Niiden lisäksi on merkitty rantaviivan suuntaiset "rakennelmat", joiden käyttötarkoitus ei kuvasta selviä.

Ruotsin valtionarkistossa (Riksarkivet) Tukholmassa säilytettävien kolmen 1600-luvun Savonlinnan kartan joukossa tämän oletettiin aikaisemmin olevan vanhin (Saarenheimo). Uusin tutkimus (Juhani Kostet) taas sijoittaa tämän kartan näistä nuorimmaksi. Kostetin mukaan kartan tekijä on sama Lorenz Rööss, jonka käsialaa oli edellinen regulointisuunnitelma v. 1644. Kostet ajoittaa kartan vuodelle 1645. Kartan otsikkoteksti ei itse asiassa kerro onko kyseessä suunnitelma - se on "Uuden linnan sekä kaupungin piirustus" ("Niје slät sampt Stadhs affriitningh").

Kartassa esitetty kaupungin alue rakentuu itä-länsi-suuntaisen noin 10 metriä leveän pääkadun varaan. Nykyisen Linnankadun paikkeille sijoittuvalle kadulle johtaa pohjoisesta kolme katuja, joista keskimmainen (nykyisen Koulukadun paikkeilla) on Pitkältä sillalta johtava vanha tieväylä. Karttaan siitä on tosin merkitty vain pääkatuun liittyvä 10 metriä leveä osa. Toiset pohjois-etelä-suuntaiset kadut ovat merkityt vain kortteleita jakamaan - niiden mahdollista jatkumista pohjoiseen ei esitetä. Nämä molemmat kadut jatkuvat pääkadun ohi rantaan saakka ja ovat pääkatuja kapeammat - noin 7 metriä. Pääkadusta erkanevalla eteläpuolella liisäksi yksi pohjois-etelä-suuntainen, vain rantaan johtava kapea kadun pätkä.

Pääkadun pohjoispuolelle on sijoitettu neljä korttelia, joissa on vaihteleva määrä keskenään samansuuruisia tontteja (noin 16x36 metriä). Tontit sijoittuvat lyhyempi sivu pääkadulle päin. Kahden itäisimmän korttelin itä-länsi-suuntaiset "lisätontit" kääntävät vastaavasti kapean sivun sivukaduille päin. Pääkadun rannanpuolella tontit ovat kortteleissaan leveydeltään saman 16 metriä mutta pituudet vaihtelevat rantaviivasta johtuen.

Kaupungin tori on merkitty pääkadun eteläpuolelle ollen kooltaan kahden asuintontin suuruinen ja ulottuen rantaan saakka. Mitään yksittäisiä rakennuksia ei ole merkitty kaupunkialueelle, joten ei voida päätellä mihin esim. kaupungin raatihuoneen kuviteltiin sijoittuvan.

Kaikista säännöllistämisyrittämisistä (regulointi)huolimatta tämän kartan esittämä kaupunki noudattaa vielä keskiaikaisia perinteitä, joita ovat mm. rantaan ulottuvat tontit ja korttelimuoto (ns. kapea kortteli), jossa tontin lyhyempi sivu on kadulle päin ja pitkä sivu on koko korttelin levyinen. Uutta suurvalta-ajan kaupunki-ihannetta on pyrkimys säännölliseen suoraviivaiseen kaupunkirakenteeseen myös vaatimattoman kokoisessa kaupungissa.

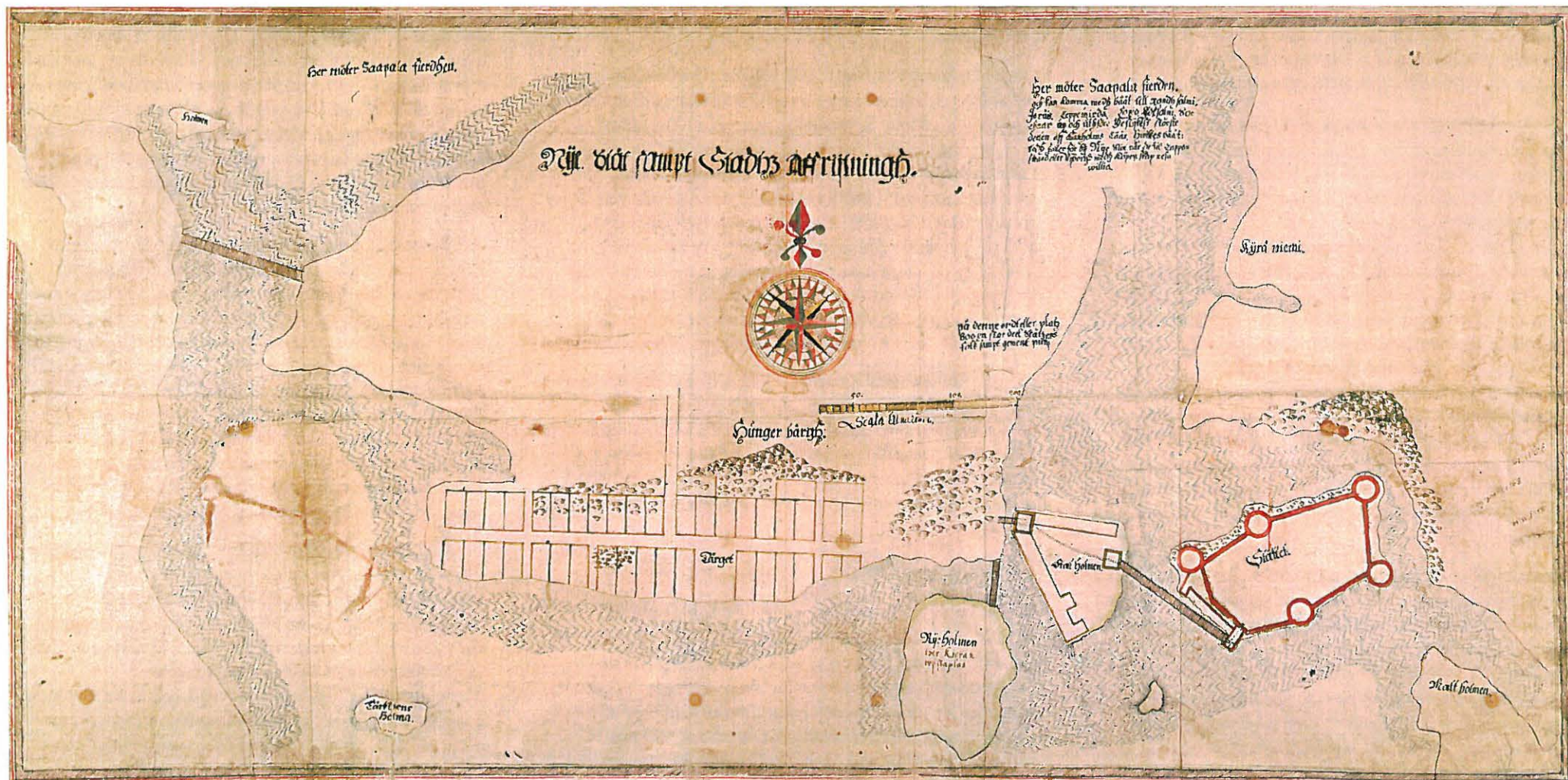
Kartassa on tyydytty tekstillä osoittamaan vanha "linnan malmin" taajaväikesen asutuksen sijoittuminen Kyrönsalmen länsirannalla: "På denne ordt eller platz boo en stor deel slätzens folk samt gement partij".

Karttaan on merkitty joitakin paikannimiä, jotka edelleen ovat olemassa. Kaava-alueen yläpuolelle on merkitty "Hunger bårgh" eli Nälkälinnanmäki. Kartan alareunasta löytyy nykyinen Törnipyörän saari "Tårbiörns holma". Riihisaari ja Tallisaari ovat myös merkitty samoin Kyrönniemi ja Mallatsaari "Malt holmen". Riihisaareen on merkitty tervan lastauspaikka. Kartan oikeassa yläreunassa oleva teksti kertoo mihin kaikkialle pohjoinen vesireitti Savonlinnasta johtaa.

Lähteet:

Saarenheimo, Mikko: Savonlinnan historia I, s. 143-144

Kostet, Juhani: Cartographia urbium Finnicarum Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa, s. 108-109

Savonlinnan kaupunki tuhoutui vuoden 1656 venäläissodan synnyttämässä tulipalossa. Sodan jälkeistä riutumisvaihetta seurasi vielä kaupunkioikeuksien menetys v. 1683 ns. Suuren reduktion eli lahjoitusmaiden peruuttamisen seurauksena. Entisen kaupungin alueen omistusoikeudesta käytiin kiistaa linnoituksen ja Heikinpohjan sotilasvirikatalon välillä. V. 1693 kiista päättyi Heikinpohjan eduksi.

Kaupunkioikeuksien menettämisen jälkeen paikalle muodostui yhdyskunta, jolla ei ollut kunnallista itsehallintoa. Kuitenkin se oli rakenteeltaan ympäröivää maaseutua kiinteämpi. Yhdyskunnan väkiluku (luvussa mukana myös linnan varusväki) vaihteli vuosina 1688-1710 100-150 hengen tienoilla. Tiedot aikakauden rakennustoiminnasta ovat erittäin niukat. Tiedetään, että 1680-luvulla Heikinpohjan virikatalon, joka siis hallitsi entisen kaupunginsaaren aluetta, uudet rakennukset tehtiin entisen kaupunginsaaren puolelle. Saarenheimon mukaan nykyisen matkustajasataman tienoille. Heikinpohjan tiluskartassa v. 1783 on Hovinniemeksi merkitty nimenomaan nykyisen Satamakadun länsipään ja kauppatorin alueelle. Jostain syystä kuitenkin 1800-luvun palovakuutuskartoissa on Linnankadun länsipäätä ruvettu nimittämään Hovinniemenkaduksi. Edelleen Saarenheimon mukaan vanhan kaupunginsaaren alueella oli majatalo ja postikonttori sekä lastenkoulu eli pedagogio.

Aikakausi ei ollut otollinen Savonlinnan alueen kehitykselle. Nälkävuodet vaivasivat aluetta 1690-luvulla ja 1700-luvun alkupuolella olivat taas edessä sodan vuodet. Isovihan nimellä tunnetun sota-ajan vaikutukset ulottuivat Savonlinnan alueelle useita kertoja. Varsinainen Olavinlinnan piiritys tapahtui v. 1714 ja tässä yhteydessä joutui linnaa puolustanut varusväki sytyttämään linnan ympäristön rakennukset tuleen. Tässä yhteydessä paloi myös edellä mainittu Heikinpohjan virikatalo Hovinniemessä. Lähes kuusi viikkoa kestänyt piiritys päättyi linnan antautumiseen. Aina rauhansopimuksen tekoon 1721 asti linnaa ja sitä ympäröivää maakuntaa hallitsivat venäläiset miehittäjät. Miehitykseltä ei ole säilynyt tietoa mahdollisesta

kaupunginsaaren uudelleenrakentamisesta. Sen sijaan Tallisaareen venäläiset olivat tehneet rakennuksia, joiden soveltuvuutta tuhoutuneen Heikinpohjan virikatalon rakennuksiksi pohdittiin rauhanteon jälkeen tehdyssä katselmuksessa.

Uudenkaupungin rauhan v. 1721 jälkeen Savonlinnan alue palasi Ruotsi-Suomen yhteyteen. Viipurin jäätyä Venäjän puolelle muodostui Savonlinnan alueen uudeksi vaikutuskeskukseksi Haminan kaupunki, jonka alaiseksi kauppapaikaksi Savonlinnan alue määrittiin. Kaupungin saaren omistus palasi taas Heikinpohjan virikatalolle, jonka uudet rakennukset määrittiin rakennettavaksi Heikinpohjaan eikä palanneiden rakennusten paikalle Hovinniemeen. Vähitellen alueelle ilmaantui kauppiaita ja muita asukkaita ja vuonna 1723 alueelle perustettiin triviaalikoulu, joka tosin jo kymmenen vuoden kuluttua siirrettiin muualle ja tilalle saatiin takaisin kertaalleen lakkautettu lastenkoulu.

Kahden rauhan vuosikymmenen jälkeen uusi sota –Pikkuviha – mullisti alueen elämän. Kuten Isovihan piirityksen edellä niin myös nyt linnan ympäristö hävitettiin piirittämään tulleen vihollisen edeltä. Tällä kertaa linna antautui ilman taistelua ja sodan päättäneessä rauhanteossa Turussa v. 1743 Olavinlinna ympäristöineen liitettiin Venäjän keisarikuntaan.

SAVONLINNAN KARTTA v. 1748

Viereisen sivun kartta on vuodelta 1748 ja kuvaa siten tilannetta Savonlinnassa vain viisi vuotta Turun rauhan jälkeen. Kartasta, joka on v. 1887 tehty kopio, voidaan havaita asutuksen sijoittuneen kolmeen kohtaan: nykyisen Linnankadun itäpuoleiseen osaan, lauttarantaan johtavan polun varteen sekä Pitkäsillan läheisyyteen. Viimeksi mainittuun kohtaan nykyisen Olavinkadun rinteeseen oli asutusta syntynyt jo 1700-luvun alussa mutta se oli hävinnyt linnan puolustajien polttamana v. 1714. Kartassa mainitaan, että Pitkäsillan asutus muodostui nimenomaan venäläisistä kauppiaista. Tie Pitkäsillalta linnaan nou-

dattaa jo Lorentz Röösin vuoden 1644 kartan reittiä mutta se oikaisee Hungerborgin kallion alla loivalla kaarteella Linnankadulle. Jää epäselväksi oliko suorakulmaista risteystä koskaan ollutkaan vai oliko oikaisu syntynyt vanhan rakennuskannan hävittyä. Linnankadun varren asukkaista mainittakoon mm. kauppias Johan Åberg, jonka talo sijaitsi Tallisaareen johtavan sillan eteläpuolisessa niemikkeessä eli nykyisessä Komendantin puistossa. Åbergin talo toimi myös käräjäkartanona. Linnankadun varren taloihin liittyi suurehkot kasvitarha-alueet, jotka myöhemmin osoittautuivat ongelmallisiksi kun laajeneva kaupunki olisi ne tarvinnut asuintonteiksi.

Varsinaisesta rakennuskannasta ei kartta kerro muuta kuin, että asumukset olivat suhteellisen pienikokoisia. Julkisista rakennuksista uusi koulutalo on merkitty kartan luettelo-osaan mutta karttaan sen numeroa ei ole merkitty. Koulutalosta, joka oli ilmeisesti kartan laatimisen aikaan vielä rakenteilla, piti tulla 6 sylvä pitkä eli noin 12 metriä mikäli tarkoitettiin venäläistä sylvä (n. 2,1 m). Kysymyksessä oli neljästä peräkkäisestä huoneesta muodostettu kokonaisuus, josta luokkaosa vei puolet rakennuksen pituudesta ja opettajan kamari ja keittiö sekä eteinen loput. Saarenheimon tekstistä ei käy ilmi oliko eteinen sijoitettu luokan ja opettajan asuinhuoneiden väliin.

Karttaan on esitetty Pitkäsillalta tulevan tien pohjoispuolelle nykyisten Olavintorin, Kaupungintalokorttelin ym. tienoille neljä symmetrisesti sijoitettua ”korttelia” ja näiden välissä risteävät ”kadut”. Esitys on niin luonnosmainen, ettei voi kuitenkaan sanoa onko kysymys asemakaavasta tulevalle laajenevalle yhdyskunnalle..

Mielenkiintoinen yksityiskohta on se, että Riihisaareen ei näyttäisi johtavan siltaa. Mahdollisesti sodassa tuhoutunut silta ei ole vielä ehditty rakentamaan uudestaan.

Lähteet: Saarenheimo, Mikko: Savonlinnan historia I, Kartta koskevat sivut 417-419.

Aikaisemmista kartoista poiketen on tässä tiluskartassa nähtävissä vanhan kaupunginsaaren lisäksi Sikoniemi eli nykyinen Savonniemi sekä Talvisalon alue aina Laitaatsiltaan saakka. Vaikka siinä on lähinnä esitetty Heikinpohjan virkatalon viljelysalueita on se myös vahan kaupunginsaaren kannalta mielenkiintoinen.

Verrattaessa edelliseen neljäkymmenen vuoden takaiseen karttaan voidaan havaita, että nykyisen Linnankadun alue on nyt kokonaisuudessaan käytetty asuintonteiksi. Koska karttaan on piirretty vain tontin alue ilman rakennuksia, ei voida sanoa olivatko kaikki merkityt tontit rakennettuja. Pitkäsillan puoleinen asutus näyttäisi laajentuneen etelään nykyisen Satamakadun tienoille ulottuen idässä lähes Hovinlahden pohjukkaan asti. Tontteja sinne on kuitenkin merkitty vain kymmenkunta, joista osa varsin suurikokoisia. Linnankadun varren tontit, joita on n. 20 ovat vaihtelevan kokoisia ja ikäänkuin pienten kujasten toisistaan erottamia.

Tiestö näyttäisi muuttuneen siten, että nyt on merkitty selkeä tielinja Pitkältäsillalta tulevan tien jatkeena lauttarantaan. Ei ole varmuutta siitä onko tämä tie todella syntynyt vasta tässä vaiheessa vai onko niin, että sitä ei vaan jostakin syystä ole merkitty vanhempiin karttoihin. Näin syntyneeseen tienristeykseen kehittyi sittemmin 1840-luvulta lähtien nykyinen Olavintori. Kartasta puuttuu Linnankadun itäpäästä kallioiden yli lauttarantaan johtava polku, joka oli merkitty vuoden 1743 karttaan ja joka tulee taas näkyviin seuraavassa 1799 tehdyssä kartassa.

Paikannimistön suhteen tiluskartta on antoisa. Karttaan on merkitty mm. Hovinniemi nykyisen sataman ja kauppatorin kohdalle, joka nimi tulee jossakin alueella n. 1680-1714 sijainneesta Heikinpohjan tilan päärakennuksesta. Myöhemmin Koululahtena tunnettu paikka on tässä kartassa nimellä Hopia (Kapia)lahti. Nykyään Ruislahden nimellä tunnettava lahti, tai se mitä siitä on jäljellä, on tässä merkitty nimellä Mustalahti ja vastaavasti myöhemmin Mustalahdeksi kutsuttu on nimellä Ruislahti. Sikoniemi nimi on merkitty nykyisen Savonniemen eteläkärkeen ja nykyisen Piispanmäen kohdalla oleva niemi on jostain syystä Pahamiemi. Nykyisen Possenkadun, Olavinkadun ja Kirkkokadun välisen alueen tienoilla on sijainnut tämän kartan mukaan Ortodoksinen hautausmaa ("Ryska kyrk jord").

Lähteet:

Saarenheimo, Mikko: Savonlinnan historia I, sivut 415, 430, 433-434. Kartta on yhdistäen kopioitu sivujen 415 ja 430 kartoista.

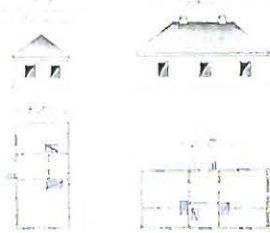
n:o 2

n:o 3

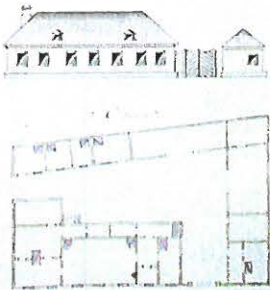
n:o 4

n:o 5

n:o 6

Kaupungin julkisia rakennuksia esittävä sivu "Viipurin Kuvernementin atlaksesta". N:o 2 Insinöörikomennuskunnan talo, n:o 3. Alamaaoikeuden talo, n:o 4, Piirikunnan rahatoimisto, n:o 5. Kruunun koulutalo, n:o 6. Kaupungin majoitustalo (Raatihuone).

Mittajana n yksikkönä on venäläinen syli (saschen = 2,13 metriä), joka jakaantuu kolmeen kynnärään (arshin = 0,71 metriä)

Savonlinna sai uudelleen kaupunginoikeudet v. 1784. Katariina II:n hallinnonuudistus edellytti Vanhan Suomen jaettavaksi kuuteen piirikuntaan, joissa jokaisessa tuli olla piirikunnan kaupunki. Yhdeksi niistä tuli Savonlinna. Piirikuntakaupungin asema toi tullessaan eräitä virastoja ja sitä kautta joukon julkisia rakennuksia mutta muu rakennuskanta säilyi edelleen suhteellisen vähäisenä. Savonlinna oli selkeästi Itä-Suomen kaupungeista pienin. 1790-luvun puolivälissä mainitaan Savonlinnassa olleen n. 100 asukasta ja 40 asuntoa. Asukasluku lienee ollut todellisuudessa hieman suurempi.

Oheinen kartta sisältyy ns. "Viipurin kuvernementin atlakseen", joka on suurikokoinen laveeratuista kaupunkikartoista ja kaupunkien tärkeimpiä rakennuksia esittävistä laveeratuista piirustuksista koostuva sidottu kartasto. "Atlaksesta" on säilynyt kaksi versiota, joista toinen on Kansallisarkistossa ja toinen Mikkelin maakunta-arkistossa. Savonlinnan osalta eri versioiden aineisto on päiväystä lukuunottamatta käytännössä yhteneväinen. Kansallisarkiston versiossa kaupunkikartta on päivätty vuodelle 1799 ja maakunta-arkiston versiossa, josta oheinen kopio on, vuodelle 1802. Muihin karttoihin tehtävän vertailun helpottamiseksi on viereisen sivun kartta käännetty vaakasuuntaan.

Tarkasteltaessa nykyisen Linnankadun seutua voidaan havaita, että kadun varret ovat koko pituudeltaan rakennettu. Erityisesti kadun länsipuolella pohjoisreunalla on pääty kadulle päin olevia rakennuksia. Kadun rannan puolella on sen sijaan valtaosa rakennuksista pitkä sivu kadulle päin. Kadun varren talot näyttävät olevan varsin suorakulmaisesti ja säännöllisesti sijoitetut. Sitä vastoin taaempana tontilla ja rannassa olevat rakennukset sijoittuvat vaapaammin. Varsinainen katualue päättyy kohdassa, jossa nykyinenkin Linnankatu taittuu, ja jatkuu tienä Linnaan. Pitkältäsillalta tuleva tie on merkitty jatkumaan rantaan. Näin muodostuneeseen katujen risteysalueeseen ei ole merkitty mitään aukiota tai toria kuten oli ajateltu 1600-luvun kartoissa. Linnankadulle on merkitty toinenkin poikkikatu, joka on tosin vain rannan puolella vesirajaan ulottuen.

Pitkäsillan puoleisessa rinteessä on kadun molemmin puolin tiivistä rakentamista. Juuri tämä alue tuhoutui vuoden 1812 suuressa tulipalossa. Kauppiaiden Sittkoffin ja Fabritiuksen talojen lisäksi paloi muun muassa kartassa kirjaimella O. merkitty rakennusryhmä, jossa oli kaupungin raatihuone.

Kartan tulkintaa vaikeuttaa esitystavan kirjavuus. Osa rakennuksista on esitetty vain ääriviivoina, osaan on piirretty aumakattoa kuvaava viivoitus ja osaan on merkitty tonttirajat tai aidat. Osa rakennuksista on varustettu kirjaintunnuksilla, jotka viittaavat kartassa olevaan selitystekstiin, jonka perässä oleva numero viittaa vasemmalla olevaan kartaston rakennuspiirustussivun numerointiin:

E. Insinöörikomennuskunnan talo miehistöä varten, rakennuspiirustus n:o 2, F. Insinöörikomennuskunnan vanha talo, G. Insinöörikomennuskunnan vanha työpaja, H. Insinöörikomennuskunnan varastorakennus, I. muonavarikoita, K. Tykistöväen upseerien asuintalo, L. Piirikunnan rahatoimiston talo, rakennuspiirustus n:o 3, M. Entisen ala-maaoikeuden talo, joka nyt oli varuskunnan sairaala, rakennuspiirustus n:o 4, N. Koulutalo, O. Kaupungin majoitustalo, rakennuspiirustus n:o 6 (toimi kaupungin raatihuoneena, tuhoutui tulipalossa 1812), P. Kaksi muuta kaupungin majoitustaloa (käännökset Saarenheimo I, s. 471 mukaan)

Lähteet:

Küttner, Juri. Viborgs Guvernement atlas och dess tillkomst. Finskt Museum 1987 s. 136-165

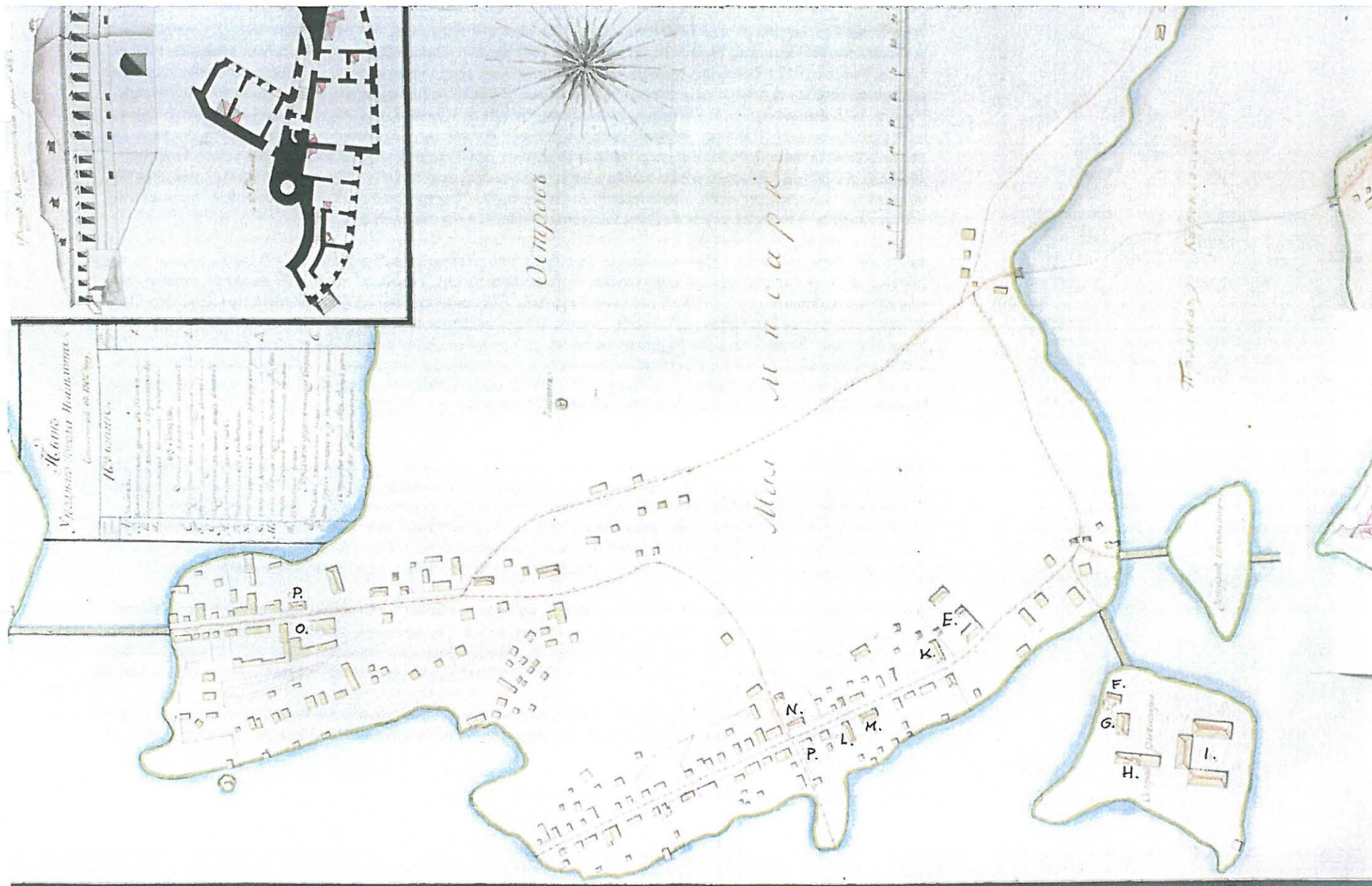
Saarenheimo, Mikko. Savonlinnan kaupungin historia I. s. 445-476

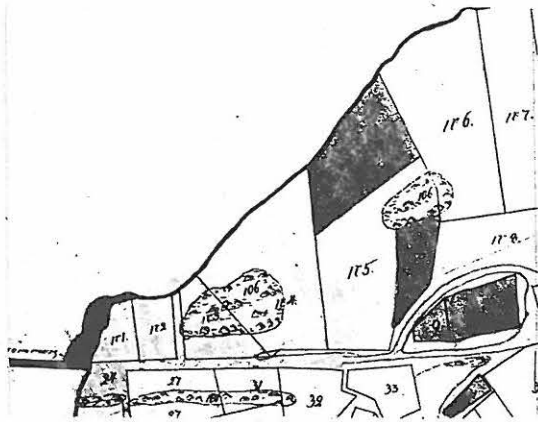
0 50 100 200 300 metriä

Savonlinnan kaupungin rakennus- ja tyylihistoria

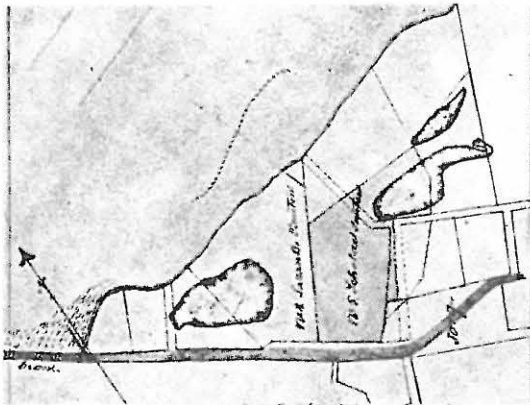
PIIRIKUNTAKAUPUNGIN KARTTA v. 1802 (1799)

Ns. "Viipurin Kuvernementin atlas" Mikkelin maakunta-arkisto

Savonlinnan kaupungin historian toisen osan sivulla 355 on oheinen kartta (alempi kuva), jonka sanotaan esittävän "Piirikoulun tonttia maanmittari G. R. Gahmbergin vuonna 1818 piirtämän kartan mukaan". Todennäköisesti on kysymys koulun tonttimaan laajentamista koskevasta kartasta vuodelta 1829, jossa on pohjana käytetty Gahmbergin karttaa. Mielenkiintoista on, että karttaotteeseen on merkitty v. 1824 perustettu tori (nykyinen Olavintori). Siinä katu on merkitty kulkemaan diagonaalisesti torin kulmasta kulmaan. Vertaa ylempään karttaan, joka on osa viereisen sivun renovointikartasta, jossa tie kiertää kasvimaatonttien (tuleva tori) ympäri.

Savonlinnan kaupungissa oli vielä 1800-luvun alussa ollut käytäntö, että tontit oli otettu vapaasti käyttöön, muodostettu ja rakennettu. Kun kaupunki Viipurin läänin mukana v. 1812 liitettiin muuhun Suomeen, ei sillä ollut varsinaista asemakaavaa. Vuoden 1812 tuhoisassa tulipalossa vahinkoa kärsineiden avustamisen ehdoksi oli hallitsija asettanut, että ennen palaneitten tonttien uudelleen rakentamista oli maistraatin, yhdessä maaherran kanssa toimitettava tonttien järjestely. Vuonna 1818 maanmittari G. R. Gahmberg laati kaupungille kartan. Kyseessä ei ollut kuitenkaan varsinaisen asemakaava. Myöskään vuonna 1820 tehty kaupunkimittaus ei johtanut asemakaavan syntymiseen. Neljä vuotta myöhemmin taas kerran päätettiin toimenpiteistä katujen ja tonttien järjestelyn aikaansaamiseksi. Pyrittiin säännöllisyyteen. Katuja piti suoristaa ja saada ne johdettua rantaan saakka paloturvallisuuden saavuttamiseksi. Vuoden 1824 kaavoitustyö annettiin yllämainitun Gahmbergin pojalle, maanmittari P. A. Gahmbergille. Kaupunkilaiset eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä tuloksiin: maastoa ei huomioitu riittävästi eikä kunnioitettu vakiintuneita tonttisuhteita.

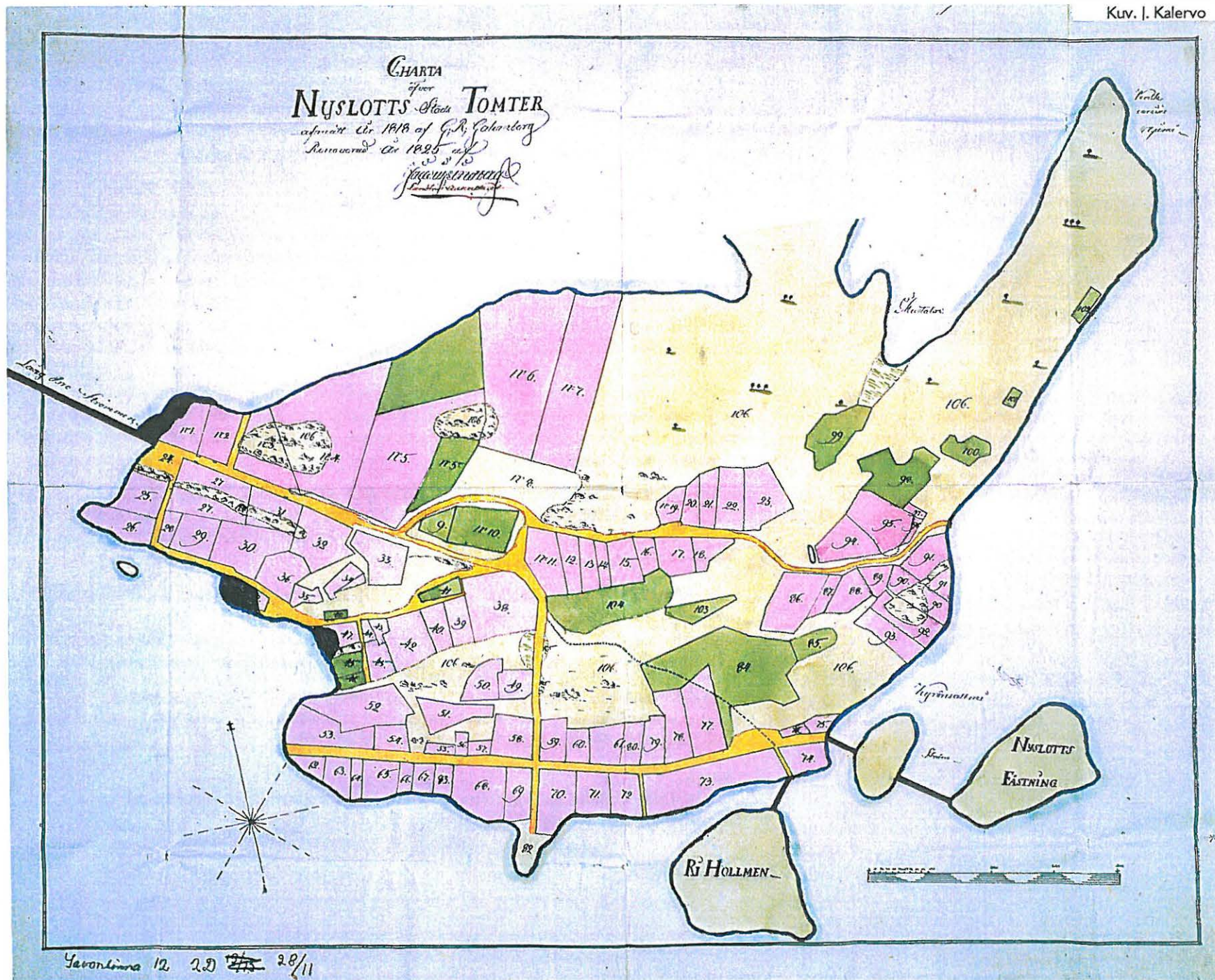
Edellä mainituista mittaus- ja kaavoitustöistä ei ole säilynyt kuin oheinen kansallisarkistossa oleva kartta, joka on ns. renovoitu versio vanhemman Gahmbergin vuoden 1818 kartasta. Sanalla "renovera" on v. 1899 sanakirjan mukaan kaksi merkitystä: uudistaa ja kopioida (myös puhtaaksi kirjoittaa). "Renoveeraajaksi" on karttaan merkitty J. Lindberg. Onko kysymys pelkästä vanhan kartan kopioinnista vai onko siihen merkitty seitsemän vuoden aikana tapahtuneita muutoksia, jää epävarmaksi. Kopioinnin puolesta puhuisi se seikka, että nykyisen Olavintorin paikka on tässä kartassa vielä vihreällä värillä merkittyä (n:o 9. ja 10.), joka tarkoittanee puutarhamaata (eräiden kohdalla on v. 1843 kartassa merkintä perunamaa). "Kuvernementin atlaksen" kartassa v. 1799/1803 paikalla oli lisäksi rakennuksia. Tori mainitaan "perustetuksi" jo vuonna 1824, jolloin paikalla oli aloitettu kallioiden räjäytystyöt.

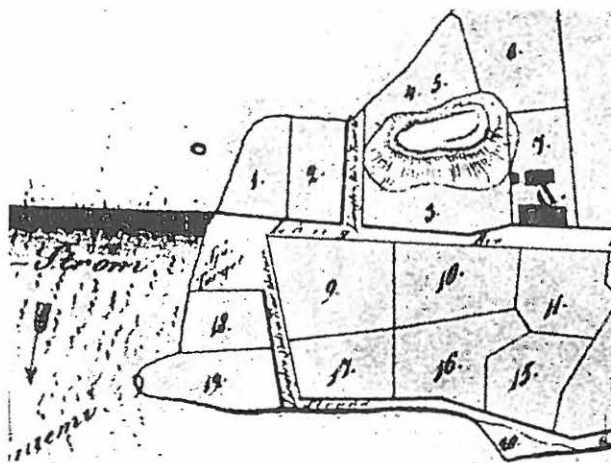
Gahmbergin kartan otsikkona on "kartta Savonlinnan kaupungin tonteista". Vaalean punaisella värillä on eritelty rakennustontit, mutta on epävarmaa missä laajuudessa merkityt tontit ovat olleet rakennettuja. Kartan mukana ei ole säilynyt selostusosaa, johon numerointi viittaa. Numerointi ei kuitenkaan täsmää saman aikaisten palosyyniasikirjojen tonttinumerointien kanssa. "Kuvernementin atlaksen" karttaan vertaamista vaikeuttaa esitystavan totaalinen erilaisuus. "Atlaksen" kartassa on esitetty ainoastaan rakennuskanta ja tässä vastaavasti vain tonttirajat. Näyttäisi kuitenkin, että rakentaminen olisi jatkunut erityisesti nykyisen Olavinkadun itäisen osan varrella ja Kyrönsalmen lauttarannassa, jossa oli "atlaksen" kartassa vain viisi merkittyä rakennusta, kun Gahmbergin kartta näyttää alueelle syntyneen 14 tonttia.

Tiestö noudattaa pääosin "atlaksen" kartassa esitettyä. Gahmbergin karttaan on selkeästi merkitty nykyisen kauppatorin reunakatu sekä nykyisen Satamakadun edeltäjä samoin nykyisen Tottinkadun Olavintorille johtava osuus. Mielenkiintoinen yksityiskohta on karttaan merkitty Nälkälinnan mäen pohjoispuolelta kulkeva "oikopolku" Linnankadulta Riijisaareen johtavalle "kadulle". Vastaavasti kartassa ei ole esitetty vanhaa tie-/ polkuyhteyttä Lauttarannasta Linnankadulle.

Kartassa näkyvät mustaksi väritetyt alueet Pitkänsillan pohjoispuolella, nykyisen sataman kohdalla ja Hovilahden pohjukassa lienevät täyttömaa-alueita. Nykyisin Ruislahden nimellä tunnettu lahti on tässä kartassa nimellä "Mustalahti".

Lähteet: Saarenheimo, Mikko. Savonlinnan historia 2. sivut: 40-42.

Savonlinnan 1840-luvun kaavoituksessa oli torien suunnittelulla oleellinen asema. Kaavoittajat, niin Poppius kuin Hillbom pitivät tärkeänä kauppatorin toteuttamista Pitkäsillan kupeeseen vanhan kaupunginosan puolelle, paikkaan, johon oli vuoden 1812 tulipalon jälkeen muodostunut pieni aukio, joka tässä Gylénin kartassa on nimetty järvitoriksi (ylempi kuva). Kaupunkilaiset olivat itse mieluummin toteuttamassa toria Kyrön salmen rannassa olevaan lauttarantaan, jota oli jo raivattu ja, josta kaupunki oli ostanut torin muodostamista varten ylemmän osan tontista n:o 57 (alempi kuva).

Maanmittari C.W. Gylén julkaisi karttasarjan Suomen kaupungeista 1840-luvulla. Savonlinnan osalla kartta pohjautuu G.A. Gahmbergin v. 1818 kartan tietoihin, joita on täydennetty muuttuneen tilanteen mukaan, joko jonkin kadonneen kartan pohjalta ja mahdollisesti paikan päällä tehtyjen tarkistusten mukaan. Kartta näyttää myös varsinaisen kaupunkialueen ympäristöä mm. nykyisen Savonniemen ja pienen osan Heikinpohjan aluetta. Koska on kysymyksessä esittelykartta on kaupungin julkiset rakennukset merkitty ja varustettu kirjaintunnuksin.

Gylénin kartta on ensimmäinen katunimillä varustettu kartta Savonlinnasta. Silloinen ja nykyinen pääkatu Olavinkatu on tässä kartassa jaettu kolmeen osaan. Isotori ("Stor Torget" nyky. Olavintori) jakaa kadun Torin läntiseen ja Torin itäiseen katuun, joista jälkimmäinen jatkuu lauttarantaan Lauttakatuna. Kaupungin vanhin katu on tässä jo nykyisellä nimellään Linnankatu. Sen sijaan nykyinen Koulukadun Olavintorin eteläpuolinen osa on tässä kartassa nimellä Linnan toinen poikkikatu. Linnan ensimmäinen poikkikatu on nykyinen Eerikinkatu. Näiden katujen lisäksi Linnankadulta poikkeaa kolme lyhyttä pistoa rantaan. Näille kadunpätkille ei ole annettu nimiä. Linnan ensimmäinen poikkikatu päättyy pohjoisessa Nälkälinnanmäeltä lauttakadulle johtavaan Nälkälinnankatuun. Lauttakatu haarautuu vähän ennen Kyrön salmen rantaa kahteen osaan, joiden väliin jäävän tontin kaupunki osti muodostaakseen alueelle torin. Myöhemmissä kaavoitusvaiheissa kauppatori muodostui nykyiseen paikkaansa ja Lauttarannan aiottu tori jäi kaupallista motiivia vailla olevaksi aukioksi. Torin itäiseltä kadulta erkaneeksi kohti Ruislahtea luonnollisesti Ruislahdenkatu, joka nykyään on jäänyt Punkaharjun suuntaan menevän valtatie alle. Isotorin pohjoispuolella olevien tonttien takana on merkitty kulkeva Mäkitähti, joka päättyy Torin itäiselle kadulle. Välillä kulkee kaksi kapeaa pistokatua toinen torin luoteiskulmassa toinen Torin itäisen kadun kohdalta.

Jo Gahmbergin renovointikartassa esiintyi Pitkäsillan alkupäässä pieni aukio, joka tässä Gylénin kartassa kulkee nimellä Järvitori (Sjö Torget). Sen eteläkulmasta lähtee katu alas rantaan ja jatkuu Rantakatu- nimisenä rantaviivalla kääntyäkseen Hovilahdessa kohti Isoatoria, jonne tuillessaan se jakautuu kahteen haaraan. Samalta Satamakadulta haarautuu etelään Vuorikadun nimellä kulkeva lyhyt katu.

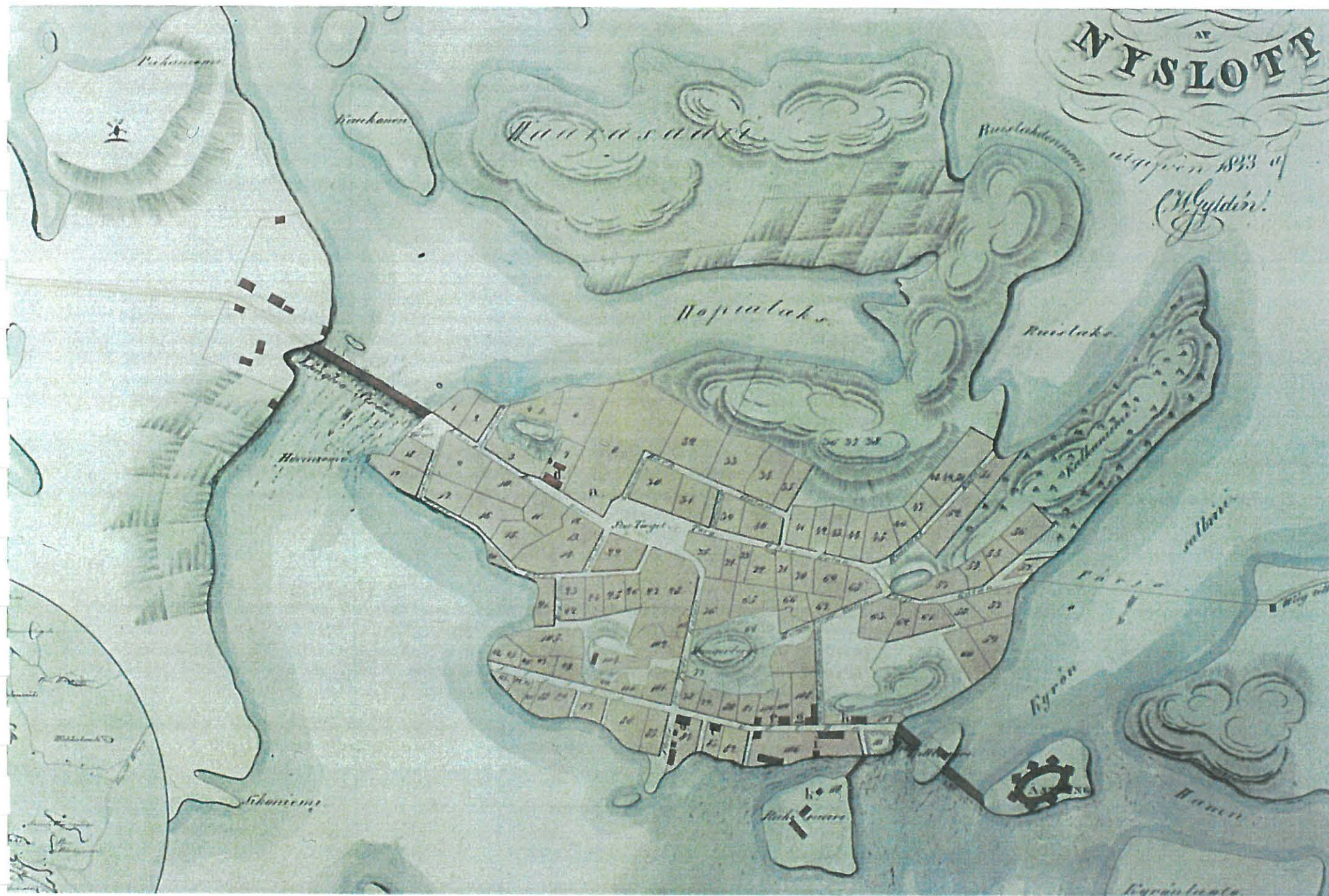
Paikannimissä esiintyy, joitakin "erikoisuuksia". Mallatsaari on tässä kartassa nimellä Kyrönluoto ja jostakin syystä on sen ja Kyrönniemen väliin merkitty nykyisen Linnanlahden paikalle "Hamn" – satama. Nykyisen Piispanmäen laella näkyy tuulimylly – mäestä käytettiin aikaisemmin nimeä Myllymäki. Sen pohjoiskärki on, kuten Heikinpohjan tiluskartassa v. 1783 nimeltään Pahanieni. Mahdollisesti samaa karttaa käyttäen on nykyinen Koululahti nimeltään Hopialahti.

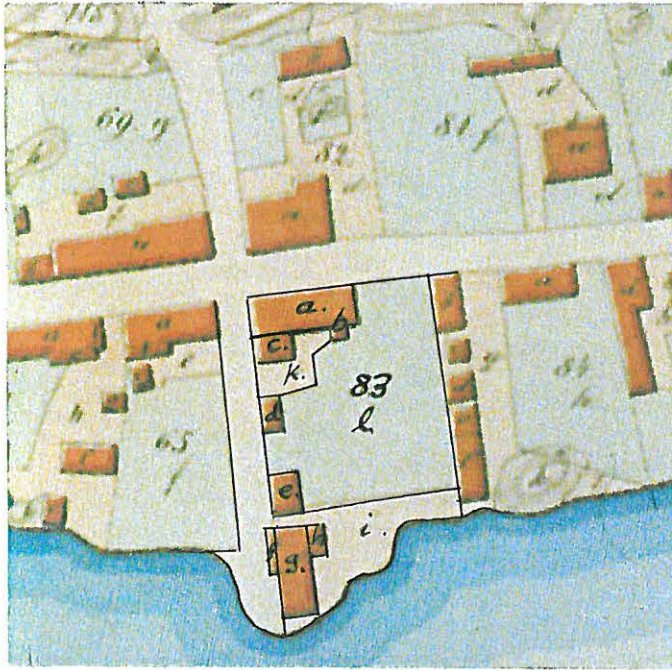
Koska Gylénin kartta oli tehty julkaistavaksi on siinä merkitty erikseen "julkiset" rakennukset.

a. rakentamaton koulutontti, b. maistraatin virkahuoneet, c. tyttökoulu, d. sotilassairaala, e. tykistökasarmi, g. insinööri kasarmi, h. kaupungin sotilaskasarmi, i. tykistövarikko, k. sotilasmakasiini

Lähteet:

Niemelä, Osmo. Suomen karttojen tarina 1633-1997 Näin Suomi kartoitettiin katseltavaksi Saarenheimo, Mikko. Savonlinnan kaupungin historia II, s. 41

Kaupungin raatihuone toimi vuoden 1812 tulipalon jälkeen, aina 1870-luvulle saakka, vuonna 1790 rakennetussa, alunperin upseerin asuinrakennukseksi rakennetussa talossa. "Viipurin kuvernementin atlaksen" kartassa rakennus mainitaan "kaupungin majoitusrakennukseksi". Poppiuksen kartan v. 1843 selostusosan mukaan raatihuoneen tontilla n:o 83 oli seuraavat rakennukset ja alueet: a) Raatihuonerakennus, b) ja c) eteinen, d) aitta, e) vankihuone, f) eteinen, g) Kaupunginpalvelijan huone, h) eteinen, i) puutavaran lastauspaikka, j) piha-alue ja l) kasvimaa.

Raatihuonetta laajennettiin rantaan päin eteisen c) kohdalle ja muutettiin vuonna 1858. Samassa yhteydessä rakennus varustettiin uudella lautakatolla ja maalattiin öljymaalilla keltaiseksi ja nurkat ja "karniisi" eli kattolista valkoiseksi. Koulukadun ja Linnankadun kulkumuksessa (Linnankatu 22) ollut rakennus purettiin 1950-luvulla.

Savonlinnan kaupungin asemakaavahanke oli ollut vireillä vuoden 1812 tulipalosta lähtien. Hanke eteni eräiden ongelmallisten tonttipoliittisten kysymysten ja katulinjausten vuoksi hitaasti. Keväällä 1843 senaatti antoi läänin kuvernöörille määräyksen hankkia taitava arkkitehti kaavoitustyötä suorittamaan. Tehtävänä oli laatia olevasta tilanteesta kartta ja sen pohjalta kaavasunnitelma. Jostakin syystä kuvernööri käskystä huolimatta pestasi kartoitus- ja kaavoitustehtävään juvalaissyntyisen maanmittari Gabriel Poppiuksen. Ilmeisesti arkkitehtia ei löytynyt - Mikkelin lääni sai ensimmäisen lääninarkkitehtinsa vasta v. 1865.

Poppius aloitti tehtävänsä kesällä 1843. Paitsi vanhan kaupunkisaaren mittausta, toivottiin häneltä myös kaupungin omistukseen v. 1837 tulleen Sikoniemen (nimi muutettiin myöhemmin Savonniemeksi) alueen kartoitusta. Jostakin syystä viereisen sivun kartassa Savonniemen alue on kuitenkin tyhjä.

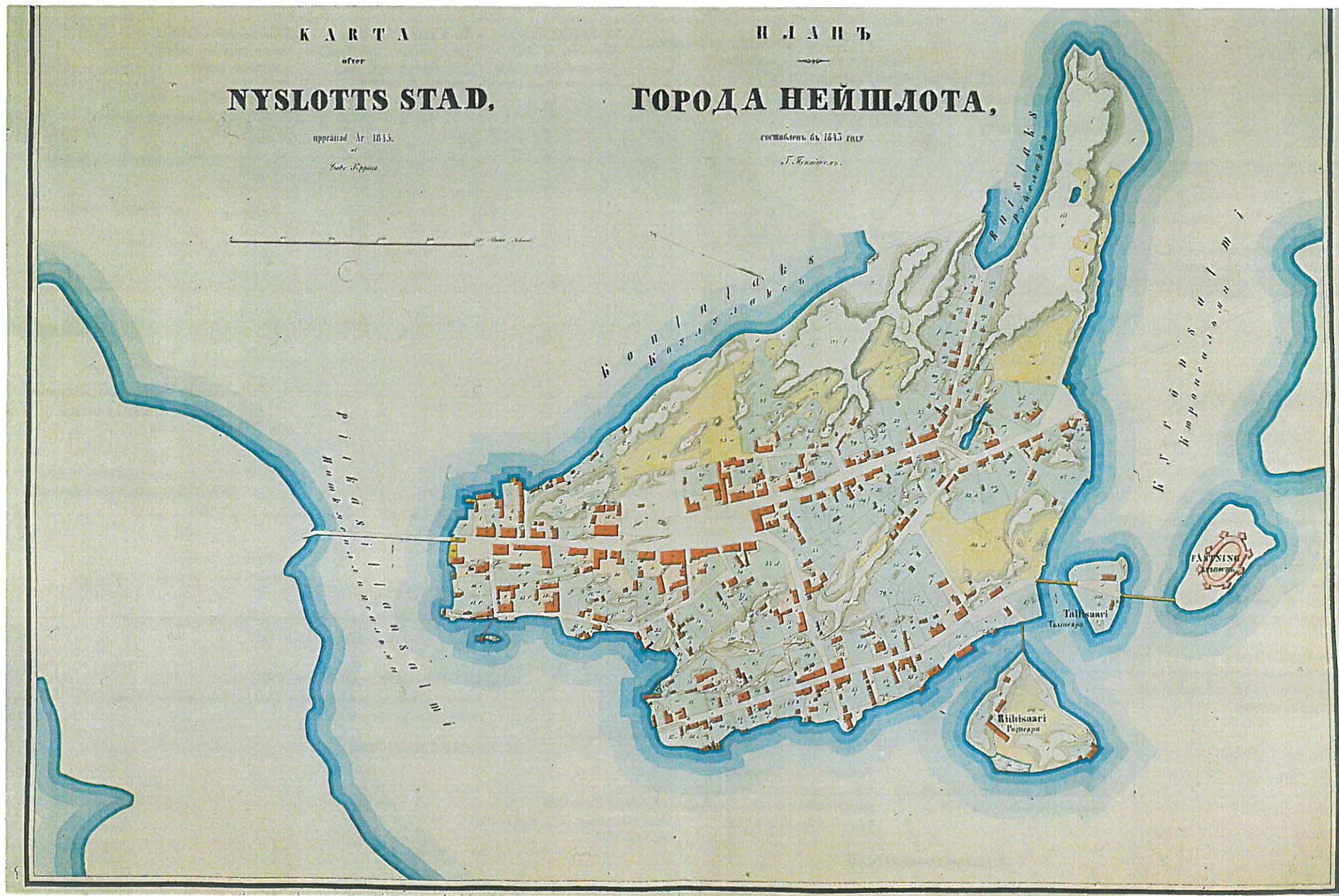
Poppiuksen kartan tekee poikkeuksellisen mielenkiintoiseksi se seikka, että kartassa näytetään varsin yksityiskohtaisesti kaupungin silloinen rakennettu tilanne. Tonttien rakennukset on esitetty kartassa vähäisimpiä ulkorakennuksia myöten. Rakennukset on eritelty kirjaintunnisteilla, jotka viittaavat säilyneeseen selostusosaan, jossa kerrotaan rakennusten omistajat ja rakennusten käyttötarkoitus. Vastaavasti on rakentamaton alue jaettu merkittyihin osiin sen mukaan onko kysymyksessä kasvimaa, kaalimaa tai kallio. Kartasta näkyy selkeästi nykyisen Olavinkadun Pitkänsillan puoleisen osan asema kauppakatuna. Lähes kaikki merkittävimmät kauppiaat olivat asettuneet tämän kadun varteen. Heidän rakennuksensa erottuvat muusta rakennuskannasta jo suuren koon vuoksi. Nykyisen Olavinkadun itäpuoli oli pääasiassa käsityöläisten asuttama ja Ruislahteen johtavan kadun varrella asuivat työmiehet ja pari sotilasta. Kaupungin entinen pääkatu eli nykyinen Linnankatu oli virkamiesten asuinalue - v. 1843 sen paristakymmenestä tontinomistajasta seitsemän olivat virkamiesten leskiä.

Kartassa näkyvät myös sen aikaiset kadut ja muut kulkuväylät. Niissä ei ole juurikaan muutoksia aikaisempiin v. 1818/25 ja Gyldeinin karttaan verrattuna. Kartta on teidenkin osalta edeltäjiään tarkempi. Siitä voidaan nähdä miten nykyisen Olavinkadun paikalla kulkeva katulinja eräissä kohdoin kaventuu kallioiden vuoksi. Kallio katkaisee myös Ruislahteen johtavan väylän jo heti alkuunsa. Eräänä erikoisuutena on kartassa ns. "Viiskulman" tienoilla oleva vesilammikko (Wattengöl = lätäkkö, "allikko"). Onko mahdollisesti kysymyksessä Kalkuinniemen l. Kalkuinniemen vedellä täyttynyt louhoskuoppa? Toinen, pienempi "allikko", on lähempänä niemen kärkeä.

Viereisen pohjakartan perusteella laadittua kaavakarttaa ei ole löytynyt. Kaupunkilaiset eivät olleet tyytyväisiä Poppiuksen kaavaan. Valituksen aiheena oli muun muassa se, että Poppius oli esittänyt kadun tekemistä "hirveen korkealle" Nälkälinnanmäelle. Yksityiset tontinomistajat valittivat puolestaan kohdalleen osuvista vaikutuksista: posteljooni Hatalin vastusti kiivaasti Poppiuksen ajatusta raivata, rantatontteja hävittämällä, tilaa Pitkänsillan viereen tehtävää "järvitoria" eli kauppatoria varten. Kauppias Hyypöläinen puolestaan vastusti ankarasti ajatusta laajentaa tonttinsa kustannuksella Isotoria eli nykyistä Olavintoria.

Läänin kuvernööri Otto Boije piti Poppiuksen kaavaa perusteltuna, mutta senaatti ei katsonut voivansa sitä vahvistaa. Yhtenä syynä esitettiin, ettei kaavaa laadittaessa oltu noudatettu senaatin maaliskuussa 1843 antamia ohjeita.

Lähteet: Saarenheimo, Mikko. Savonlinnan kaupungin historia 2. s. 46-51.

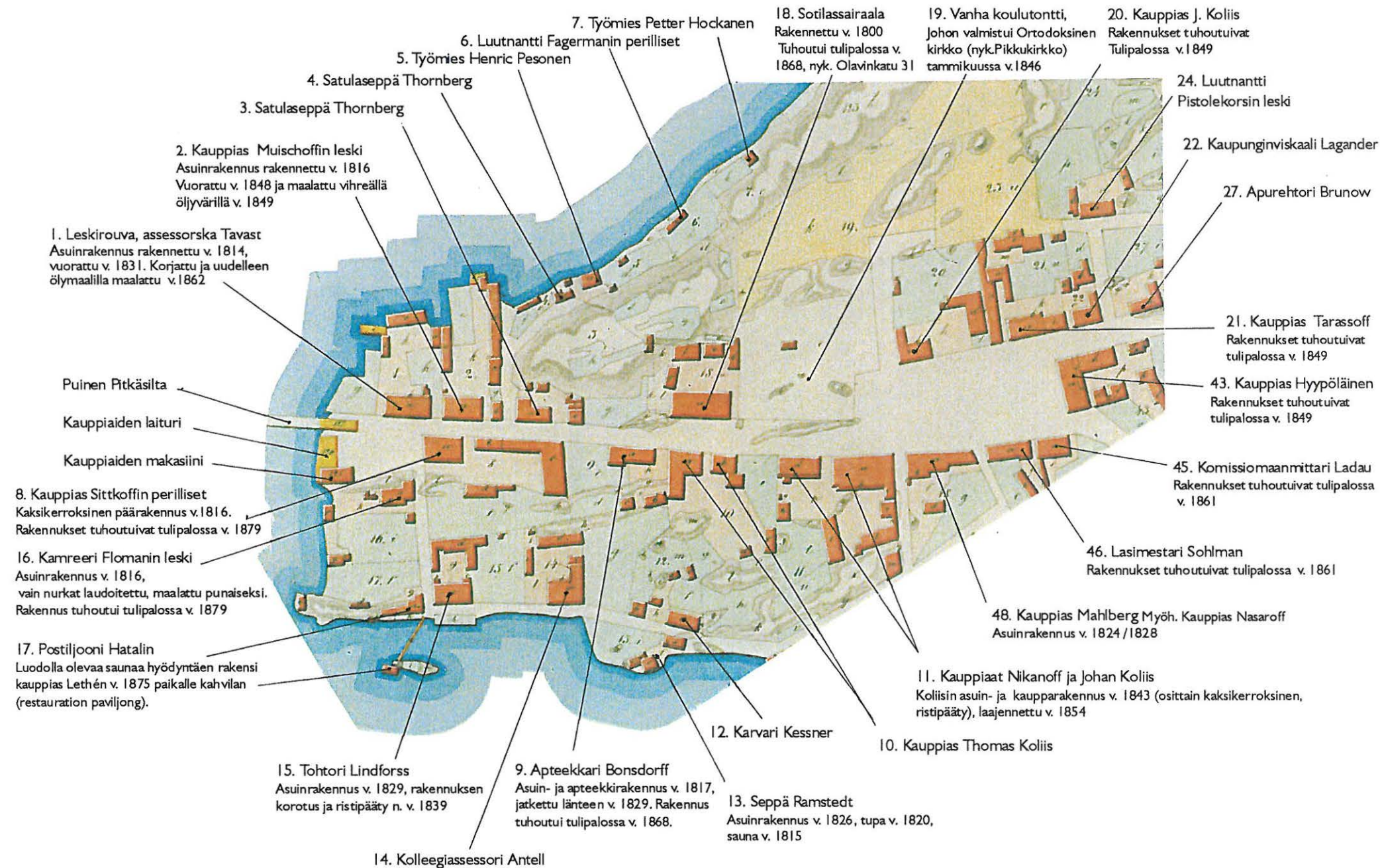

0 50 100 m

Savonlinnan rakennus- ja tyylihistoria

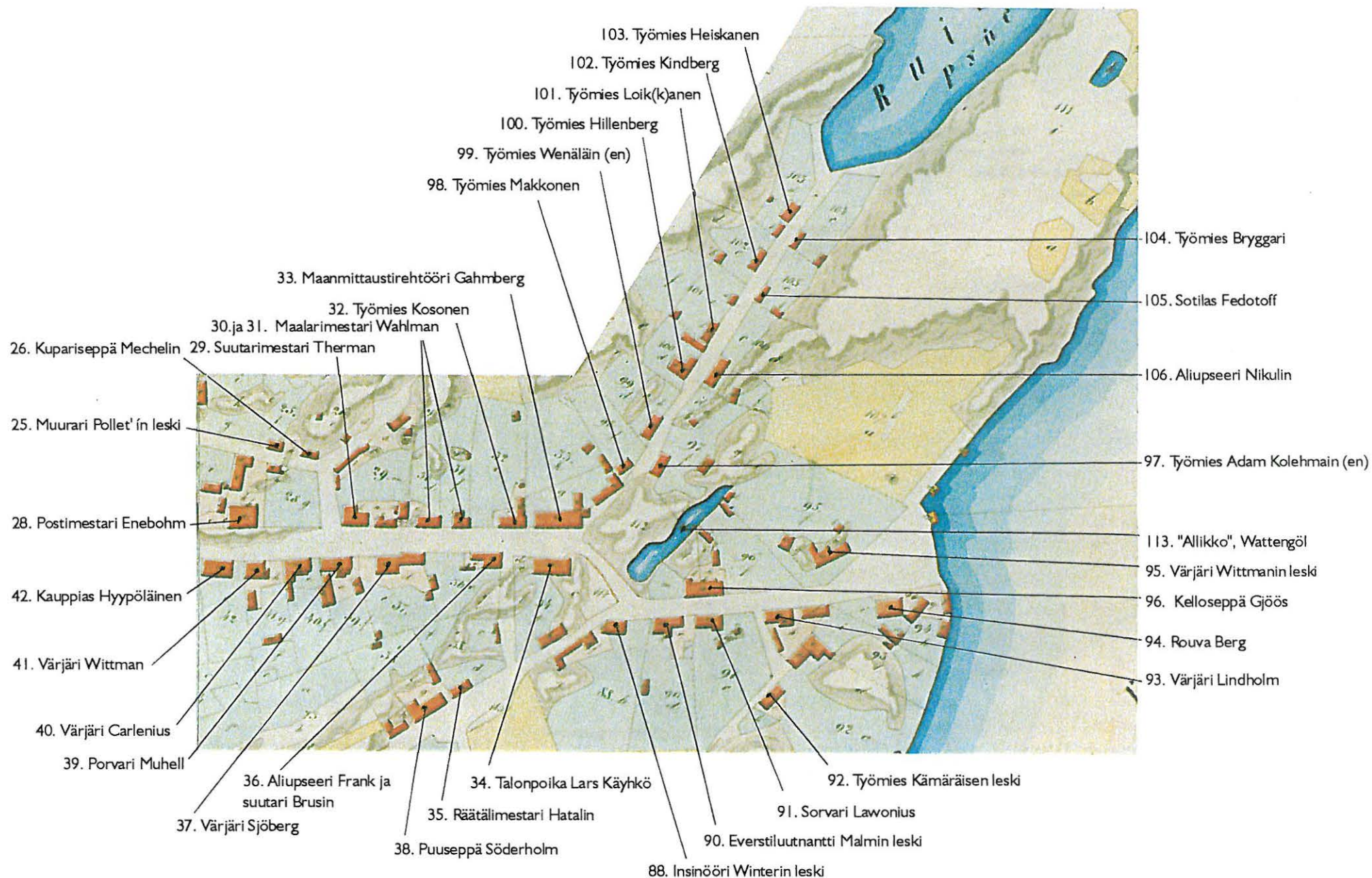
TALONMISTAJAT POPPIUKSEN V. 1843 KARTASSA

Nykyisten Olavinkadun länsipään, Olavintorin, sataman ja kauppatorin alueet

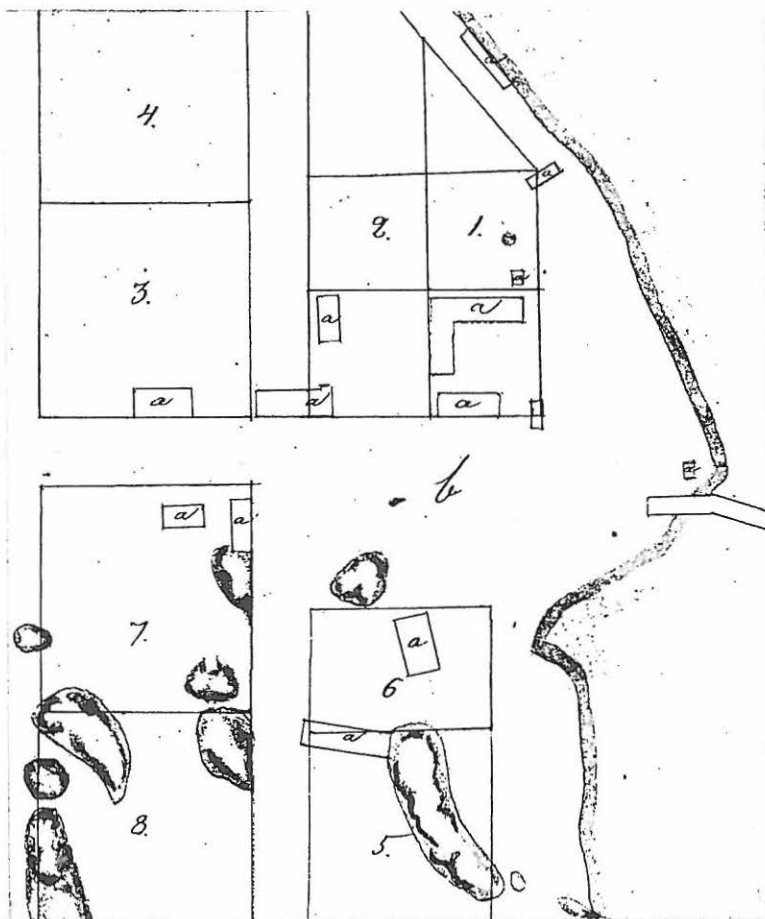

0 50 100 m

Vuoden 1846 palotarkastuspöytäkirjan mukaan Savonniemen (Nyslotts Förstad) puolella oli vain viisi talonmistajaa: rouva Rodionoff, kaakeliuunin tekijä Modig, nimismies Olsoni, seppä Ilman, kauppias Sittkoff ja vaununtekijä Keränen. He olivat rakentaneet vanhan, Pitkällesillalle johtavan maantien (nyk. Olavinkatu) reunaan. Samana vuonna laadittu asemakaava muodosti sillan ja kadun kohdalle aukion, joka nykyään tunnetaan Tottintorin nimellä.

Senaatti, joka ei ollut vahvistanut Poppiuksen asemakaavaa, antoi kuvernöörille keväällä 1846 uudet ohjeet Savonlinnan asemakaavan laatimiseksi. Senaatin esityksestä kokoontuivat 22. päivänä kesäkuuta Savonlinnassa intendentinkonttorin johtaja arkkitehti Ernst Bernhard Lohrman, läänin kuvernööri, maanmittari Ernst Ulrich Hillbom ja Savonlinnan kaupungin maistraatin edustajat sekä kaupungin vanhimmat. Kokouksessa päätettyjen näkökohtien mukaan Hillbom laati kaavasunnitelman, joka valmistui syksyllä 1846.

Vanhan kaupunginosan kohdalla kaava pyrki mahdollisuuksien mukaan säännöllistämään, enemmän tai vähemmän spontaanisti syntynyttä, maaston mukaan sijoittunutta kaupunkirakennetta – tavoite, joka oli kirjattu jo v. 1818 laaditussa vahvistamattomassa rakennusjärjestyksessä. Senaatti lähti esityksessään hallitsijalle siitä toteamuksesta, että kaavassa on tarkoituksena tasoittaa ja oikaista kaupungin mutkikkaita katuja ja rakentaa uusia katuja vain sinne mihin ne ilman ampumalla louhimista saataisiin. Tärkeintä oli, että kaavalla vahvistettiin katujen suunnat ja leveydet sekä kortteleihin jakaantuminen. Tonttijaon osalta senaatti jätti itselleen oikeuden kuvernöörin ja maistraatin tapauskohtaisen ehdotuksen mukaiseen ratkaisemiseen.

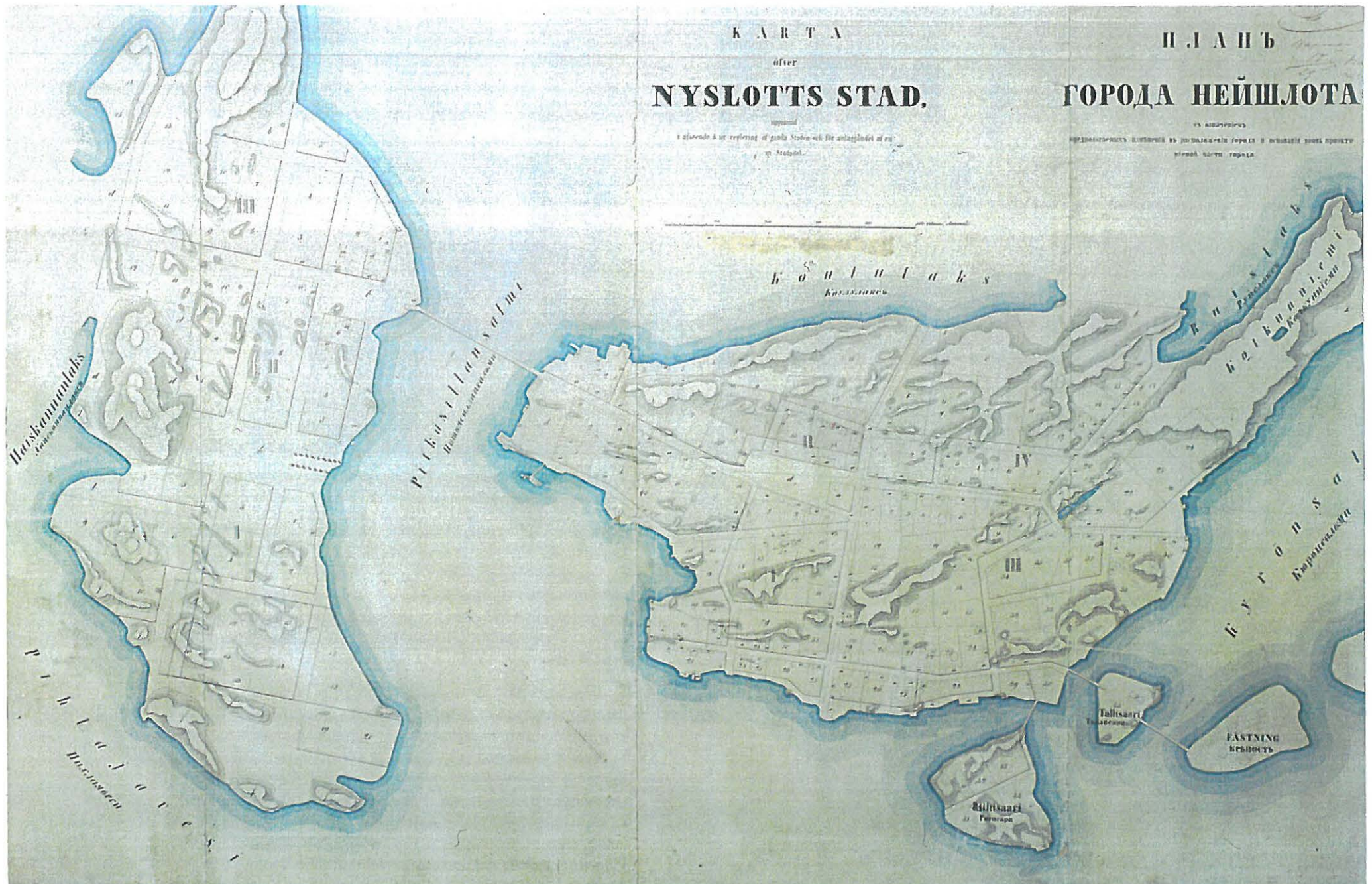
Jo Poppiuksen kaavassaan esittämän kauppatorin aikaansaamista Pitkäsillan kupeeseen piti myös Hillbom asemakaavoitustyön tärkeimpänä tehtävänä. Vuodesta 1824 esillä ollut ajatus oikaista nykyisin Koulukadun nimellä tunnettu katu ja jatkaa sitä Koululahden rantaan saakka saatiin nyt vihdoin ja viimein kaavakartalle merkityksi ja vahvistetuksi. Aikaisemmin kiistaa aiheuttaneen Hyypöläisen tontin torin puolelle työntyvän osan annettiin jäädä paikalleen, niin pitkään kun sillä olevat rakennukset olisivat kunnossa.

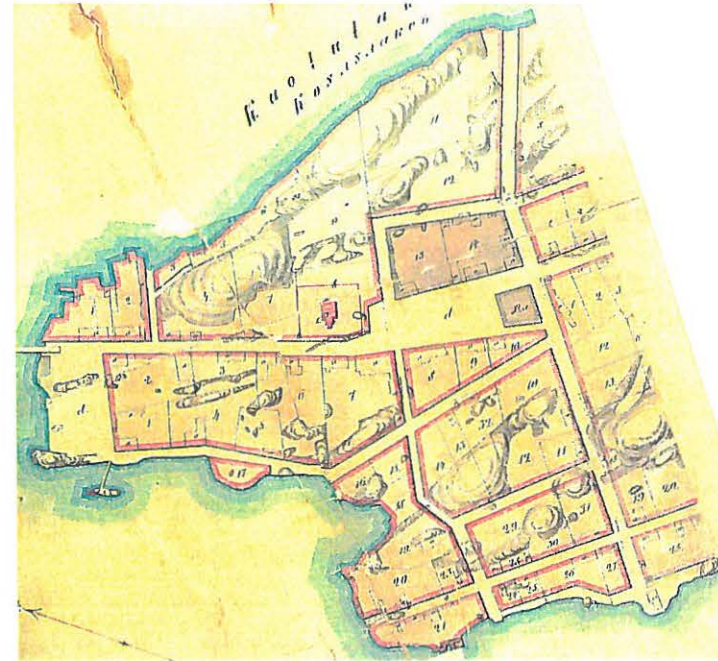
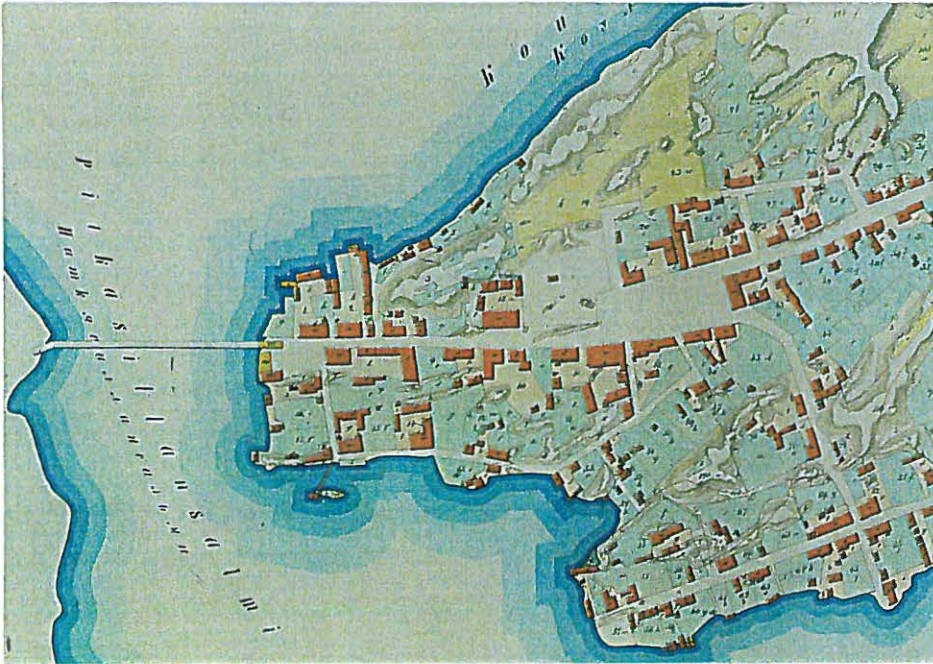
Sikoniemen alueen kaavoittamisessa ei ollut vanhan rakennuskannan muodostamaa rasitusta. Vain Pitkäsillan korvassa oli muutama vanha rakennus. Alueelle, jota nyt ryhdyttiin kutsumaan Savonniemeksi, voitiin laatia selkeä ruutukaava, joka ei väistänyt korkeimpia kallioitakaan. Toisen kallion laelle merkittiin tulevan kirkon paikka ja toinen, nykyinen Piispanmäki, otettiin osittain kaava-alueeksi muodostamalla sen laelle suuri yksittäinen tontti. Savonniemen puolella voitiin vapaasti muodostaa suurempia tontteja kuin vanhan kaupunginosan puolella. Kaupunkilaisten toiveiden mukaisesti tehtiin rantaviivaa vapaasti noudattava rantakatu, joka laajeni Pitkäsillan länsipään kohdalla aukioksi (nyk. Tottin tori). Tulevan kirkon paikalta alkava kirkkotori laajennettiin samalla jatkumaan rantakatuun saakka.

Kaupunkilaisten keskuudessa suurimman vastustuksen aiheutti edellä mainittu kauppatorisuunnitelma. Katsottiin, ettei kaupungilla ollut varaa lunastaa kahta tonttia (Hatalin ja Floman) ja pidettiin naurettavana ajatusta, että tulevalle torialueella voisi joskus olla suuri arvo. Sitä paitsi kaupunki oli omin voimin ollut jo puuhaamassa eräänlaista rantatoria vanhan kaupunginsaaren lauttarannan ympäristöön. Kuvernööri laati kaavaehdotuksesta lausunnon senaatille ja asettui torikysymyksessä Hillbomin ja Poppiuksen kannalle. Lauttarannan alue oli hänen mielestään etäällä ja kaupunki tuli tällä kohtaa olemaan heikoimmin rakennettua ja ja köyhimmän väen asuttamaa.

Asemakaava vahvistettiin hallitsijan esittelyssä 29. marraskuuta v. 1848.

Lähteet: Saarenheimo, Mikko. Savonlinnan kaupungin historia II. ss. 51-58

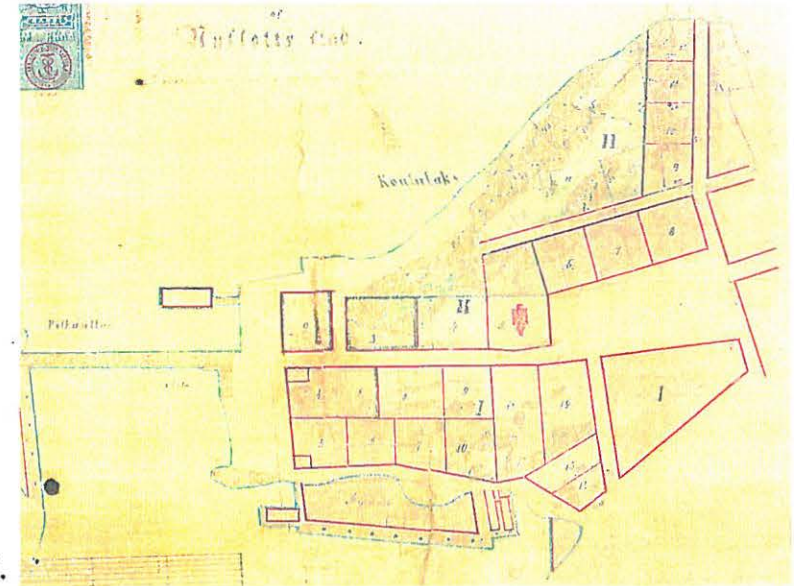
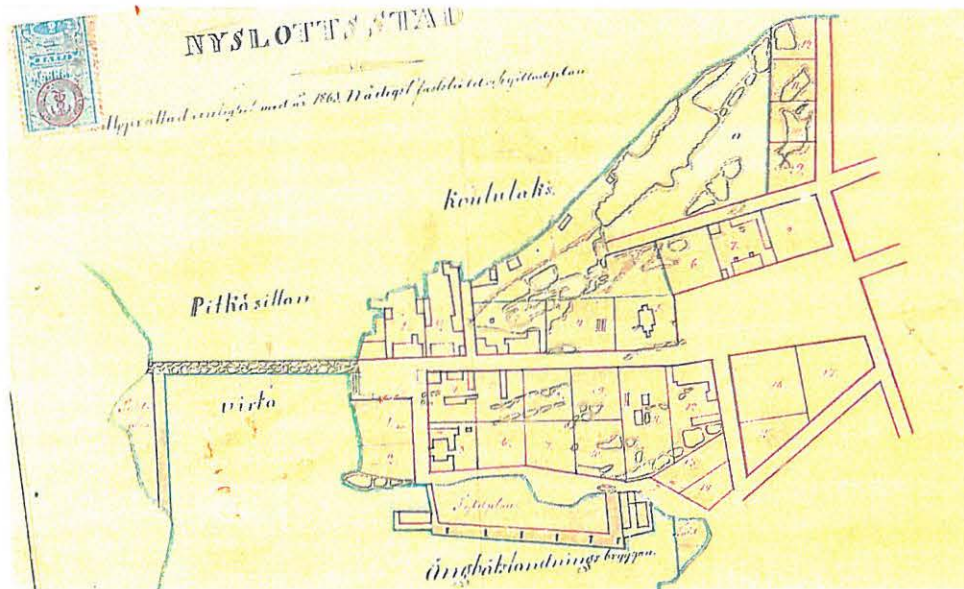
1. 2.

3.

1. Maanmittari Poppiuksen kaupunkimittaus vuodelta 1843 näyttää tulevien ensimmäisen ja toisen korttelin alueen lähtötilanteen.

2. Vuodelta 1850 oleva kartta on ote v. 1848 vahvistetusta asemakaavasta. Kartassa on tummentamalla esitetty vuoden 1849 tulipalossa tuhoutuneet tontit nykyisen Olavintorin pohjois- ja itä-laidalla. Näistä itäreunassa oleva on kauppias Hyypöläisen tontti, jota yritettiin turhaan lunastaa torialueen laajennukseksi. Tulipalon jälkeen oli mahdollista toteuttaa torialueen laajentaminen pohjoiseen ja itään.

3. Tässä kartassa (vahvistettu 14.4.1863) on jo näytetty Olavintorin laajennus ja sen pohjoisreunan uusi tonttijako. Samalla on suunniteltu toista ongelmapaikkaa - tulevan kauppatorin aluetta. Vuoden 1848 asemakaavassa alue oli esitetty raivattavaksi toriksi mutta tässä kartassa ovat rantatontit edelleen olemassa ja niitä on vain esitetty muutettavaksi. Tulipalo v. 1879 ratkaisi tilanteen lopullisesti kauppatorin eduksi. Kartassa on esitetty myös muurari Palmgrénin Halkoluodolle v. 1861 rakentama yleinen sauna. Viimeisin luodolla sijainnut saunarakennus oli vuodelta 1899.

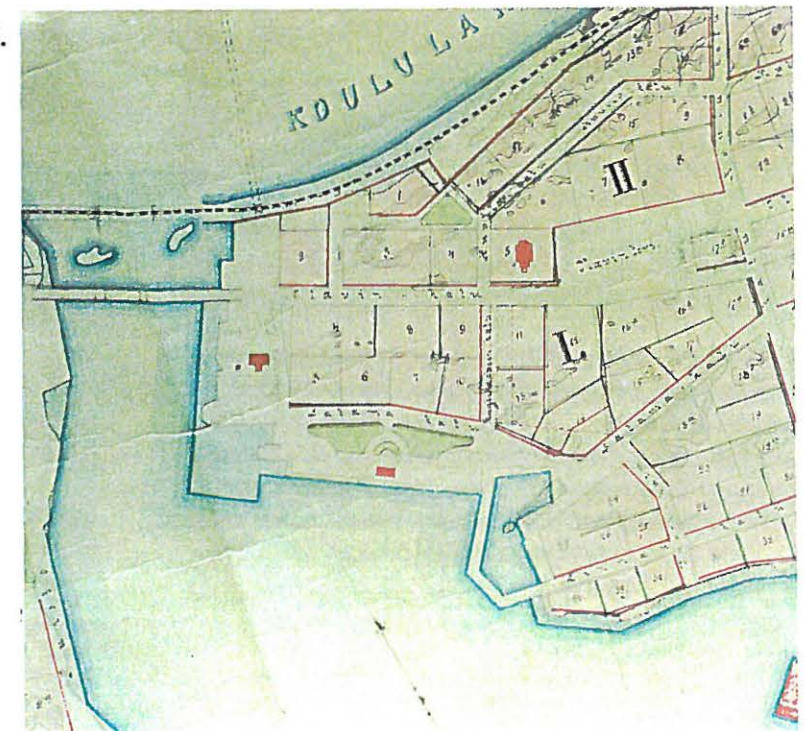
4. 5.

4. Vuoden 1863 kartan pohjalta tehdyssä päiväämättömässä kartassa (SKA) näkyy v. 1868 valmistunut uusi matkustajasatama, jonka oikeassa reunassa näkyvät kauppiaiden makasiinit sekä vasemmassa reunassa kauppias Lethénin vuonna 1875 rakennettu kahvila (restauration paviljong). Karttaan on merkitty myös olevia rakennuksia. Olavintorin pohjoisreunaan, toisen korttelin tontille n:o 7. on merkitty lukkarin P. Wenellin v. 1853 valmistunut talo - nykyinen Oopperajuhlatalo. Toisen korttelin tontti n:o 4. (entinen sotilassairaala) ja ensimmäisen korttelin tontit n:o 8. (apteekki) ja n:o 9. (kauppias Thomas Kolisin tontti) näkyvät kartassa tyhjinä juhannuksen 1868 tulipalon jäljiltä.

5. 23.3.1880 vahvistettu kaavamuutos (SKA) koskee vuoden 1879 tulipalossa tuhoutuneiden tonttien alueita. Vahvennetulla reunaviivalla on esitetty tuhoutuneet ensimmäisen korttelin tontti n:o 4. ja 5. (kauppias Sittkoffin perilliset) ja toisen korttelin tontit n:o 2. (kauppias Paganus) ja n:o 3. (Kauppias Ivakoff). Lisäksi palossa tuhoutuivat toisen korttelin tontti n:o 1. (lukuun ottamatta kokonaan veden ympäröimänä ollutta vene- ja lautavarastoa, jonka kauppias Johan Kolis oli rakennuttanut Pitkäsillan virrassa olleelle luodolle) sekä ensimmäisen korttelin tontti n:o 1 (kauppias Lethén). Viime mainittujen tonttien palon myötä syntyi tila jo vuoden 1848 kaavassa suunnitellulle Ranta- eli Kauppatorille.

6. Vuodelta 1906 oleva kartta (SKA) näyttää jo tulevan rautatien (avattiin liikenteelle v. 1908) alueen vaikutuksen. Kauppatorin keskellä näkyy v. 1899 rakennettu kauppahalli. Satamassa on punaisella merkitty satamakatos. Karttaan on myös kaavailtu satama- ja torialueen laajennukseksi täyttöalueita. Sataman itäpäähän on esitetty uuden laiturin ja himmeästi myös pakkahuoneen paikka. Mielenkiintoinen yksityiskohta on Olavintorin oikeaan alakulmaan merkitty uusi tontti. Ei ole varmuutta siitä oliko tontti ajateltu esimerkiksi kaupungintalon paikaksi. Tontti on täsmälleen samassa paikassa, josta kuusikymmentä vuotta aikaisemmin (ks. Kartta 2.) yritettiin kaikin voimin saada poistetuksi kauppias Hyypöläisen tonttia ja rakennuksia!

6.

Nohrströmin vuonna 1895 vahvistetusta kaavakartasta on olemassa kaksi hieman toisistaan poikkeavaa versiota. Nälkälinnan kalliolle v. 1873 rakennetun Hungerborgin kesäravintola- ja näkötorinrakennuksen kohdalla on vanhemmassa kartassa esitetty myös pohjoisrinteellä sijainnut keilaratarakennus. Uudemmassa kartassa tätä ei enää ole. Purettiinko se siinä vaiheessa vai jäikö se vain toiseen karttaan merkitsemättä?

Vuonna 1848 vahvistetun koko kaupunkia koskevan asemakaavan valmistumisen jälkeen kaupungin kaavoitus-toiminta keskittyi lähes viidenkymmenen vuoden ajaksi vanhan eli ensimmäisen kaupunginosan ensimmäisen ja toisen korttelin pienempiin tai suurempiin kaavamuutoksiin. Vasta 1894 tehtiin seuraava, koko kaupunkia koskeva asemakaava. Kaavan laatija oli Walter Nohrström. Kaavan pohjamateriaaliksi laadittiin molemmista kaupunginosista korkeuskäyrin varustetut korkokartat.

Varsinaisista kaavakartoista on säilynyt kaupunginarkistossa kaksi versiota, jotka poikkeavat toisistaan vain hieman. Vanhemmassa kartassa, joka on päivätty 1894, on otsikkoteksti ainoastaan venäjäksi ja katujen nimet sekä suomeksi, että venäjäksi. Kartassa on esitetty ainoastaan tavoiteltu tilanne kun v. 1895 päivätyssä kartassa on suunnitellun tonttijaon lisäksi näkyvissä vanhat tonttirajat. Vanhat ns. "nautintarajat" näkyivät Savonlinnan ensimmäisen kaupunginosan kaupunkirakenteessa niin pitkään kuin vanhat rakennukset säilyivät. Uutta kaavaa toteutettiin uudisrakennusten kohdalla mutta vanhat rakennukset noudattivat vanhoja rajoja loppuun saakka.

Varsinaisia kaavamuutoksia on vanhan kaupunginosan puolella vain rajoitetuilla alueilla. Edelleen neljään kortteliin jaetun ensimmäisen kaupunginosan ensimmäisessä korttelissa on yksi tärkeämpi katumuutos. Satamakadun ja Olavinkadun (ovat tässä kaavassa ensimmäistä kertaa näillä nimillä) väliin on avattu uusi, leveä katu, joka on itse asiassa nimetty "Raatihuoneen puistoksi". Se on suunniteltu kulkeväksi Pikkukirkon kohdalta alas raatihuoneen (entinen kauppias Boehmin talo) vierestä. Raatihuoneen puisto sijaitsi nykyiseen Kalmarinkatuun verrattuna noin leveytensä verran idempänä. Vastaavasti on vanha yhdyskatu Satamakadulta Olavintorille poistettu ja liitetty tonttimaaksi.

Satamakatu yhdistettiin vanhaan Nälkälinnankatuun ja näin muodostui yhtenäinen katu satamasta Kyrönsalmen lauttarantaan asti. Kadun nimi muuttui myöhemmin Tottinkaduksi. Neljännessä korttelissa suunniteltiin tehtäväksi uusi Olavinkadun suuntainen, tämän pohjoispuolelle sijoitettu katu, joka mahdollisti yhteyden Koulukadulta Ruislahdenkadulle. Katu sai nimekseen Myllymäenkatu mäellä aikoinaan sijainneiden tuulimyllyjen mukaan. Tälle kadulle suunniteltiin tehtäväksi pieni poikkikatu (Työväenkatu) kohtaan, jossa katu taittui kohti Ruislahdenkatua.

Kolmannessa korttelissa entinen "Linnan ensimmäinen poikkikatu" (nyk. Eerikinkatu) on nimetty Herttuankaduksi. Toisessa korttelissa on muodostettu yhtenäinen tonttijono kauppatorilta Pikkukirkkoon asti. Samalla on vanha Koululahden rantaan johtanut katu poistettu ja Koululahden rantaviiva tyhjennetty rakennustonteista.

Nohrströmin asemakaava, joka vahvistettiin v. 1895 käsitteli koko sillöisen kaupungin aluetta. Kaavan Savonniemä eli toista kaupunginosaa koskevista muutoksista on erillinen karttasivu – "Savonniemen kaavoituksen vaiheet".

Savonlinnan kaupungin asemakartta.

*Kaupungin alueella olevat asemakartalla esillä olevat kirkot ja kirkot
kaupungin alueella olevat kirkot ja kirkot*

*Kirkot
Kirkot*

1800-luvun viimeisinä vuosina vallinneen asutuspulan vuoksi jouduttiin vuoden 1895 asemakaavaan tekemään muutoksia ja lisäyksiä. Muutokset kohdistuivat vanhan kaupunginosan puolella kortteliin n:o 2, jonne suunniteltiin uusi katulinja, joka alkoi Olavinkadulta Pikkukirkon länsipuolelta, kiertäen "Ruiskuhuoneen", nykyisen Oopperajuhlatalon ja Lyseon takaa Koulukadulle. Uuden kadun pohjoispuoli ja edellämainittujen tonttien taakse jäävä alue jaettiin huvilatonteiksi ja sen mukaan uusi katu sai nimen Huvilakatu. Uuden muodin mukaiset huvilatontit poikkesivat aikaisemmista kaupungin tonteista siinä, että niille sai rakennukset sijoittaa vapaammin - usein keskelle tonttia. Perinteisen käytännön mukaan päärakennus tuli aina sijoittaa katulinjaan. Näille huvilatonteille syntyi kansallis-romantiikan ja jugend-tyylin mukaisia, epäsymmetrisesti sommiteltuja asuintaloja.

Samassa yhteydessä muotoiltiin taas kerran vanhoja Olavinkadun pohjoisreunan Pitkäsillan puoleisia tontteja, jossa palautettiin vanha Koululahden rantaan johtava katulinja (nyk. tarkastamonkatu). Muiden kortteleiden kohdalla vanha kaupunginosa jäi ennalleen.

Savonniemeä koskevat muutokset on käsitelty kartassa "Savonniemen kaavoituksen vaiheet".

Lähteet:

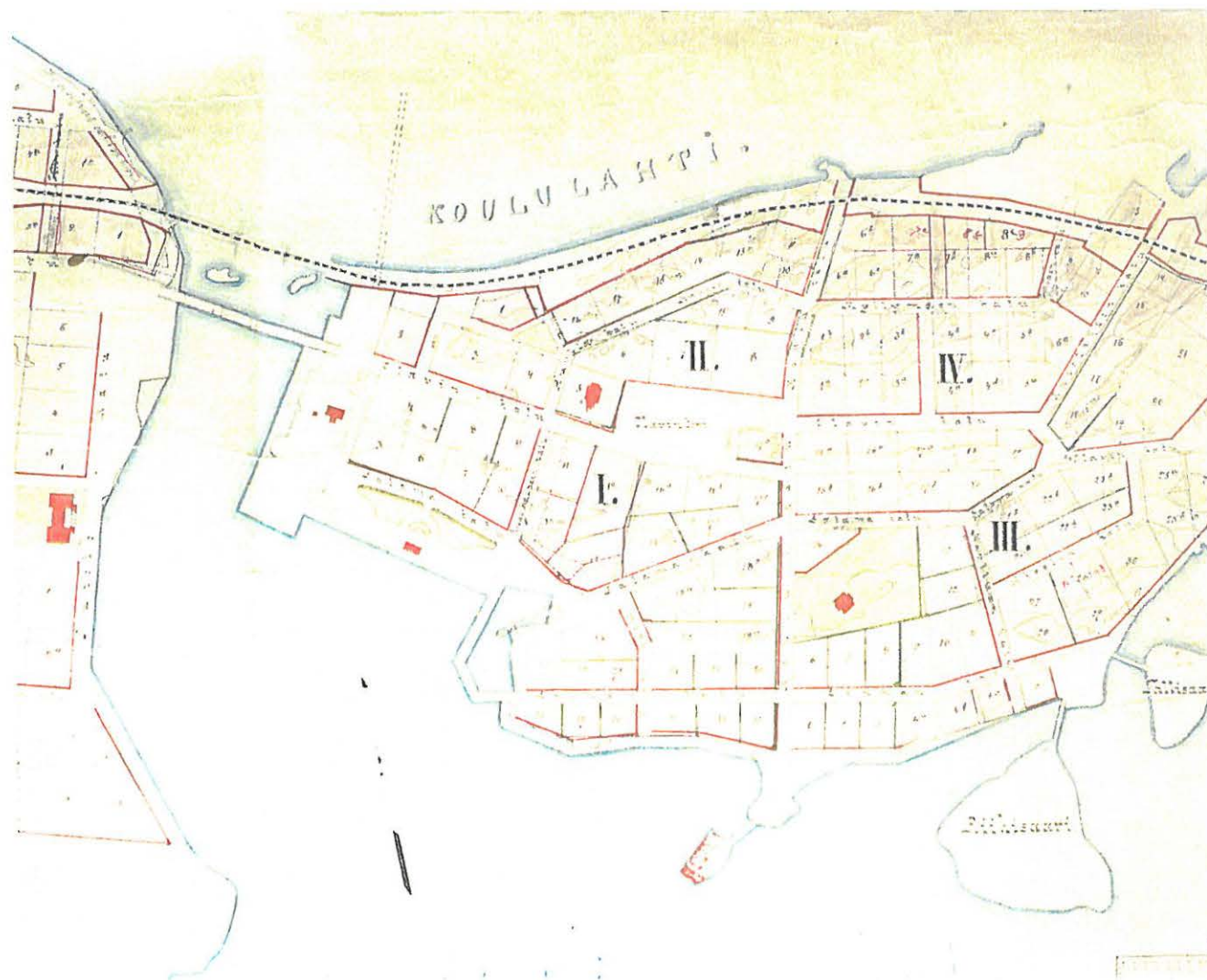
Vehviläinen Olli: Savonlinnan kaupungin historia III, s. 235-237

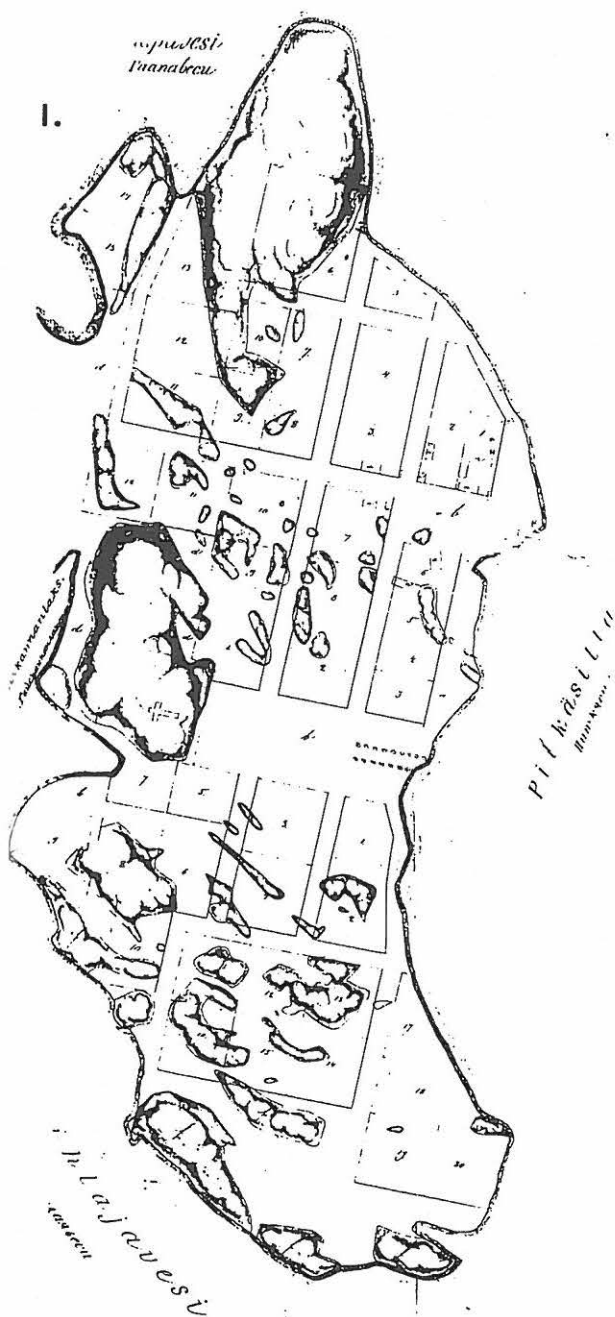
Seuraava muutos vanhan kaupunginosan kohdalla aiheutui rautatiejärjestelyistä. Eri vaihtoehtojen jälkeen oli päädytty rakentamaan rautatie pitkin Koululahden rantaa, osittain täyttömaalle. Ratalinjan alle jäi varsinaisesta kaupunkialueesta vain kaksi Koulukadun viimeistä tonttia sekä kaksi Ruislahdenkadun varren tonttia. Suuremman leikkauksen rata-alue teki kaava-alueen pohjoispuolelle, Vääräsaaren suuntaan levinneelle vuokratonttialueelle, joka oli slummin lailla syntynyt kaupungin reunalle ilman varsinaista suunnittelua. Tässä kartassa, joka on vuodelta 1906, on esitetty rautatiealueen lisäksi joitakin muutoksia. Neljännän korttelin pohjoispuolen tonttien ja radta-alueen väliin on merkitty muutamia uusia tontteja. Toisen korttelin toinen, entinen Paganuksen tontti on saanut lisämaata rautatiealueen rajalle saakka. Samassa korttelissa on merkitty uusi tontti radan varteen, jonka alapuolelle on esitetty uusi Olavinkadun suuntainen, kolmikulmaiseen puistoalueeseen päättyvä lyhyt katu. Sataman alueelle on piirretty uutta täytettävää satama-aluetta ja samoin täyttämällä on aiottu muodostaa Linnankadun rannapuoleisten tonttien kohdalle rantakaista. Vuoden 1895 kaavassa suunniteltu Raatihuoneen puisto on muutettu kapeammaksi Raatihuoneenkaduksi ja sitä on samalla siirretty hieman länteen päin.

Merkillinen yksityiskohta on Olavintorille ilmestynyt tontti, jonka tarkoitus ei selviä paikallishistorioista. Vuodelta 1916 olevassa kartassa tontille on esitetty monimuotoinen, epäsymmetrinen rakennusplaani. Onko kysymyksessä kaupungintalosuunnitelma? Monikerroksisella rakennuksella olisi voitu häivyttää torin suurista korkeuseroista aiheutuvat ongelmat. Mielenkiintoista on, että paikka on sama, josta 1800-luvulla käytiin kiivasta kamppailua - paikalla oli kauppias Hyypöläisen tontti, jota yritettiin lunastaa torialueen laajentamiseksi. Vasta tontin rakennukset v. 1849 tuhonnut tulipalo teki laajennushankkeen mahdolliseksi.

Lähteet:

Vehviläinen, Olli: Savonlinnan kaupungin historia III, s. 119-127

1. Savonniemi vuoden 1848 vahvistetussa asemakaavassa

Savonniemen puolella, jossa vanhaa rakennuskantaa oli vain Pitkäsillan kupeessa vanhan maantien varressa, voitiin toteuttaa suhteellisen säännöllinen ruutukaava leveine katuineen ja suurine tontteineen. Maasto aiheutti täälläkin omat rajoituksensa. Säännöllisin alue voitiin toteuttaa vanhalle peltoalueelle - reuna-alueilla oli vastassa korkeat kalliot, joiden kohdalla jouduttiin tonttiryhmiä* hajottamaan.

Suunnitellun katuverkon rungon muodostaa vanhalle kaupunginsaarelle johtava, vanhastaan suhteellisen suoraviivaisesti kulkeva maantie. Pitkäsillan lähestyttäessä vanha maantie kääntyi ja siinä kohdassa kadun suuntaa muutettiin - taitekohtaan muodostettiin aukio (nyk. Tottintori), joka häivytti suunnanmuutoksen. Kaavassa ei esitetä kaduille nimiä. Vanhaa maantietä ryhdyttiin myöhemmin nimeämään Valtakaduksi (nykyisin Olavinkatu). Savonniemi jaettiin kolmeen, useamman tonttiryhmän sisältävään, kortteliin. Eteläisimmän ensimmäisen ja toisen korttelin väliin sijoitettiin leveä kirkkopuisto, joka ulottui korkealta kirkonmäeltä Pitkäsillan salmen rantaan saakka. Ilmeisesti kaavan suurpiirteisestä esitystavasta johtuen Kirkkopuiston reunaan ei ole esitetty siihen myöhemmin syntyneitä katuja. Sen sijaan puiston rannanpuoliseen osaan on merkitty istutettavat puurivit - kaavakartassa ainoat koko kaupungin alueella. Toisen ja kolmannen korttelin rajana on yllämainittu maantie / Valtakatu. Itä-länsi-suuntaisia lyhyitä katuja on ensimmäisen korttelin sisällä kolme ja kolmannen korttelin sisällä yksi - nykyisen Kaarlonkadun kohdalla. Pohjois-etelä-suuntaisista kaduista läntisempi (nykyinen Kirkkokatu) alkaa pohjoisessa rannasta asti ja kulkee suoraviivaisena aina ensimmäiseen kortteliin, jonka sisällä se tekee pienen kallioisesta maastosta johtuvan siirtymän (karttaan on myöhemmin lisätty loppuun saakka suorana jatkuva linja). Idempänä kulkeva katu oli myös ajateltu lähteväksi rannasta asti mutta päättyväksi jo ensimmäisen korttelin keskellä. Kaupunkilaisten erityisesti toivoma "rantakatu" on kartassa käytännössä tonttien ja rantaviivan väliin jäävä vapaamuotoinen alue. Ensimmäisen korttelin kohdalla tämän kadun loppuosan ja rannan väliin jää tonttialuetta. Myös Myllymäen eli nykyisen Piispanmäen länsipuolelle kolmannen korttelin alueelle oli sijoitettu lyhyt pohjois-etelä-suuntainen katu, jonka varrelle sijoittui muutama epäsäännöllisempi tontti.

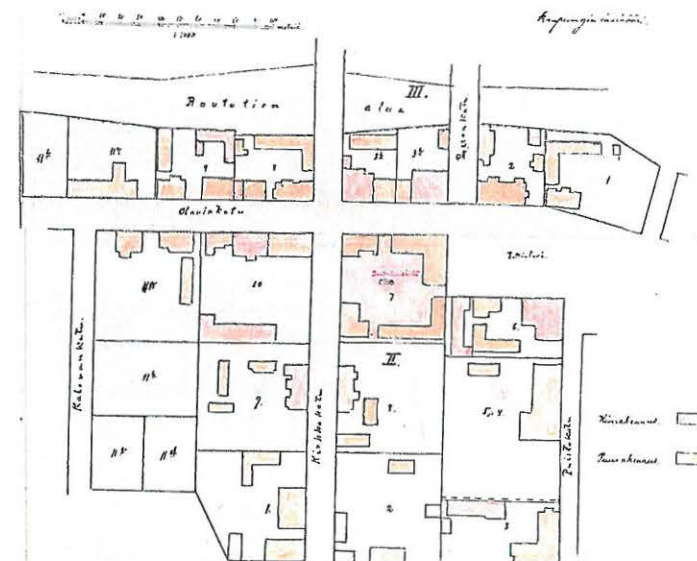
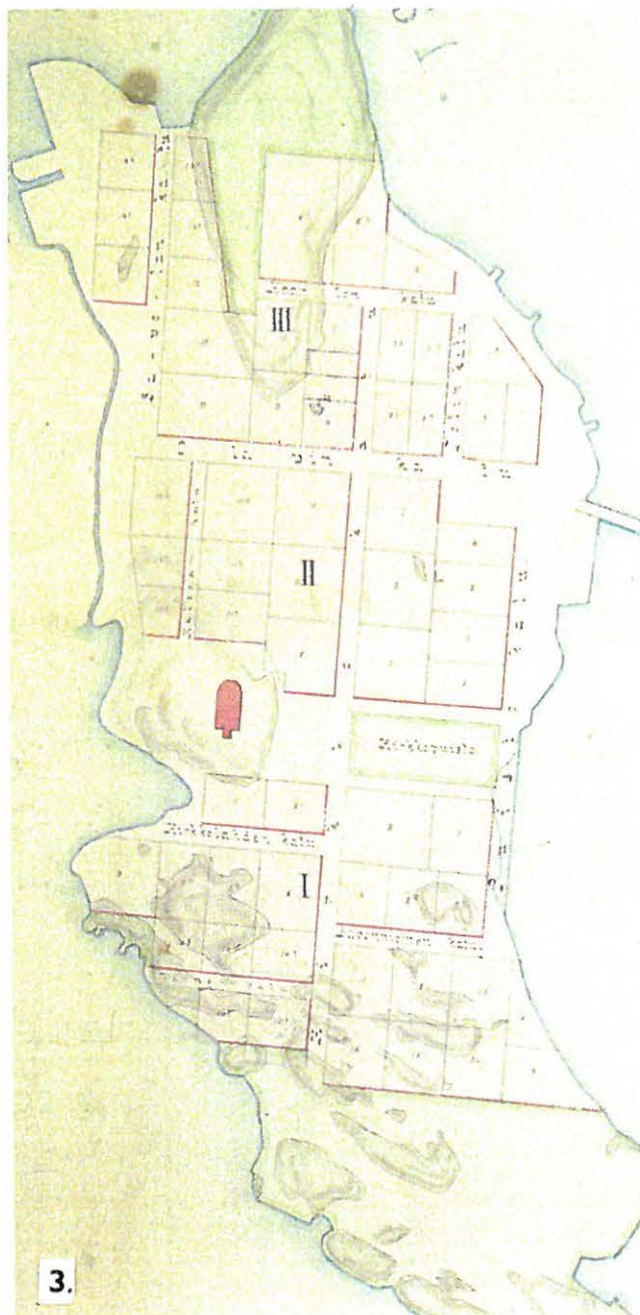
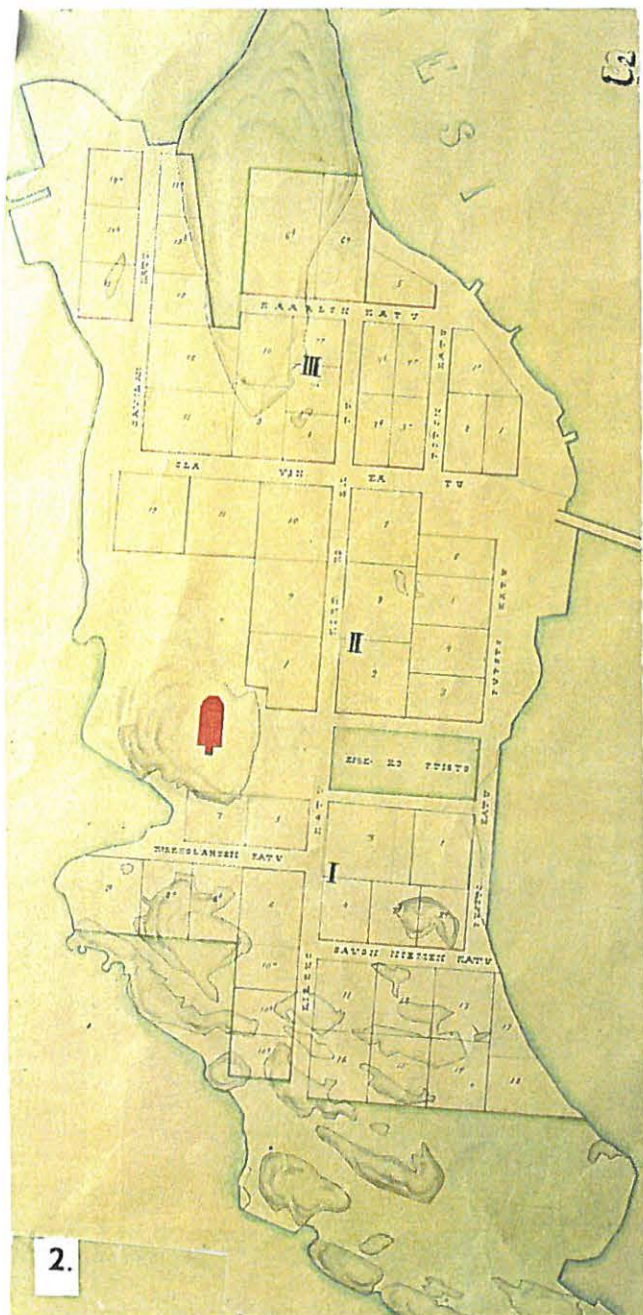
2. W. Nohrströmin laatiman asemakaavan Savonniemen puoleinen osa v. 1895

Savonniemen puolella oli v. 1893 tehty eräitä muutoksia vanhaan asemakaavaan. Haapasalmen rannan ja nykyisen Kirkkokadun välinen pohjois-etelä-suuntainen katu oli poistettu ensimmäisen ja toisen korttelin alueella kulkevalta osuudeltaan. Kadusta jäi jäljelle ainoastaan kolmannen korttelin alueella kulkenut osa, Tottinkatu eli nykyinen Possenkatu. Kirkkokadun eteläosa ensimmäisessä korttelissa jatkettiin kulkemaan suoraan ja samalla muutettiin viereisiä tontteja. Samassa korttelissa poistettiin tonttialueen läpi kulkenut Rantakadun (Puistokatu) osuus. Samalla poistettiin korttelin kaksi eteläisintä tonttia.

Vuoden 1895 kaavassa tehtiin vielä joitakin muutoksia ja tässä vaiheessa karttaan merkittiin myös katujen nimet. Entisestä Valtakadusta tuli Olavinkatu, muut itä-länsi-suuntaiset kadut nimettiin pohjoisesta alkaen seuraavasti: Kaarlonkatu, Kirkkopuisto (puiston reunakaduille ei merkiyty nimiä), Kirkkolahdenkatu ja Savonniemenkatu. Pohjois-etelä-suuntaiset kadut olivat Savolankatu (1860-luvulla perustetun Savolan sahan mukaan), Kirkkokatu, jota aikaisemmin oli nimitetty Savonniemenkaduksi ja edellä mainittu Tottinkatu (nyk Possenkatu). Kirkkokatu muutettiin pohjoispäässä päättymään Kaarlonkatuun. Entinen rantaan asti kulkenut kadun osuus liitettiin Myllymäen (Piispanmäen) päällä olevaan tonttiin, joka samalla jaettiin kahtia (6a ja 6b).

Salmen rannassa kulkevalle Puistokadulle merkittiin tehtäväksi tilaa täyttämällä ranta-alueita. Kartan vasemmassa reunassa näkyy surullisen kuuluisa Pilkkakoski (vrt. Pilkkakoskenkatu), jota ei ollut merkitty vuoden 1848 kaavakarttaan.

* Jostakin syystä Savonlinnassa käytettiin kaupunginosien, kortteleiden ja tonttien nimeämisen kohdalla erikoista käytäntöä. Normaalisti kortteli-nimitystä käytetään katujen tai aukoiden neljältä sivulta rajaamasta tonttiryhmästä. Savonlinnassa kortteli on kuitenkin ollut useamman tonttiryhmän kokonaisuus, josta taas normaalitilanteessa käytetään nimitystä kaupunginosa. Savonlinnassa taas kaupunginosat olivat suurempia, "maantieteellisiä" kokonaisuuksia kuten vanha kaupunginosa (vanha kaupunginsaari) ja uusi kaupunginosa (Savonniemi).

4. Kartta Savonniemen toisesta korttelista ja kolmannen korttelin Olavinkadun puoleisista tonteista

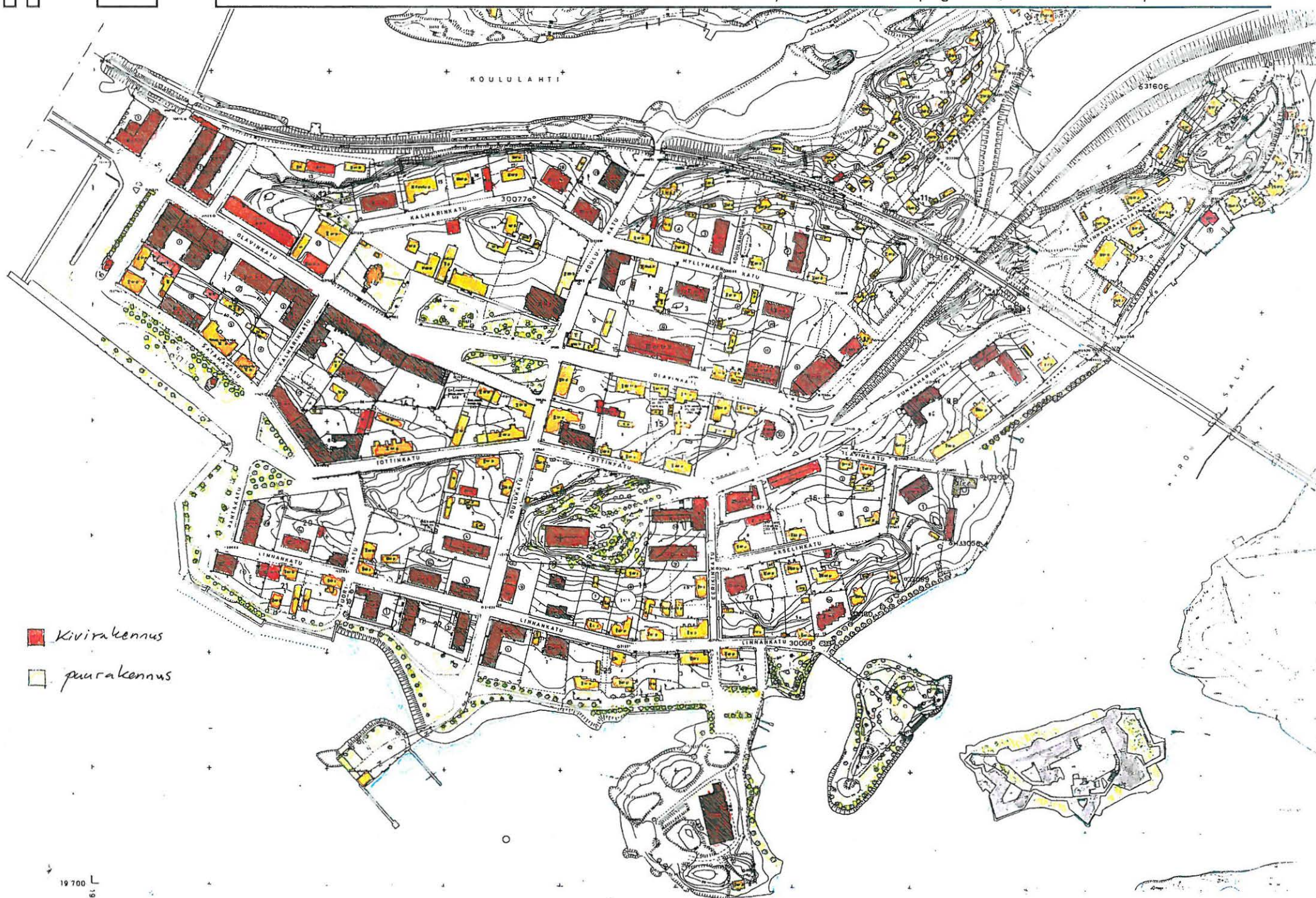
Asutus levisi nopeimmin uuden kaupunginosan toisen ja kolmannen korttelin alueelle. Ensimmäinen kortteli oli pitkään rakentamatonta. Vielä v. 1890 Säämingin kunnanhuoneen lisäksi ensimmäisen korttelin korttelin alueella oli vain kaksi rakennettua tonttia.

"Bentsiinipumpun" paikkaa osoittava karttaote näyttää havainnollisesti miten Savonniemen toisen ja kolmannen korttelin rakentaminen oli edistynyt 1920-luvulle tultaessa. Sinne tänne oli noussut jo kivirakennuksiaikin puutalojen ollessa kuitenkin vielä enemmistönä. Kartassa näkyy myös miten rautatiealue v.1908 leikkasi kolmannen korttelin tontteja.

3. Savonniemen alue vuoden 1899 asemakaavassa

Kaavassa on Savonniemeen esitetty kahden uuden kadun rakentamista. Toisessa korttelissa Kirkkokadun länsipuolinen tonttiryhmä on jaettu kahteen osaan uudella "Kalevankadulla". Samalla on saatu neljä uutta tonttia. Samoin Kirkkokadun länsipuolella on muutettu ensimmäisen korttelin eteläisintä tonttiryhmää tekemällä uusi "Väinönkatu".

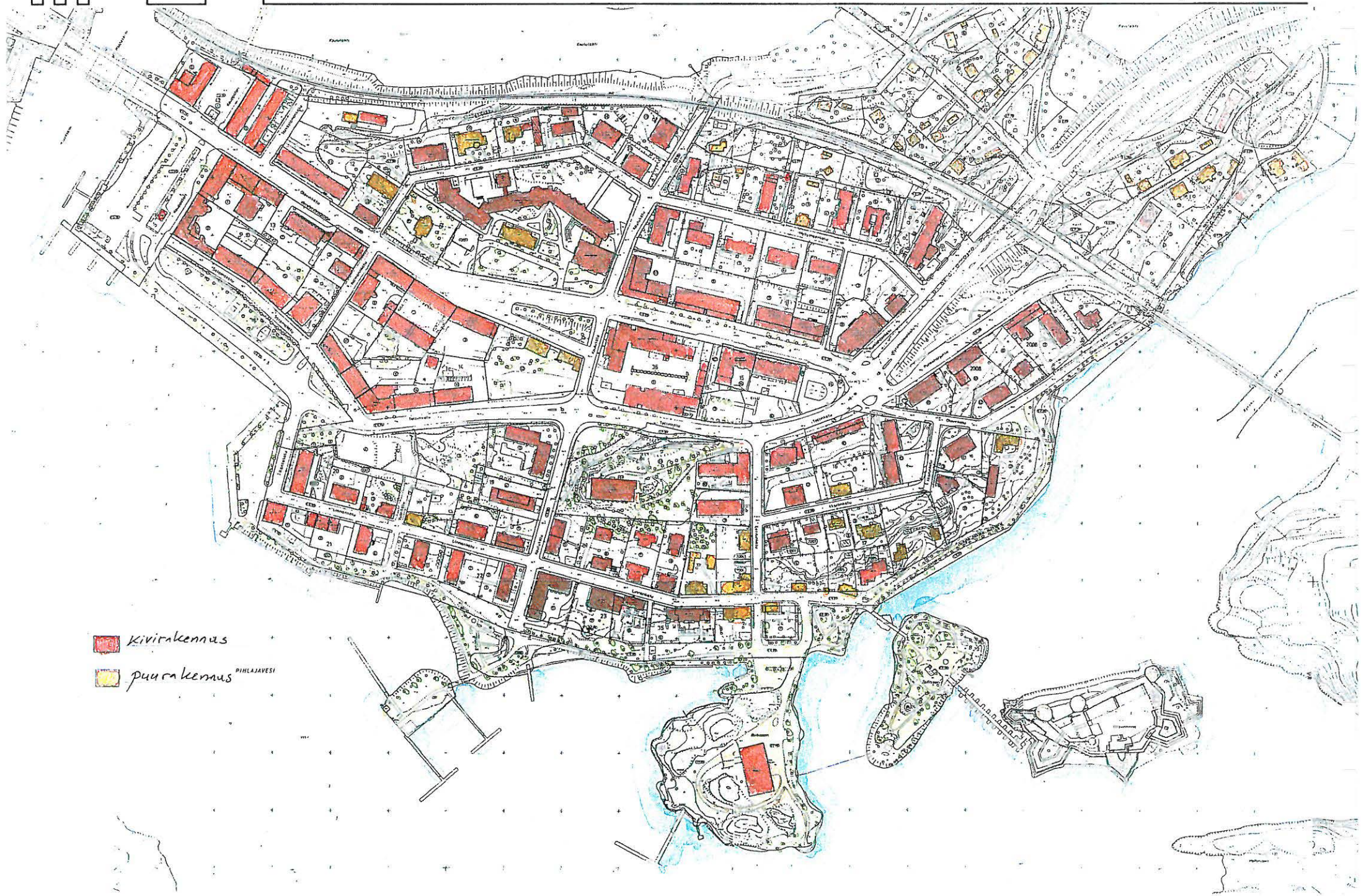

0 100 200 metriä

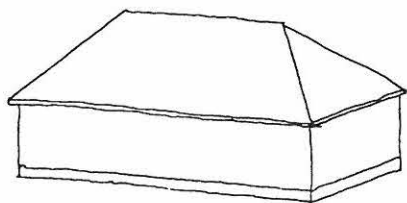
Savonlinnan rakennus- ja tyylihistoria

ENSIMMÄISEN KAUPUNGINOSAN RAKENNETTU TILANNE v. 2000

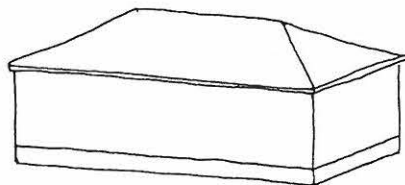
Pohjakartta Savonlinnan kaupunginarkisto, väritehosteet Petri Enqvist v. 2002

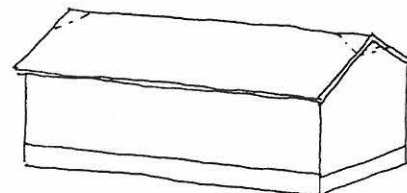
RAKENNUSPIIRUSTUKSET

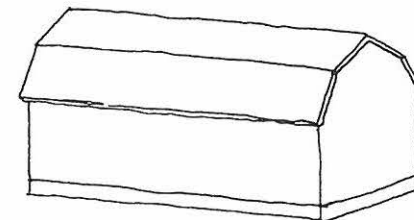
1. Jyrkkälappeinen aumakatto,
Venäläisen piirikuntakaupungin aikainen
tyyppi, jossa matalat seinät ja matala
kivijalka

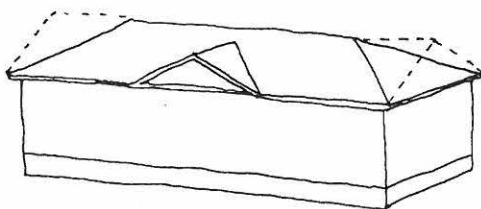
2. Loivalappeinen aumakatto
Empire-kauden ylivoimaisesti tyypillisin kattomuoto -
rakennuksen seinät ja kivijalka korkeat

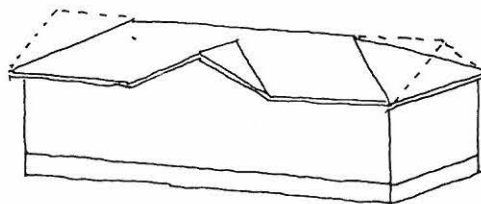
3. Satula- eli harjakattoinen talo
(katkoviivalla esitetty ns. Puoliaumat-tu
katto)
Harjakatot tulivat päärakennuksissa
käyttöön 1860- ja 1870- luvulla

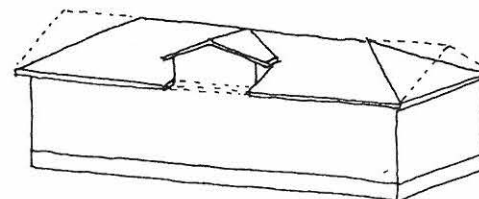
4. Mansardi- eli taitekattoinen talo
Erityisesti 20-luvun klassismin ajan kattotyyppi

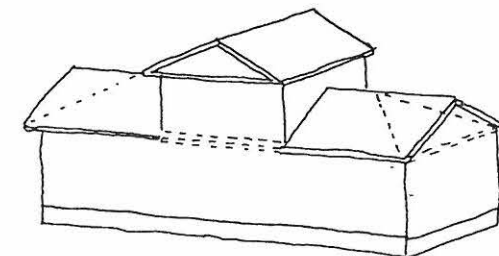
5. Pitkän julkisivun keskellä oleva päätykolmio
Oli käytössä aumatuissa ja harjakatoissa

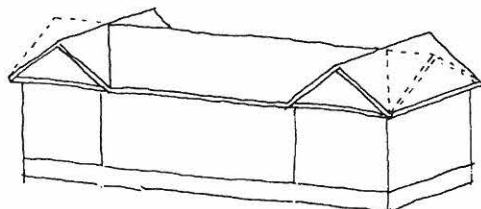
6. Poikki-päätytalo
Poikki-päädyt tulivat 1890-luvulla entistä jyrkemmiksi, ja
samalla niitä saatettiin sijoittaa useita, erikokoisia
samalle lappeelle, symmetrisesti tai epäsymmetrisesti.

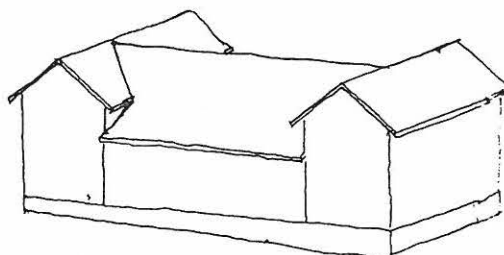
7. Sivuseinällinen poikki-pääty
Varsinaisen rakennuksen vesikaton räystäs
voi olla poikki-päädyn kohdalla ehjä, tai
katkaistu

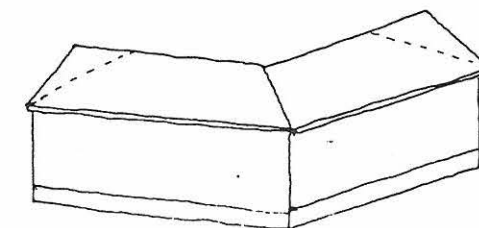
8. Ristipäätyinen talo,
alemmman osan vesikaton räystäs voi olla
ristipäädyn kohdalla ehjä, tai katkaistu

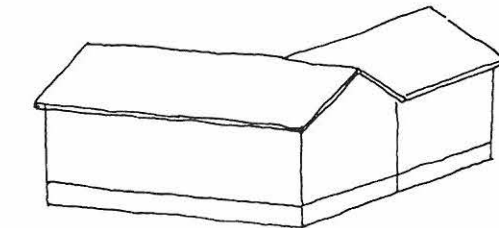
9. Julkisivun reunoissa olevat poikki-päädyt,
päätykolmioilla tai ilman
Erityisesti 1870-luvulla käytetty rakennustyyppi

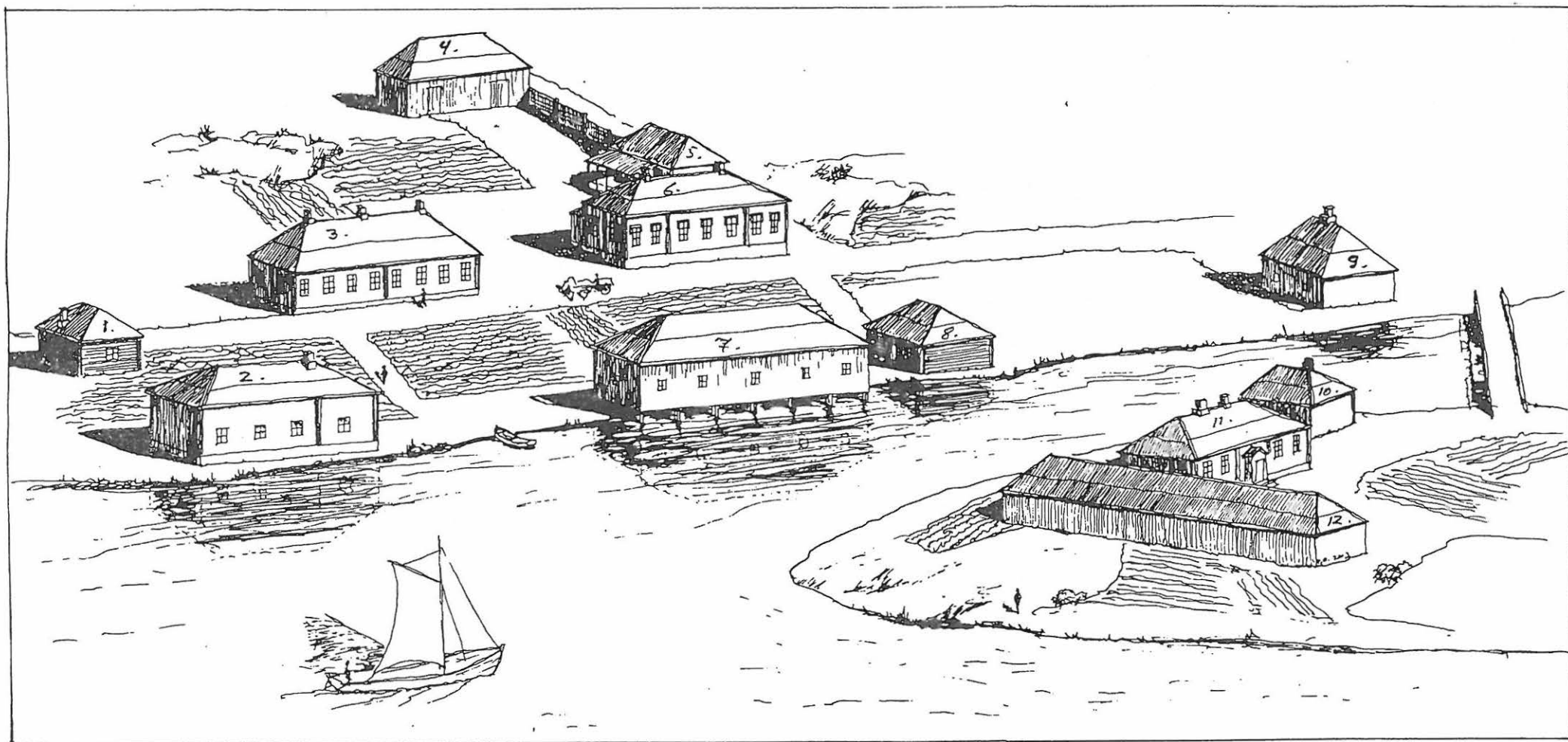
10. Rakennuksen reunoissa olevat, sivuseinälliset
poikki-päädyt
Esimerkiksi ns. Auvisen talossa (Olavinkatu 38),
poikki-päädyt jatkuivat pihan puolella muun
rakennusrungon ohi, muodostaen ns. U-volyymin

11. Kulma- eli vinkkelitalo,
Auma- tai harjakattoisia

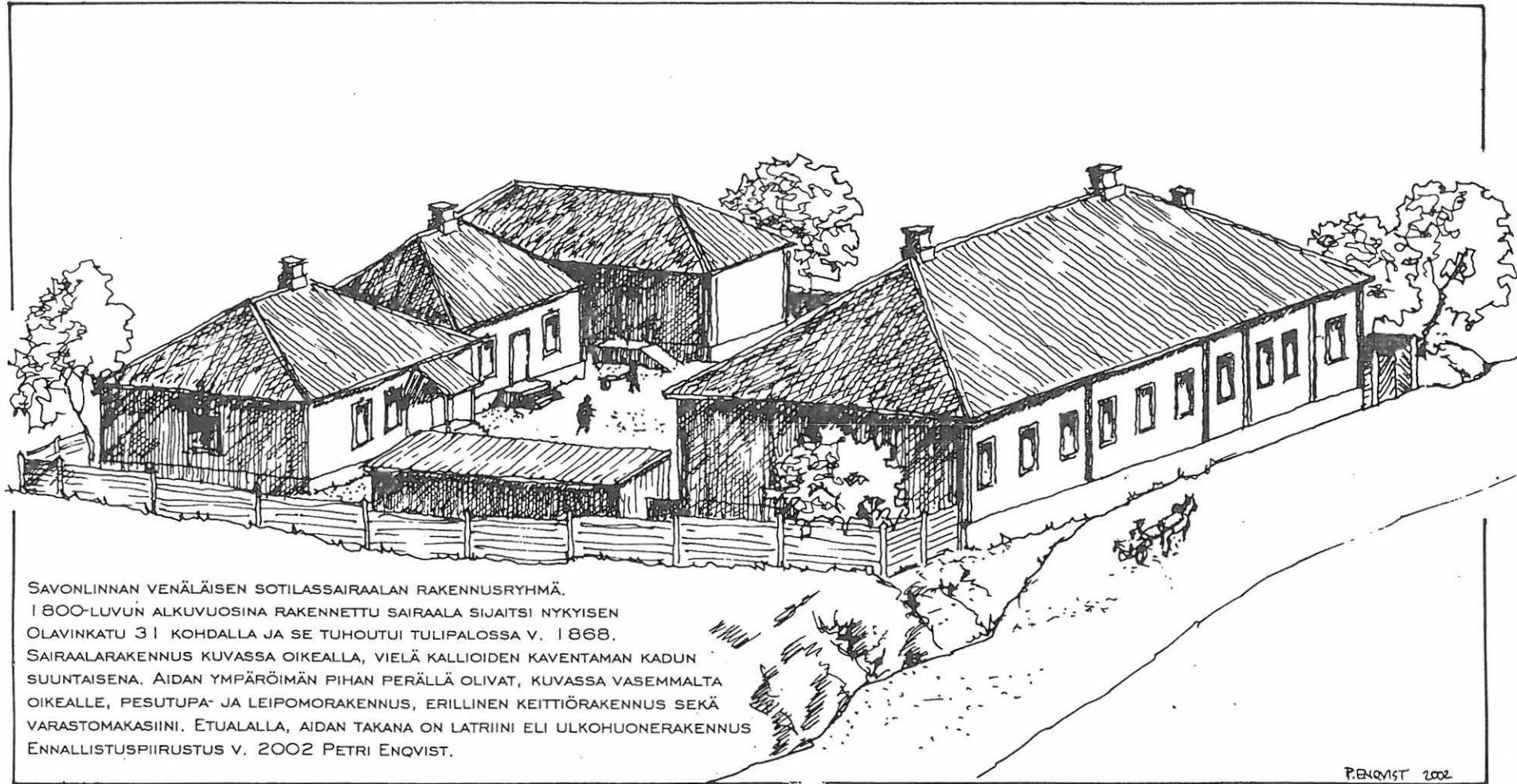

12. Niin sanottu pseudovinkkelitalo

Nykyisen Linnankadun itäpäättä hallitsi aina 1840-luvulle saakka Olavinlinnan venäläinen varuskunta. Olavinlinna ja linnoitukseen kuuluneet rakennukset Tallisaassa Riihisaassa ja kaupungin puolella siirtyivät siviilihallinnolle vuonna 1845. Kuvan ennallistuspiirustuksessa on käytetty insinöörikomennuskunnan laatimia pohja- ja leikkauspiirustuksia (julkisivupiirustuksia ei ole) vuodelta 1837-38 (Mikkelin maakunta-arkisto) ja Poppiuksen vuoden 1843 kaupunkikartan tietoja (kansallisarkisto). Rakennukset kaupungin saaren puolella: 1. entinen tykistön kansliarakennus, 2. tykistön verstaas, 3. tykistöupseerien talo, 4. liiteri/lato, 5. keittiörakennus, 6. insinöörikomennuskunnan talo, 7. osittain veden päällä oleva makasiinirakennus, 8. paja, 9. keittiörakennus. Riihisaassa: 10. pajarakennus, 11. yliupseerien talo, 12. makasiinirakennus. Poppiuksen kartan tietojen mukaan rakennusten ympärillä oleva maa-alue oli käytetty suurimmaksi osaksi perunamaaksi. Sitä oli myös suuret alueet Riihisaaren kallioiden väleissä. Ennallistuspiirustus: Petri Enqvist 2003.

Nykyiseen kaupunkirakenteeseen sijoitettuna kuvassa oleva insinöörikomennuskunnan talo (n:o 6), sijaitsi nykyisen Linnankadun ja Eerikinkadun kulmassa (Linnakatu 11.). Insinöörikomennuskunnan talon ja viereisen tykistöupseereiden talojen paikalle rakensi 1850-luvulla näyttävät empirerakennukset kapteeni Kraemer. Kuuluisa Kraemerin talo tuhoutui tulipalossa ja nykyään paikalla olevat säilyneet puutalot ovat 1890-luvulta.

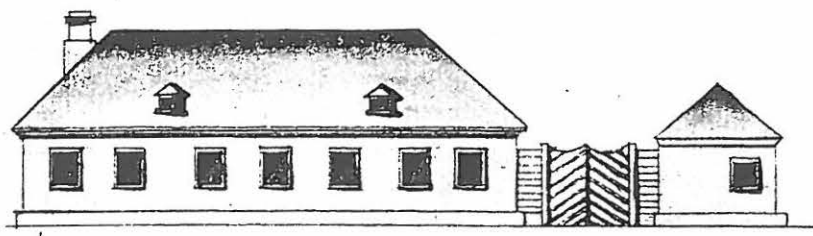

SAVONLINNAN VENÄLÄISEN SOTILASSAIRAALAN RAKENNUSRYHMÄ.
1800-LUVUN ALKUVUOSINA RAKENNETTU SAIRAALA SIJAITSI NYKYISEN
OLAVINKATU 31 KOHDALLA JA SE TUHOUITI TULIPALOSSA V. 1868.
SAIRAALARAKENNUS KUVASSA OIKEALLA, VIELÄ KALLIOIDEN KAVENTAMAN KADUN
SUUNTAISENA. AIDAN YMPÄRÖIMÄN PIHAN PERÄLLÄ OLIVAT, KUVASSA VASEMMALTA
OIKEALLE, PESUTUPA- JA LEIPOMORAKENNUS, ERILLINEN KEITTIÖRAKENNUS SEKÄ
VARASTOMAKASIINI. ETUALALLA, AIDAN TAKANA ON LATRIINI ELI ULKOHUONERAKENNUS
ENNALLISTUSPIIRUSTUS V. 2002 PETRI ENQVIST.

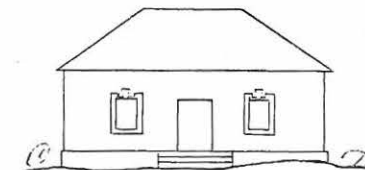
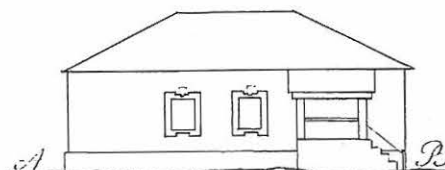
Viereisellä sivulla ja oheisissa ennallistuspiirustuksissa on esitetty 1700-luvun lopun Savonlinnan tunnettua rakennuskantaa. Viipurin kuvernementin atlaksen sivuilla (ks. kartat ja asemakaavat - kohdasta Venäläinen piirikuntakaupunki-sivut) esitetyt rakennuspiirustukset ovat Savonlinnan osalta niin skemaattisesti esitettyjä, että varsinaisista tyylin yksityiskohdista on mahdollonta sanoa mitään varmaa. Vanhimmat 1700-luvun lopun rakennukset näyttäisivät noudattavan samaa perustyyppiä, jossa on matala kivijalka, matala seinä ja suhteessa seinäkorkeuteen korkea, jyrkkälapainen aumattu vesikatto. Tyyllillisesti 1700-luvun loppu oli niin Venäjällä kuin Ruotsi-Suomen puolellakin uusklassismin aikaa. Ruotsi-Suomen puolella puhuttiin Kustaa III:n mukaan kustavilaisesta klassismista. Säilyneen materiaalin niukkuuden vuoksi on mahdollonta sanoa missä vaiheessa empire-tyyli saapui Savonlinnaan. Joka tapauksessa jo säilyneiden sotilasrakennusten piirustusten kohdalla on tyyppejä, joissa esiintyy uutta rakennusvolyyymiä, jossa on korkea kivijalka, korkeampi seinä ja loiva aumattu vesikatto. Erikoisen piirre on käymälöiden sijoittaminen asuinrakennusten yhteyteen, joko suoraan eteistilasta käyden kuten Riihisaaren upseerirakennuksessa tai yhdistävän katoksen kautta.

Ei ole tietoa pitäytyivätkö insinöörikomennuskunnan rakennussuunnittelijat yksinomaan sotilasrakennusten suunnitteluun vai saatettiinko heiltä saada suunnitteluapua. myös tavallisten kaupunkilaisten rakennuksiin.

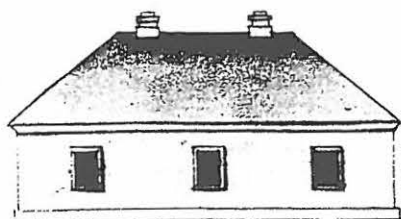
0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 m

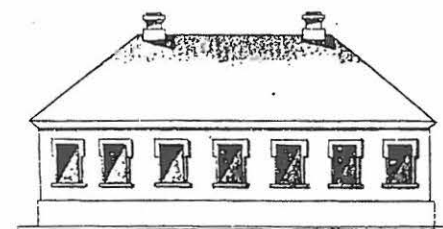
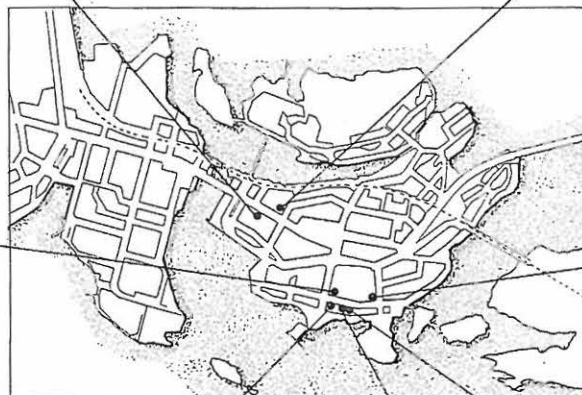
Kaupungin majoitustalo /raatihuone. Tuhoutui tulipalossa v. 1812. (Olavinkatu 38.)

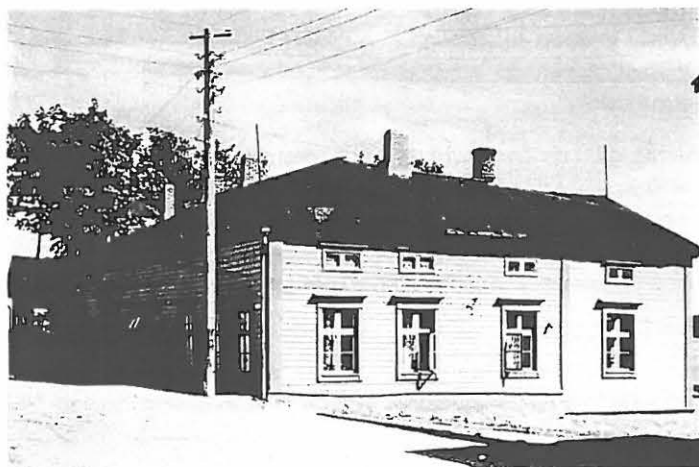
Venäläisen sotilassairaalan kylpyhuone- /leipomorakennus sekä keittiörakennus. Paloivat v. 1868. (Olavinkatu 31 piha)

Kruunun koulutalo. Purettu ennen vuotta 1825. (Linnankatu 21.)

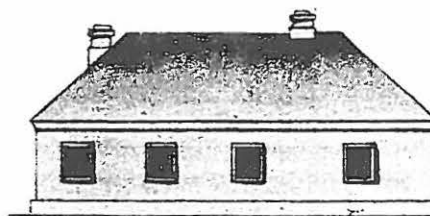
Insinöörikomennuskunnan talo. Ilmeisesti purettu 1850-luvun alussa. (Linnankatu 11.)

Entinen upseerien asuinrakennus. Rakennettu v. 1790 ja laajennettu v. 1858. Kaupungin raatihuone vuosina 1812-1876. Rakennus purettu 1950-luvulla. (Linnankatu 22.)

Piirikunnan rahatoimiston talo. (Linnankatu 20. ja 22. välissä)

Entinen alimaaoikeuden talo. Myöh. sairaala. Purettu 1930-luvulla nykyisen hotellin Hospizin paikalta. (Linnankatu 20.)

Linnankatu 27 säilynyt asuinrakennus 1820-luvulta on oikeastaan yhdistelmä venäläistä piirikuntakaupunkitaloa ja empire-rakentamista. Vanhaa perua on jyrkkä aumakatto mutta korkea sokkeli taas viittaa vuoden 1818 rakennusjärjestyksen antamiin ohjeisiin. Rakennuksen yksityiskohdat ovat niin niukkoja, ettei voi oikeastaan puhua mistään erityisistä tyylipiirteistä.

Olavinkatu 8 Kyrönsalmen rannassa. on toinen Savonlinnan empire-kauden säilyneistä asuinrakennuksista. Vanhan kaupunginosan puolella. Rakennuksen vanhin, vasemman puoleinen osa on rakennettu v. 1843.

Asuin- ja liikerakennus Olavinkatu 41 on vanhimpia Savonniemen puolelle rakennettuja taloja. Palovakuutuskirjan tietojen mukaan rakennusta laajennettiin vuonna 1840. Alkuperäisen osan sanottiin olleen rakennettu "vanhempina aikoina" ("en del uppfördt från äldre tider"). Viereisen sivun ennallistuspiirustuksessa (P.E.), joka on tehty vuodelta 1921 olevan muutospiirustuksen ja valokuvien pohjalta oletetaan, että v. 1840 tehty laajennus olisi kuvassa katkoviivalla merkitty osa. Rakennus on aumakattoinen ja v. 1863 siinä oli kaksinkertainen lautakatto. Nurkkalaudat ovat sileät, eikä niissä ole varsinaista kapiteelia vaan ne päättyvät vaakalistaan jatkuakseen sen yläpuolella kapeampina. Friisissä on puolipyöreät "lunetti-ikkunat". Rakennuksen omistaja oli v. 1845 kauppias Sittkoff, v. 1864 kauppias Abramoff ja v. 1879 kauppias Juhlevsky. Rakennus purettiin 1920-luvulla nykyisen "Miljoonatalon" tieltä.

Kauppias Sittkoffin talo (Olavinkatu 40) oli tuhoutunut vuoden 1812 suurpalossa. Sittkoff, joka oli Savonlinnan huomattavimpia kauppiaita ja vaikuttajia rakensi uuden talon, v. 1816. Viereisen sivun ennallistuspiirustus on laadittu palovakuutusasiakirjoista saatujen mittatietojen sekä ainoan rakennuksesta säilyneen vuodelta 1875 olevan valokuvan perusteella. Rakennus erottuu ympäristöstään kaksikerroksisuuden johdosta. Vuoden 1818 vahvistamaton rakennusjärjestys kielsi rakentamasta kaksikerroksisia puutaloja ilman maaherran lupaa muualle kuin torin varrelle. Vuoden 1818 kartassa (Gahmberg, renovontti 1825) toria ei ollut merkitty kuin juuri Sittkoffin talon kohdalle Pitkäsillan kupeeseen. Rakennuksesta erottuu selkeästi jyrkästä aumakatosta työntyvä frontoni, jonka päädyn keskellä on suuri puolipyöreä ikkuna. Frontonin sijoittaminen rakennuksen pätyyn on erikoista suomalaisessa rakentamisessa. Sen sijaan sille löytyy vertailukohtia venäjänkarjalaisessa rakentamisessa. Varsinainen päätyseinä oli todennäköisesti hirsipintainen ja vain nurkissa oli laudoitettu "harkotus". Ikkunat näyttäisivät olevan perinteistä kuusiruutuista suoralla palkistokehällä kehystettyä tyyppiä. Rakennuksessa toimi pitkään eri asteisia kouluja. Rakennus tuhoutui tulipalossa kesällä 1879.

Savonlinnan kaupunkiin rakennettiin 1850-luvulla poikkeuksellisesti kaksi tiilirakennusta. Ensimmäisenä valmistui v. 1852 intendentti Lohrmanin suunnittelema Riihisaaren jyvätörakennus (nyk. maakuntamuseo) ja vuotta myöhemmin ensimmäinen tiilinen asuintalo Savonniemen toiseen kortteliin kruununnismies Olsonin tontille (Kirkkokatu 7). Olsonin tiilitalo edustaa selkeää niukkaeleistä empire-tyyliä: loiva aumattu lautakatto, räystäskarniisin alla ullakon ikkunoiden jäsentämä friisi, palkistoa kuvaava vaakalista, sileä seinäpinta, josta erottuu ikkunoiden alareunassa kulkeva vaakalista sekä ikkunoiden yläpuolella ilman kehyslistoja olevat irralliset palkistot. Rakennus toteutettiin puhtaaksimuurattuna eikä rapattuna. V. 1906 rakennukseen tehtiin laajennus, johon sijoittui valokuvaamo. Rakennus purettiin 1970-luvulla.

"Kaurosen kaupan" nimellä tunnettu rakennus (Satamakatu 13) kätki sisäänsä vuonna 1829 rakennetun ja v. 1839 korotetun ja päätykolmiollisella frontonilla varustetun empire-talon. Piirilääkäri Maconin rakennuttamaa taloa omistivat myöhemmin piirilääkäri P. Ph. Lindforsin ja kruununnismies Mölsö. V. 1918 rakennus muutettiin rakentamalla aikaisemmin aumakattoisen talon päädyt ja suurentamalla ikkunat uuden rautakaupan näyteikkunoiksi. Viereisen sivun ennallistuspiirustus (P.E.) perustuu tähän rakennusmestari Lauri Korhosen tekemään muutospiirustukseen.

Arkkitehti Juhani Viiste kelpuutti 1920-luvulla ilmestyneeseen kirjaansa "Suomen kaupunkien vanhaa rakennustaidetta" Savonlinnasta Olavinlinnan, Riihisaaren jyvätörakennuksen ja Pikkukirkon lisäksi kaksi puista asuintaloa. Toinen niistä oli viereisellä sivulla esitetty Linnankatu 19 - Savonlinnan "kaunein" empire-talo. Korkean sokkelin päältä alkavan vaakalaudoitetun seinän nurkissa on "harkotus". Julkisivun ikkunaryhmitys ilmaisee rakennuksen pohjakaavan. Keskellä olevien kolmen taitekehyksellä varustetun ikkunan takana on rakennuksen tärkein huone – sali. Keskiosaa korostetaan myös ullakon "lunetti-ikkunan" sijoituksella. Rakennuksesta puuttuu palkistoa kuvaava vaakalista ullakon ikkunoiden alapuolelta. Sitä vastoin räystäskarniisiin on liitetty antiikin rakentamisesta tuttu hammaslista.

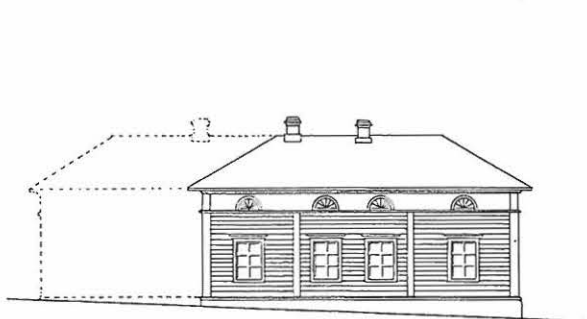
0 1 2 3 4 5

10

15

20

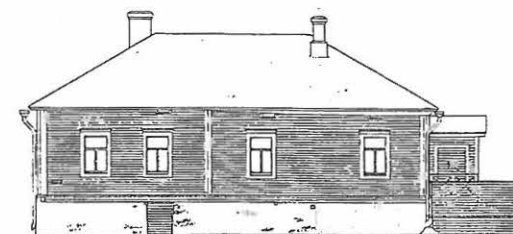
25 metriä

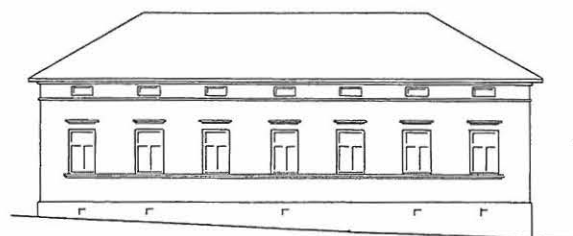
Asuin- ja liikerakennus Olavinkatu 41. Suunnittelija ei tiedossa.
Lisärakennettu v. 1840. Purettu.

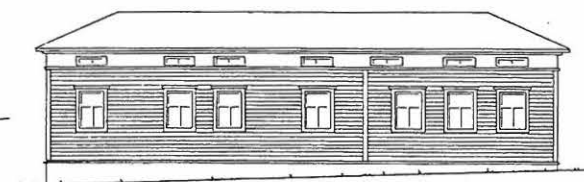
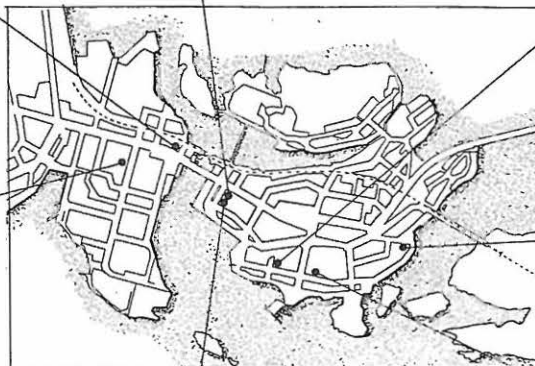
Asuinrakennus Olavinkatu 40. Suunnittelija ei tiedossa.
Rakennettu v. 1816; kauppias Sitkoff.
Tuhoutui tulipalossa v. 1879.

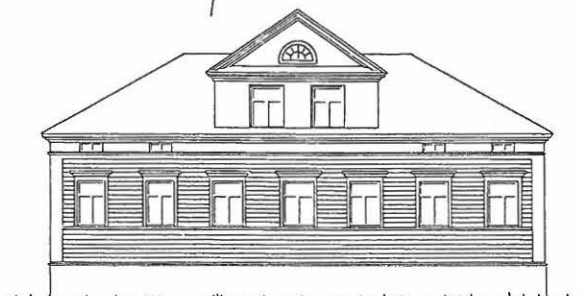
Asuinrakennus Linnankatu 27. Suunnittelija ei tiedossa.
Rakennettu v. 1820-luvulla. Säilynyt.

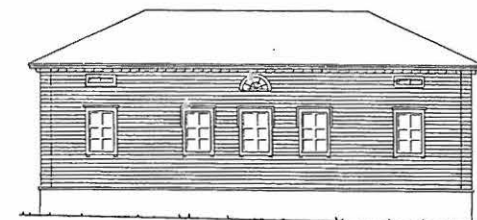
Tiilirakenteinen asuinrakennus. Kirkkokatu 7. Suunnittelija ei tiedossa.
Rakennettu v. 1853; nimismies Olsoni. Purettu.

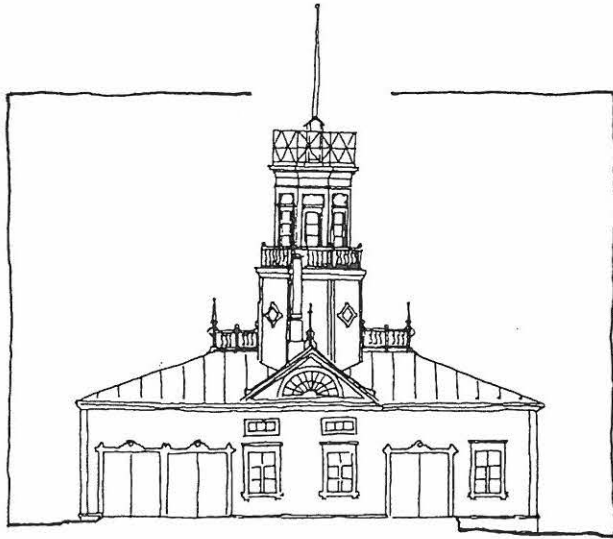
Asuinrakennus Olavinkatu 8. Suunnittelija ei tiedossa.
Rakennettu v. 1843, jatkettu 1870. Säilynyt.

Asuinrakennus (myöh. ns. Kaurosen kauppa) Satamakatu 13.
Suunnittelija ei tiedossa. Rakennettu v. 1829,
korotettu ja poikkipääty lisätty v. 1839. Purettu.

Asuinrakennus Linnankatu 19. Suunnittelija ei tiedossa.
Rakennettu v. 1850. Purettu.

Savonlinnan "ruiskuhuone" rakennettiin v. 1868 nykyisen Oopperajuhlatalon länsipuoliselle tontille Olavintorin varteen. Entinen ruiskuhuone oli sijainnut nykyisen Koulukadun varrella Nälkälinnanmäen pohjoisrinteen juurella. Rakennus edustaa yksinkertaista empire-tyyliä päätykolmioineen ja lunetti-ikkunoineen. Viereisen sivun ennallistuspäätös (P.E.) näyttää alkuperäisen tilanteen. Yllä oleva kuva näyttää ruiskuhuoneen tilanteen 1890-luvun lopun muutosten jälkeen. Tornia korotettiin ja katon harjalle tehtiin koristeellinen kaide. Tästä vaiheesta on säilynyt kaksi rakennusmestari Kustaa Laukkasen tekemää suunnitelmaa. Muutos toteutettiin kuitenkin todennäköisesti arkkitehti Allan Schulmanin kadonneen suunnitelman mukaan. Yllä oleva ennallistuspäätös on tehty vuodelta 1932 olevan muutospäätöksen ja valokuvien mukaan (P.E.)

Pyhien Sakariaan ja Elisabetin ortodoksinen kirkko (nyk.yinen Pikkukirkko) valmistui vuodenvaihteessa 1845-46 entiselle koulutontille. Kirkon suunnittelijaksi mainitaan arkkitehti L. T. J. Visconti, sillä perusteella, että kirkko muistuttaa Viscontin suunnittelemaa Käkisalmen ortodoksista kirkkoa (1847). Ulkoapäin pitkäkirkolta vaikuttava rakennus on kuitenkin neliöpohjainen keskeiskirkko, johon liittyy kirkkosalin takana särmikäs alttarikuori ja vastakkaisella puolella kirkkosalia suorakaiteinen eteinen, jonka päältä nousee neliöpohjainen kupoliin päätyvä kellotorni. Kirkkosalin kohdalla on ulkoseinissä Päätykolmioon huipentuva risaliitti, joka ei erotu sisätilassa. Risaliitin keskellä on jalustalta nousevien pilastereiden kehystämä pyörökaarinen kolmi-ikkunaryhmä. Ikkunoista keskimmäiset muutettiin rakennusvaiheessa valeikkunoiksi. Muut ikkunat ovat erillisiä mutta yksityiskohdiltaan samanlaisia. Kirkkosalin päällä kohoaa kulmikkaan särmion päältä nouseva kupoli. Rakennuksessa ei ole nurkkapilastereita vaan seinälaudoitus on sahattu jiiriin. Vuodelta 1859 oleva raatihuoneen maalaamista koskeva asiakirja mainitsee kirkon olleen jo tuolloin keltainen seiniltään, nurkkien ja koristeosien ollessa valkoiset. Ortodoksinen seurakunta myi kirkon luterilaiselle kirkolle v. 1938.

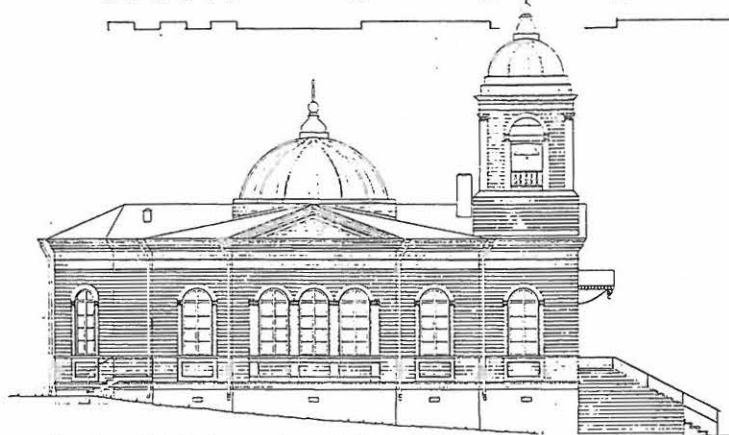
Yllämainitun ortodoksikirkon rakennustyön urakoitsi kauppias Johan Kolis. Juuri ennen kirkon työmaan käynnistymistä oli valmistunut hänen oma liike- ja asuinrakennuksensa nykyisen Olavinkatu 32 kohdalle Olavintorin eteläreunalle. Seoli kaupungin suurimpia rakennuksia ja tyypiltään harjakattoinen ristipäätytalo. Rakennus valmistui v. 1843 ja sitä lisärakennettiin ja muutettiin v. 1854, vuorattiin v. 1855 ja katettiin pellillä v. 1863. Ristipäädyn mukaanlukien rakennuksessa oli neljä päätykolmiota, joiden keskellä on serliana-tyyppinen ullakon ikkuna (nimitys tulee italialaisen renessanssiarkkitehti Sebastiano Serlion mukaan). Räystäslistassa ja kolmioiden alla erottuu antiikin hammaslista. Pääkerroksen Olavinkadun puoleiset ikkunat eivät ole empire-tyyliä vaan niissä näkyy uuden vapaamman klassistisen tyylin koristeaiheita. Kauppias Kolisin jälkeen taloa omisti apteekkari Hedlund, jolla apteekin lisäksi oli talossa "Vesitehdas". Rakennus tuhoutui talvisodan pommituksen aiheuttamassa tulipalossa v. 1940.

Ristipäätytalo oli myös v. 1851 Lössirannan tuntumaan rakennettu asuinrakennus Olavinkatu 3. Tämänkään rakennuksen suunnittelijaa ei tiedetä mutta mielenkiintoinen yhdistävä tekijä yllä mainittuun kauppias Kolisin taloon on ristipäädystä oleva serliana-ikkuna. Talon rakennutti kelloseppä Göös ja myöhemmin sitä omisti kelloseppä Öhman perillisineen. Rakennuksessa toimi 1950-luvulla lastentarha.

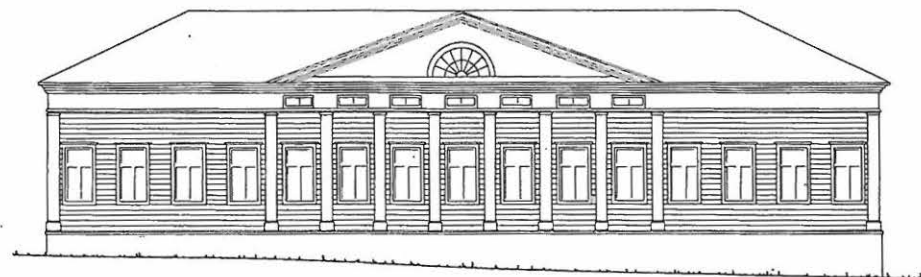
Yksi edustavimmista Savonlinnan empire-taloista on edelleen (muutetussa asussa) säilynyt nykyinen Oopperajuhlatalo (Olavinkatu 27). Talon rakennutti v. 1853 lukkariksi Wenell. Viereisen sivun ennallistuspäätös on tehty vuodelta 1907 olevan muutospäätöksen (rkm Lauri Korhonen) ja vuodelta 1875 olevan vanhimman valokuvan pohjalta. Aumakattoisen rakennuksen keskellä on leveä päätykolmio, jonka alla on kahdeksan leveää sileäpintaista pilasteria. Friisiosassa ovat ullakon ikkunat on myös keskitetty päätykolmion alueelle. Päätykolmion tympanon-kentässä on suuri lunetti-ikkuna. Palovakuutusasiakirjojen mukaan rakennuksen itäpäässä oli erillisellä torille päin olevalla sisäänkäynnillä varustettu kirjakauppa (bokläda). Rakennus oli kaksikymmentä vuotta hirsipintaisena – vasta 1873 se vuorattiin ja öljymaalattiin. Ei ole varmaa tietoa missä vaiheessa rakennus sai ikkunoihinsa nykyiset, taitekehysiset vuorilaudat, jotka ovat identtiset v. 1880 rakennetun Paganuksen talon (Historismi 1880-luku) ikkunoiden kanssa. Todennäköisesti samassa yhteydessä uusittiin myös pilasterit, joita on keskiosassa nykyään enää neljä kappaletta. Rakennus toimi 1920-luvulta lähtien kaupungintalona.

Empire-tyyli säilyi Savonlinnalaisessa rakentamisessa aina 1860- ja 70-lukujen taitteeseen. Kauppias Johan Kolis rakennutti kahdessa vaiheessa vuosina 1869-70 Lössirantaan (Olavinkadun 7) poikkeuksellisen suuren rakennuksen, johon asuintilojen lisäksi sijoittui muun muassa Seurahuone teatterisaleineen. Rakennuksessa toimi jossakin vaiheessa myös Säästöpankki ja jonkin aikaa siinä oli vuokralla oman talon valmistumista odottelevalle lyseo.

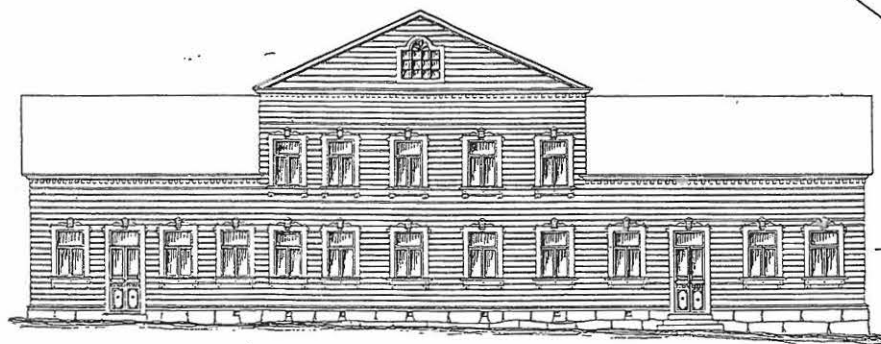
0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

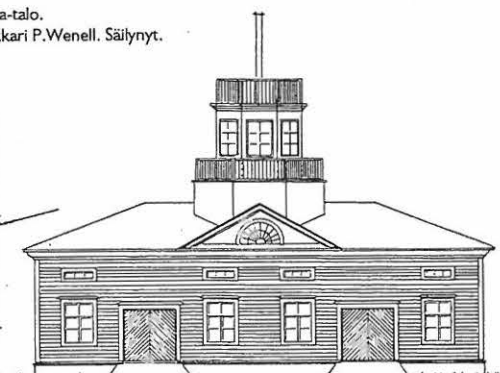
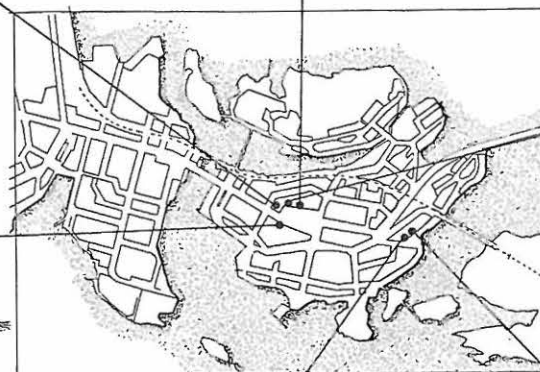
Savonlinnan Ortodoksinen seurakunnan kirkko (nyk. "Pikkukirkko"). Olavinkatu 29. Arkkitehti Visconti ?. Valmistui v. 1846.

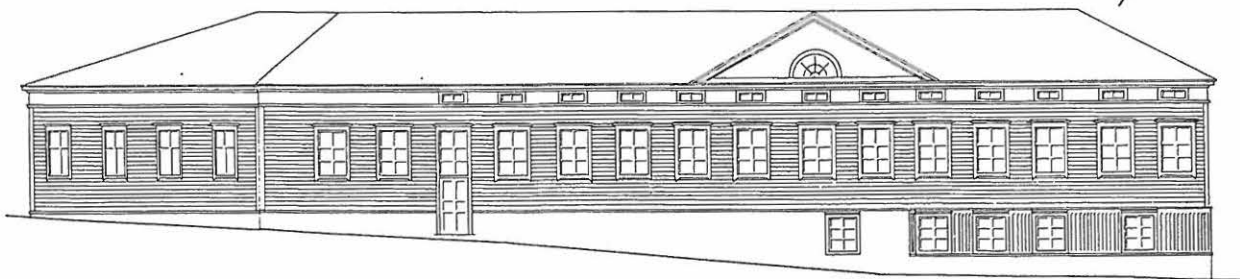
Asuinrakennus Olavinkatu 27. Nyk. Oopperajuhla-talo. Suunnittelija ei tiedossa. Rakennettu v. 1853; Lukkari P.Wenell. Säilynyt.

Asuin- ja liikerakennus Olavinkatu 32. Suunnittelija ei tiedossa. Rakennettu v. 1843; kauppias J. Koliis. Tuhoutui talvisodan pommituksessa v.1940.

Kaupungin "ruiskuhuone". Olavinkatu 27. Suunnittelija ei tiedossa. Rakennettu v. 1868. Purettu.

Asuin- ja liikerakennus Olavinkatu 7. Suunnittelija ei tiedossa. Rakennettu vv. 1869-70; kauppias J. Koliis. Purettu.

Asuinrakennus Olavinkatu 3. Suunnittelija ei tiedossa. Rakennettu v. 1851. Purettu

Maisemaromantiikkaan kuului oleellisesti näköalatornien rakentaminen. Olavinlinnan Paksun bastionin katolle rakennetun näkötornin eli belvederen lisäksi Constantin Kiseleff suunnitteli Hungerborgin eli Nälkälinnanmäelle kesäravintola- ja näkötorinrakennuksen, joka valmistui v. 1873. Historismille tyypillisesti rakennus on yhdistelmä eri tyyleistä. Siinä on sveitsiläistyyliin ominainen kalliolla sijaittu "alppimaja" lehtisahakoristeineen täydennettynä Kiseleffin omaperäisellä vapaalla klassismilla. Hungerborgin rakennus purettiin paikalle v. 1963 suunnitellun kirjastotalon tieltä.

Kiseleff suunnitteli v. 1876 asuin- ja liikerakennuksen kauppias Kaleniukselle osoitteeseen Olavinkatu 44, nykyisten "Possentornien" paikalle. Viereisen sivun piirustuksen mukaan toteutettu rakennus muutettiin v. 1889 arkkitehti Tötterströmin suunnitelman mukaan oheisen valokuvan mukaiseksi.

Olavinkatu 43 rakennus tunnetaan yleisemmin nimellä "Kuutin kahvila". Kyseisen konditoria-kahvilan aloittaessa v. 1900 toimintansa, oli rakennuksella takanaan jo lähes puolen vuosisadan pituinen historia. Talon oli rakennuttanut v. 1856 kauppias ja raatimies Anton Tarasoff. Rakennuksessa on empiren koristeaiheita mutta rakennuksen volyymi (rakennusrungon ja vesikaton yhdistelmä) edustaa Savonlinnassa uutta tyyppiä, joka sai useita seuraajia 1870-luvulla. Rakennuksen pääjulkisivun keskikohta ei ole enää erikoisasemassa vaan vesikattoon tehdyt poikkipäädyt sijaitsevatkin rakennuksen reunoissa eikä keskellä rakennusta. Viereisen sivun piirustus on muokattu v. 1908 tehdystä muutospirustuksesta (P.E.),

Tarasoffin taloa lukuun ottamatta viereisen sivun rakennusten suunnittelija on arkkitehti Constantin Kiseleff (1834-1889). Kiseleff nimitettiin v. 1871 Mikkelin lääninrakennuskonttorin esimieheksi eli lääninarkkitehdiksi. Viran ohessa oli sallittua tehdä muuta suunnittelutyötä ja myös Kiseleff suunnitteli lukuisia asuinrakennuksia sekä Savonlinnaan, että Mikkeliin. Ehdottomasti tärkeimmäksi suunnittelutehtäväksi Kiseleffille Savonlinnassa muodostui Olavinlinnan historian ensimmäinen restaurointityö 1872-1877. Samalla käynnistyi nykypäiviin asti säilynyt perinne - Olavinlinnassa vaikuttaneet arkkitehdit tekivät suunnitelmia myös kaupunkilaisille.

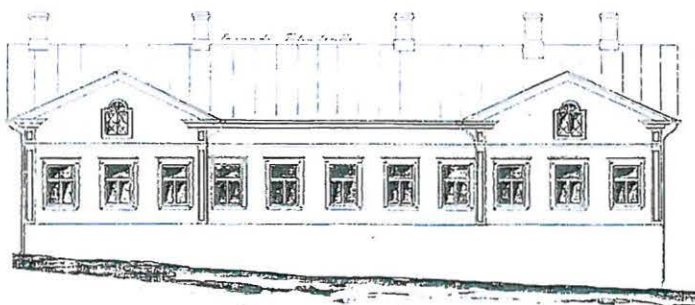
Kauppias And. Auvisen asuin- ja liikerakennuksen (Olavinkatu 38) suunnitelmat Kiseleff laati v. 1874. Tontilla aikaisemmin olleet apteekin rakennukset olivat palaneet juhannuksena v. 1868. Päärakennuksen katujulkisivua hallitsee molemmissa päissä olevat, muuta rakennusta korkeammat poikkipäädyt, joiden harjalta kohoaa puuleikkauksin koristeltu päätyhuippu. Muuten symmetrisen julkisivun rikkoo ylärinteen puolella olevat liikehuoneitten ulko-ovet ja portaat. Keskellä oleva porras johtaa asuintiloihin.

Olavinkatu 53 rakennuksen mainitaan vuoden 1879 palosyyntikirjassa olevan "Savolan sahan uusi kasarmi". Kiseleff suunnitteli rakennuksen v. 1877. Rakennus edustaa Kiseleffin "barokkimaista" vapaata klassismia runsaimmillaan. Poikkipäätyjen kohdalla seinäpintaa jaetaan leveillä urakoristeisilla pilastereilla. Päätyjen harjaa koristavien päätyhuippujen lisäksi on harjan alapuolella seinäpinnassa erikoinen "vaakunamainen" koristekenttä, jonka keskellä on pyöreä ikkuna. Ikkunoiden vuorilaudat ovat myös poikkeuksellisen leveät ja massiiviset. Kolmiopäätteisen yläkehysten keskellä on holvin lakikiveä kuvaava puukoriste.

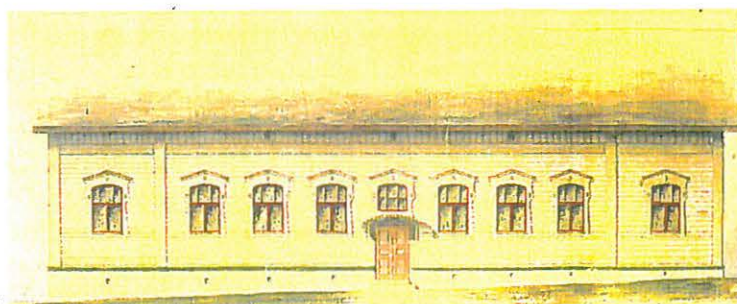
Savonlinnan tyttökoulu toimi Satamakatu 11 rakennuksessa vuosina 1889-1916. Talon rakennutti leipuri mestari Ekman v. 1877. Rakennuksen alkuperäispiirustuksia (ennallistuspiirustus P.E.) ei ole tavattu mutta rakennusvuoden ja tyyllisten seikkojen perusteella sitä voidaan pitää arkkitehti Kiseleffin suunnittelemana. Tässäkin rakennuksessa on reunoissa poikkipäädyt, jotka edellisistä poiketen on varustettu varsinaisilla päätykolmioilla. Rakennuksen ikkunakehykset ovat samanlaiset ylintä osaa lukuun ottamatta. Poikkipäätyjen kohdalla olevien ikkunoiden päällä on päätykolmiot ja rakennuksen keskellä vastaavasti koristeleikatut kaartuvat kehykset.

Kauppias Ivakoffin talo kuului tulipalossa v. 1879 tuhoutuneiden joukkoon. Keväällä 1880 Ivakoff toimitti maistraattiin oheiset Kiseleffin laatimat suunnitelmat uutta asuin- ja liikerakennusta varten. Myöhemmin kauppias And. Auviselle siirtynyt kiinteistö erottui kaupungin rakennusten joukosta muun muassa monikulmaisen kulmatornin avulla. Rakennus poikkesi Kiseleffin muista Savonlinnan taloista julkisivun epäsymmetrisyydessä. Voluttamaisesti kaartuvat "valepoikkipäädyt" ovat eri levyiset ja pääsisäänkäyntikin on sijoitettu sivuun keskilinjasta. Ikkunoiden ja ulko-oven kehysten kohdalla on nähtävissä selvä yhtäläisyys Satamakatu yhdentoista rakennukseen.

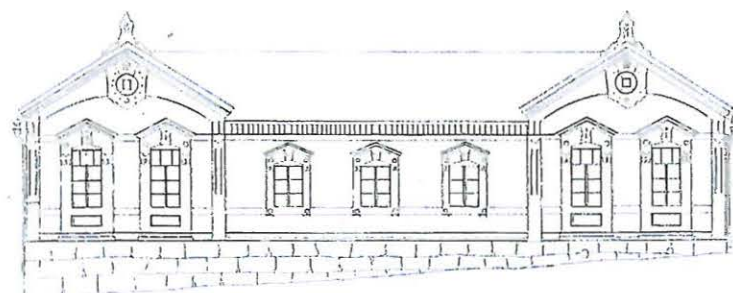
0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

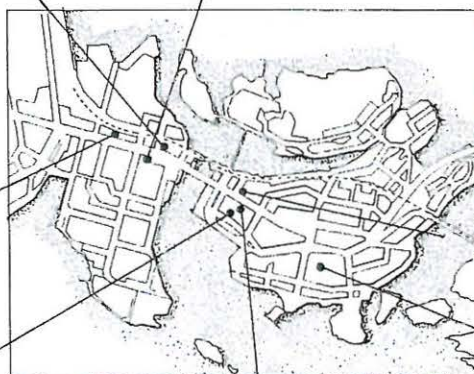
Asuinrakennus Olavinkatu 43. Suunnittelija tuntematon. V. 1856. Purettu. II.6.1

Asuinrakennus Olavinkatu 44. Arkkitehti C. Kiseleff v. 1876. Purettu. II.12.1. Olli Auvisen arkisto.

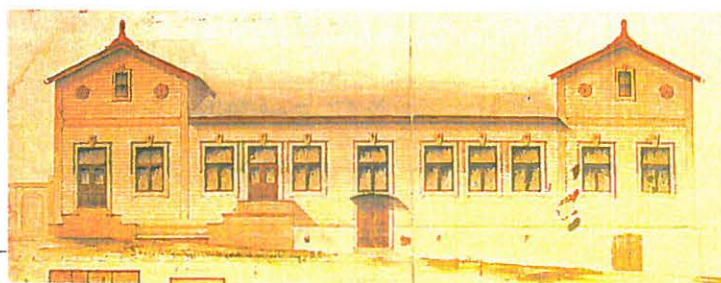
Työväenasunto-, sairaala- ja lukusalirakennus Olavinkatu 53. Arkkitehti Constantin Kiseleff v. 1877. Purettu. II.8.2

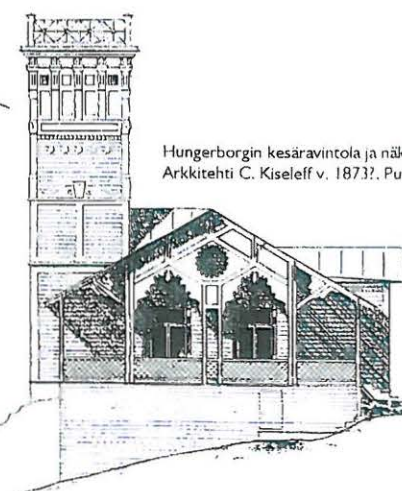
Asuinrakennus Olavinkatu 33. Arkkitehti C. Kiseleff v. 1880. Purettu. I.12..1. Olli Auvisen arkisto.

Asuinrakennus, myöh. tyttökoulu. Satamakatu 11. Todennäköisesti arkkitehti C. Kiseleff. Rakennettu v. 1877. Purettu. I.13.6

Asuin-/liikerakennus Olavinkatu 38. Arkkitehti C. Kiseleff v. 1874. Purettu. I.13.2. Olli Auvisen arkisto

Hungerborgin kesäravintola ja näkötorni. Arkkitehti C. Kiseleff v. 1873?. Purettu.

Savonlinnan reaalilyseon suunnittelijan kohdalla esiintyy kaksi nimeä. Joissakin lähteissä suunnittelijaksi on mainittu Säämingin kunnantalon suunnittelija Sebastian Gripenberg. Gripenbergin nimi esiintyy suunnitelmissa koska hän asemassaan Yleisten rakennusten ylihallituksen johtajana hyväksyi suunnitelmat. Todelinen suunnittelija on ylihallituksen ensimmäisen arkkitehdin virassa toiminut Theodor Decker (1838–1899). Suunnitelma on vuodelta 1888 ja edustaa ylihallituksen lyseorakennuksissa käytettävää uusrenessanssia. Ylihallituksessa suunniteltiin sekä rapattuja että tiilipintaisia lyseorakennuksia. Savonlinnan lyseo yhdessä Joensuun (myös Deckerin suunnittelema), Tampereen ja Turun lyseoiden kanssa kuuluu tiilipintaisten ryhmään. Puhtaaksimuuratun tiiliseinän rinnalla on keltaiseksi maalattu rappauskoristelu ikkunakehissä vaakalistoissa ja nurkkaharkotuksissa. Syksyllä 1890 käyttöön otetun koulutalon urakoi savonlinnalainen rakennusmestari Kustaa Laukkanen.

Uusrenessanssi oli erityisesti kivitaloihin soveltuva rakennustyyli. Nimestään huolimatta siihen sisältyi renessanssi-aihteiden lisäksi muita elementtejä, kuten historismin ajalle oli tyypillistä. Rakennuksen keskiosaa korostaa muusta seinäpinnasta ulos työntyvä päätymainen rakennusosa – risaliitti. Poiketen edellä mainituista muista aikakauden lyseorakennuksista Savonlinnassa käytetään pelkästään pyörökaari-ikkunoita. Muissa oli käytössä kaarevapäänteisten ikkunoiden ohella suoralla palkistokehyksellä varustettuja ikkunoita. Kaarevapäänteiset ikkunat ovat kuitenkin yhtä ”klassisia” eivätkä tässä tapauksessa viittaa uusromaniikkaan eli pyörökaarityyliin.

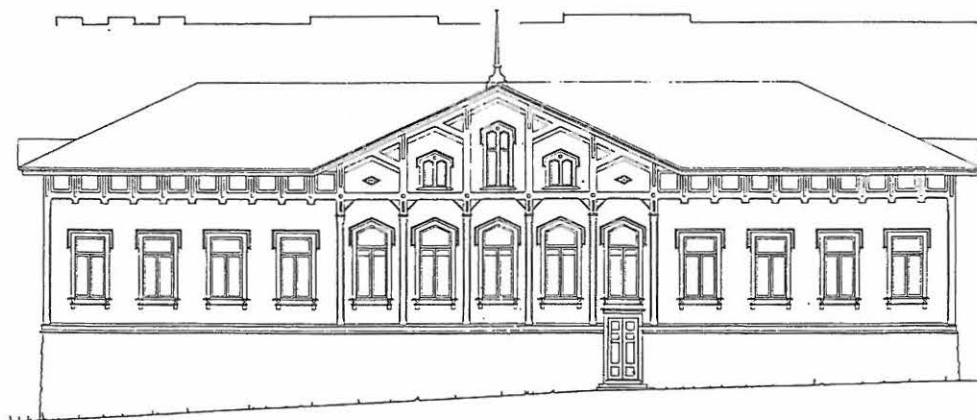
Vanhan kaupungin puolella Pitkänsillan läheisyydessä suurta tuhoa aiheuttanut tulipalo v. 1879 tuhosi muiden muassa kauppias Johannes Paganuksen tontin rakennukset (Olavinkatu 35) maan tasalle. Toukokuussa v. 1880 Paganus toimitti maistraattiin piirustukset uutta asuin- ja liikerakennusta varten. Rakennuksen alkuperäispiirustuksia ei ole tavattu, joten suunnittelija jää tuntemattomaksi. Viereisen sivun piirustus on vuoden 1906 korjaussuunnitelmapiirustuksen pohjalta tehtyennallistus piirustus (P. E.). Rakennus edustaa tyyllisesti historismin suosimaa sekatyylä. Klassisten aiheiden seassa voidaan havaita eräänlaista puugotiikkaa rakennuksen keskellä olevan poikkipäädyn kolmiopäänteisissä taitekehysikkunoissa. Poikkipäädyn keskeistä asemaa on korostettu reunaviisteisillä pilastereilla, jotka jatkuvat räystäslinjalle asti ja joihin liittyy vinotukea jäljittelevä t osat. Kiintoisa rinnastus on Paganuksen talon ja nykyisen Oopperajuhlatalon ikkunakehykset. Jälkimmäisen ikkunakehykset ovat identtiset Paganuksen talon julkisivun reunoilla olevien tasapäänteisten taitekehysten kanssa.

Arkkitehti Wilhelm Amatius Tötterström (1860–1933) tuli Yleisten rakennusten ylihallituksen ns. ylimääräisenä arkkitehtina valvomaan Savonlinnan lyseorakennuksen työmaata. Samalla hän suunnitteli muutamia yksityistaloja kaupunkiin. Puistokadun kansakoulutalon suunnittellessaan hän oli vt. lääninarkkitehtina Mikkelissä. Tötterströmin suunnittelemat maakauppias Kososen asuinrakennus (Koulukatu 13) ja kansakoulutalo (Puistokatu 3) ovat esimerkkejä niin sanotun uusrenessanssityylin puutalosta. Tyyliin kuului, ikään kuin kolmikerroksien renessanssipalatsin jäljittelyä, seinäpinnan jäsentäminen kolmeen erillaiseen vyöhykkeeseen. Alimpana on kivijalkaa vasten vesilauta ja jalkapaneeli. Sen yläpuolella oleva ikkunoiden alareunaan ulottuva vyöhyke eli rintapaneeli on koulutalossa tehty pystylaudosta ja asuinrakennuksessa erikokoisista ”peileistä”, joita pilasterien jalustat ja vaakalistat kehystävät. Varsinainen seinäpinta on vaakalaudoitettu ja ulottuu ylhäällä klassista palkistoa kuvaavaan vaakalistaan. Sen yläpuolisessa vyöhykkeessä, niin sanotussa ”friisissä” on koulutalossa pystypaneeli ja asuinrakennuksessa räystästä kannattavien tukien eli konsolien ja puupeilien vuorotteleva vyöhyke, johon asuinrakennuksen kohdalla on sijoitettu myös matalat ullakon ikkunat. Vaakasunnassa seinäpintaa jäsennetään pilastereilla, jotka nousevat rintapaneelin kohdalla olevilta jalustoilta. Ikkunoiden kehyksissä vuorottelevat kolmiopäänteiset ns. aedikula-ikkunat ja tavallisella vaakapalkistolla varustetut kehykset.

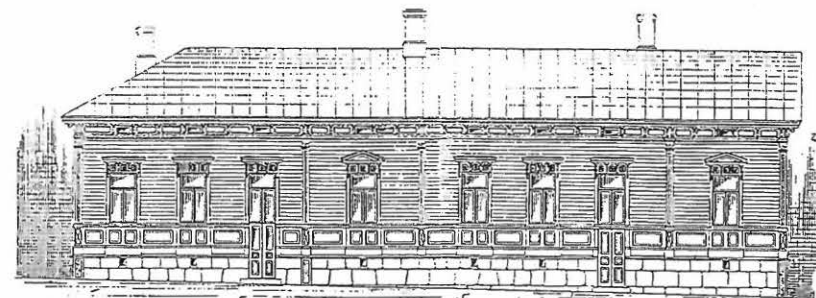
Eerikinkatu I asuinrakennuksen muutos ja laajennus on savonlinnalaisyntyisen rakennusmestarin (myöh. arkkitehti) Albert Petreliuksen käsialaa. Hän tuli myöhemmin tunnetuksi arkkitehtitoimisto Nyström-Petrelius-Penttilän osakkaana, joka toimisto suunnitteli kuuluisan Savonlinnan Seurahuoneen v. 1899. Eerikinkatu I talon julkisivu on jaettu uusrenessanssin tyyliin vyöhykkeisiin mutta yksityiskohdiltaan rakennus heijastaa toisenlaisia pyrkimyksiä. Kuvassa näkyvän päädyn yläosan koristeelliset sideparrut ja harjan koristetanko ja räystään alaosaan olevat lehtisahakoristeet sekä ikkunoiden yläpuolen koristeelliset kehykset edustavat tyyliä, jota paremman termin puutteessa voidaan nimittää ”nikkarityyliksi”.

Säämingin kunnanhuone rakennettiin vanhan Säämingin puukirkon hirsistä Sebastian Gripenbergin suunnitelmien mukaan 1882. Gripenberg toimi tällöin yksityisarkkitehtina. Myöhemmin hänet nimitettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen johtajaksi. Rakennuksen julkisivuissa käytetään klassisia aiheita vapaasti vailla oikeaoppisen teorian ”rasitteita”. Jalkapaneelist alkavat pilasterit ovat sileitä ikkunoiden alareunan tasoon saakka. Tästä ylöspäin ne ovat uritetut eli kaneloidut. Vastaavasti pilasterin päät eli kapiteelit päättyvät ikkunakehysten palkiston korkeudelle, eivätkä ylety klassisten oppien mukaan palkistoon asti. Päinvastoin pilasterit jatkuvat vielä kapiteelin päältä ulottuen ns. friisivyöhykkeeseen, jossa vuorottelevat ullakon ikkunat puupeilit ja konsolit. Julkisivun keskiosaa korostaa räystään yläpuolinen kaidemainen seinäosa eli ”attika”.

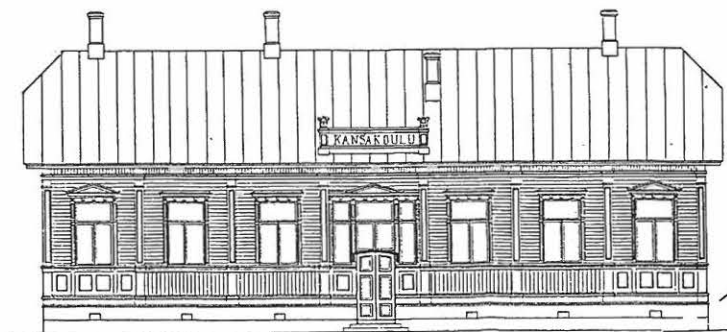
0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

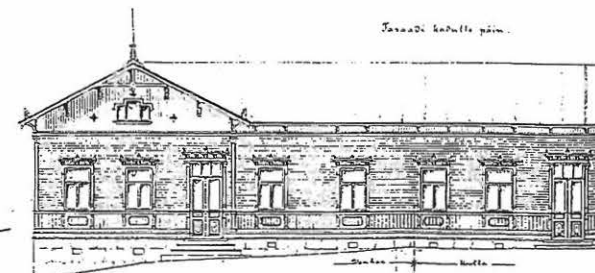
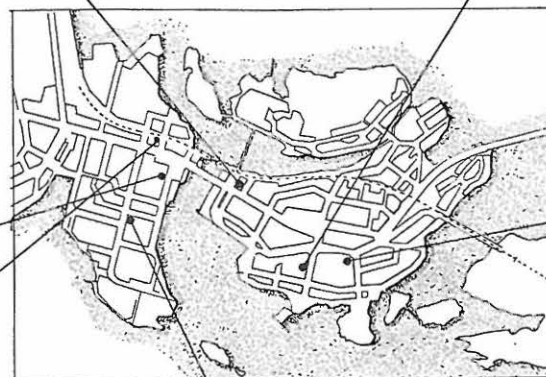
Asuin- ja liikerakennus Olavinkatu 35. Rakennettu v. 1880. Suunnittelija ei ole tiedossa. Purettu. I:2.-1.

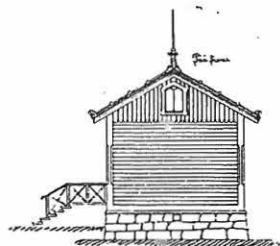
Asuinrakennus Koulukatu 13. Arkkitehti W. A. Tötterström v. 1889. Purettu. I:19-3.

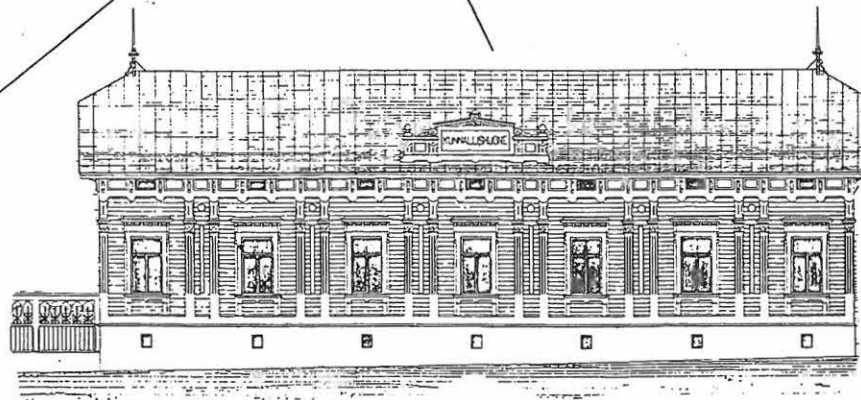
Kansakoulu. Puistokatu 3. Arkkitehti W. A. Tötterström. Rakennettu v. 1893. Laajennus v. 1902. Säilynyt. II: 12-3.

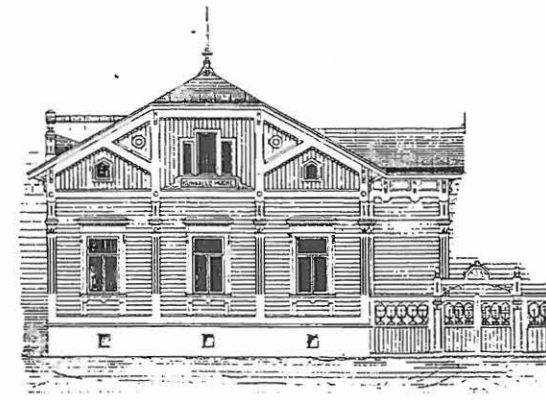
Asuinrakennuksen muutos ja laajennus. Eerikinkatu 1. Arkkitehti Albert Petrelius v. 1887. Purettu. I:18-2.

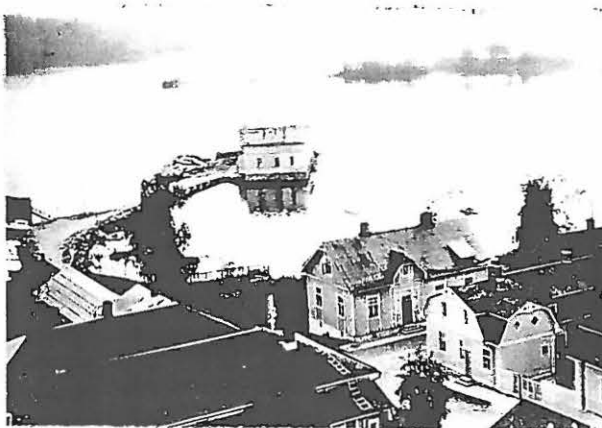
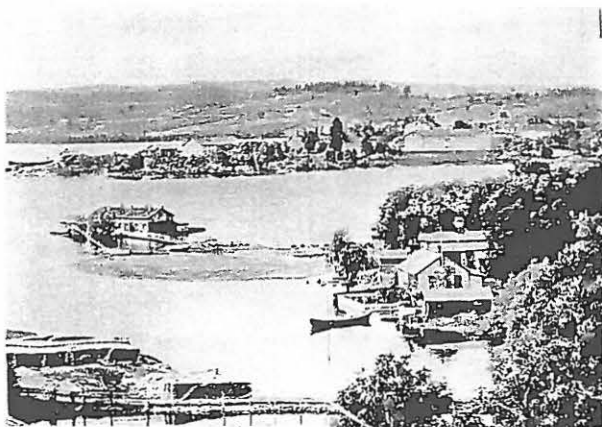

Tuparakennus. Olavinkatu 45 piha. Rkm. Kustaa Laukkanen v. 1886. Purettu. II:7-2.

Sämingin kunnanhuone. Säminginkatu 4. Arkkitehti Sebastian Gripenberg v. 1882. Säilynyt. II:17-1.

Vanhan kaupunginosan etelärannassa sijaitsevan Halkoluodon oli v. 1860 vuokrannut muurari Palmgren rakentaakseen sinne "tilavan saunarakennuksen kaupunkilaisille". V. 1898 perustettu Savonlinnan Sauna-Osakeyhtiö lunasti silloin Ruuskasen saunan nimellä kulkeeneen rakennuksen (ylempi kuva). Rakennusmestari Lauri Korhonen suunnitteli uuden saunarakennuksen v. 1899. Palovaaralliset saunahuoneet sijoitettiin tiilirakenteiseen osaan. Pitkää julkisivua on jäsennöity rakennuksen päihin tehdyillä korkeilla poikkipäädillä. Rakennus (alempi kuva) tuhoutui tulipalossa v. 1943.

Arkkitehti W. A. Tötterström teki v. 1890 suunnitelman tarkastaja (kontrollari) V. Bergmanin Kirkkolahden rannassa olevaan talon muutokseksi ja laajentamiseksi (Kirkkolahdenkatu 8). Rakennusta laajennettiin lähes kaksinkertaiseksi ja siihen lisättiin uudet verannat. Säilyneen piirustuksen esitystavasta ei voida varmuudella todeta jatkettiinkö laajennusosassa vanhan rakennuksen mukaista vuorausta vai tehtiinkö kokonaan uusi. Joka tapauksessa veranta ja parveke poikkipäätyineen on uutta rakennusta. Niissä on käytetty niin sanotun sveitsiläistyylin mukaista lehtisahakoristelua. Tyyliä käytettiin Suomessakin jo 1850-luvulta alkaen mutta 1890-luvulla sen koristeaiheet löydettiin uudelleen ja niitä kehitettiin oman ajan muodin mukaisesti plastisemmiksi.

Savonlinnan kauppatorille rakennetusta kauppahallista on säilynyt kaksi suunnitelmaa vuodelta 1898. Ensimmäinen suunnitelma on J. Aleniuksen (ilmeisesti rakennusmestari) signeeraama. Suunnitelma ei kuitenkaan kelvannut lääninarkkitehti J. Lybeckille, joka esitti suunnitelman hylättäväksi koska siinä muun muassa oli "pahoja virheellisyyksiä ornamentiikkaa vastaan sekä koko piirustus erittäin huolimattomasti tehty". Toinen suunnitelma on arkkitehti Lybeckin omaa käsialaa. Pohjaratkaisu on sama kuin Aleniuksen suunnitelmassa mutta julkisivut on muutettu – ornamentikaltaan oikeaoppiseksi.

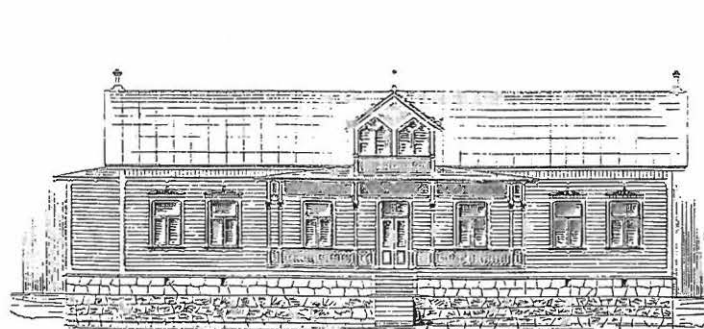
Entisen Nasaroffin talon paikalle (Olavinkatu 30) suunnitteli rakennusmestari J. O. M. Joutsen suurikokoisen asuin- ja liikerakennuksen kauppias Salosen perillisille. v. 1899. Pitkän symmetrisen julkisivun keskellä on poikkipääty, sideparruineen ja harjapiikkeineen. Seinäpinta on jäsennöity eri suuntaisin laudoituksin ja ikkunavuorilaudoituksissa on erityisen koristeelliset palkistot. Sveitsiläistyyliä ja nikkarityyliä (sorvityyliä) yhdistävästä kokonaisuudesta erottuu muistumana Paganuksen talosta ja Säämingin kunnanhuoneesta tuttu poikkipäädyn pilastereihin liittyvä vinotukiaihe. Jostakin syystä rakennusta ei toteutettu näillä piirustuksilla vaan rakennusmestari Lauri Korhosen v. 1904 tekemien suunnitelmien mukaan.

Rakennusmestari Kustaa Laukkasen julkisivumuutossuunnitelma Savonniemeen vuodelta 1898 rouva Grönroosin tontille (Kirkkokatu 10) on esimerkki suhteellisen rauhallisesta uusrenessanssi-tyyppisestä fasadista. Erikoisuutena on frisisieroksessa ullakkoikkunoiden väliin jäävät "pyramidimaiset" koristekentät.

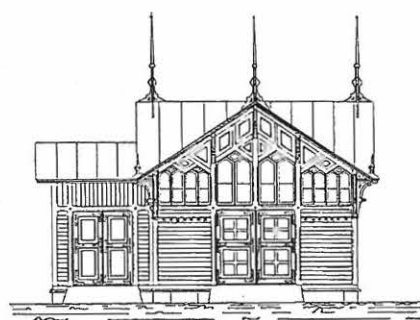
Rakennusmestareiden Auk. Miettisen ja Lauri Korhosen suunnittelema asuinrakennus (Linnankatu 11, eläinlääkäri V. Österberg) vuodelta 1897 on suhteellisen niukkaeleisesti toteutettu. Pilastereiden tilalla on sileät yksinkertaiset liseenit. Poikkipäädyn harjalla on hyvin yksinkertainen harjapiikki. Palkistopäätteiset ikkunat on jaettu keskiosassa neljän ja sivuilla kolmen ryhmiin. Ikkunoiden alapuolinen voimakkaasti profiloitu lista muodostaa voimakkaan vaakasuuntaisen aiheen. Huomio kiinnittyy erityisesti poikkipäädyn kohdalla olevaan parvekkeeseen, jonka koristelussa on saksalaisten mallikirjojen vaikutusta. Säilyneellä rakennuksella oli edeltäjänään tulipalossa tuhoutunut kuuluisa kapteeni Kraemerin talo, joka taas oli rakennettu entisen venäläisen insinöörikomennuskunnan rakennuksen paikalle.

Rakennusmestari Auk. Miettinen on signeerannut v. 1897 uudisrakennussuunnitelman Savonniemeen (Puistokatu 11.). Suurikokoisessa rakennuksessa herättää huomiota suuri ikkunoiden määrä, poikkipääty, parveke sveitsiläistyylinen koristeineen, poikkipäädyn räystäslaudan yläpuoliset koristeosat ja erityisesti rakennuksen päätyräystäiden piteneminen harjalle mentäessä. Ilmeisesti alunperin asuinrakennukseksi suunnitellussa talossa toimi myöhemmin synnytyssairaala.

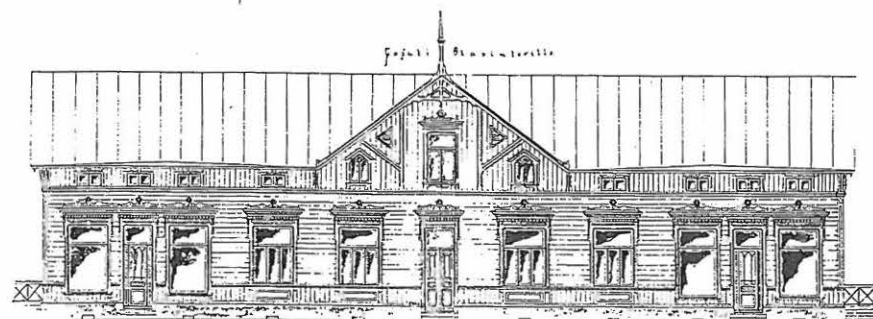
0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

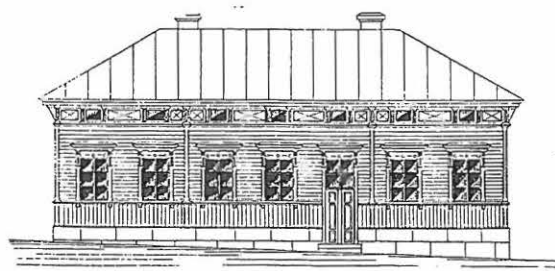
Asuinrakennuksen muutos ja laajennus. Kirkkolahdenkatu 8. Arkkitehti W. A. Tötterström v. 1890. Purettu. II:18-1

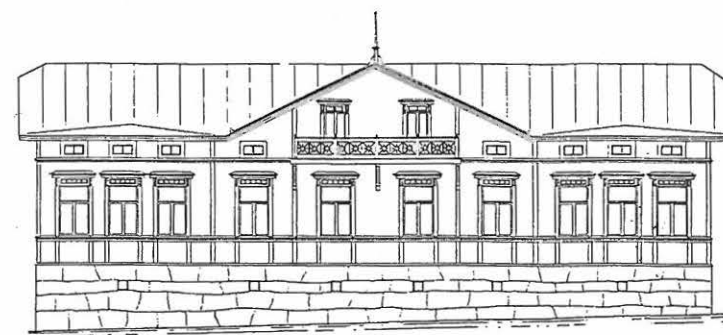
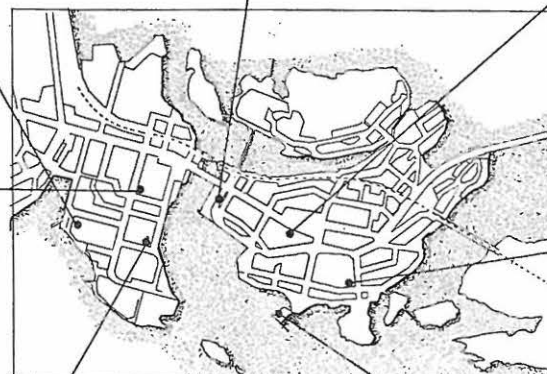
Kauppatorin kauppahalli. Arkkitehti John Lybeck v. 1898. Purettu. Kansio Kauppatori I.

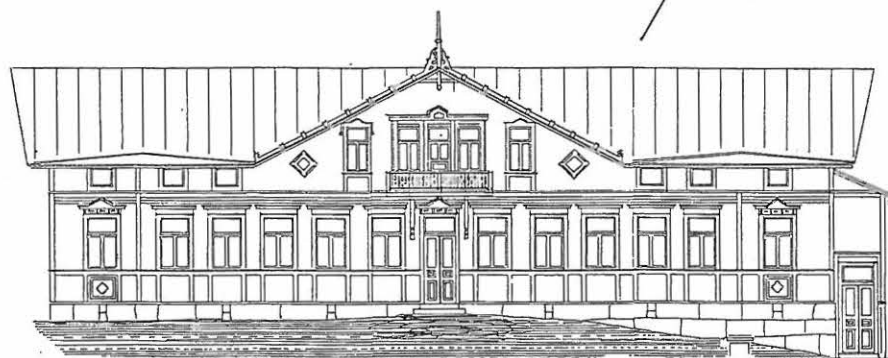
Asuin- ja liikerakennus. Olavinkatu 30. Rkm. J. O. M. Joutsen v. 1899. Ei toteutunut. I:14-3.

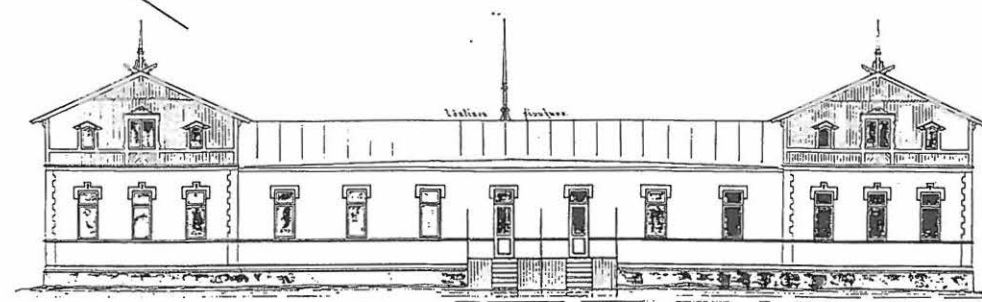
Asuinrakennuksen julkisivumuutos. Kirkkokatu 10. Rkm. Kustaa Laukkanen, Purettu. II:12-6a.

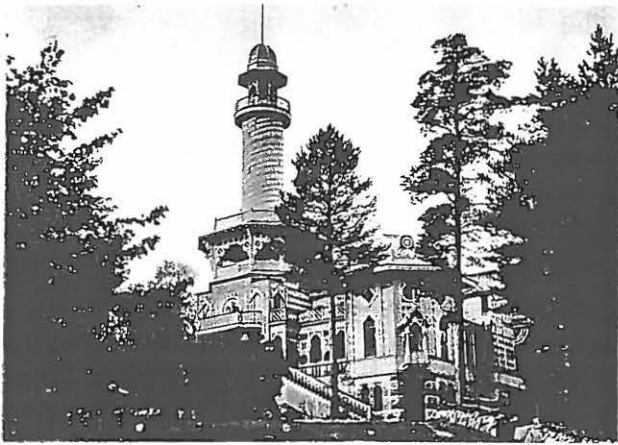
Asuinrakennus. Linnankatu 11. Rkm. Auk. Miettinen ja Rkm. Lauri Korhonen. Säilynyt. I:18-4a.

Asuinrakennus. Puistokatu 11. Rkm. Auk. Miettinen v. 1897. Purettu. II:17-3.

Halkoluodon, Kerttulan sauna. Rkm. Lauri Korhonen v. 1899. Tuhoutui tulipalossa v. 1943. Fab:6.

Allan Schulman suunnitteli v. 1900 kenraali N. H. Weckmanin kuuluisan "bysanttilaistyyllisen" Rauhalinnan "huivilan", joka kuvassa näkyy alkuperäisessä asussaan. Minareettimainen torni on myöhemmin hävitetty.

Puistokatu 1:n säilynyt kivitalo oli alunperin savonlinnalaisen rakennusmestari Kustaa Laukkanen asuintalo. Juorujen mukaan Laukkanen rakensi talonsa urakoimansa Lyseo-talon työmaalta yli jääneistä tiilistä. Rakennuksen suunnittelijaksi mainitaan Savonlinnan historiassa (Olli Vehviläinen) Allan Schulman. Kustaa Laukkanen mainitsee itse suunnitelleen talonsa. Ulkorakennusten piirustuksista löytyy Schulmanin signeeraus vuodelta (1895).

Olavinlinnan vuosikorjauksia v. 1895 valvomaan määrätty Yleisten rakennusten ylihallituksen ns. ylimääräinen arkkitehti Allan Schulman vaikutti Savonlinnassa parin vuoden ajan ja tänä aikana hän ennätti suunnitella monta yksityistä toimeksiantoa kaupungille ja sen asukkaille. Rakennuksissaan hän toteutti historismille tyypillistä tyylien sekoitusta. Sveitsiläistyyliset koristeleikkaukset ja saksalaisista mallikirjoista saadut koristeaiheet leimaavat Schulmanin Savonlinnan tuotantoa. Muntra Musikanter-mieskuoron basso ja keisari Aleksanteri III:n koiran ystävä Schulman toimi myöhemmin Viipurin lääninarkkitehtina ja suunnitteli myös Pietariin.

Varhaisin viereisellä sivulla esitetyistä kohteista on asuinrakennus Puistokatu 7, seppä J. Wileniuksen tontille. Edelleen olemassa olevan rakennuksen suunnitelmat on päivätty v. 1895. Rakennuksen julkisivujen käsittelyssä on selviä rinnastuksia naapurikorttelissa olevaan arkkitehti Seb. Gripenbergin 13 vuotta aikaisemmin suunnittelemaan Säämingin kunnanhuoneeseen – molemmissa rakennuksissa on käytetty paripilastereita, jotka Schulmanin suunnitelmassa on yhdistetty toisiinsa pyöreällä koristeaiheella. Vuonna 1895 Gripenberg oli Yleisten rakennusten ylihallituksen johtaja ja Schulmanin esimies. Uutta ja erikoista ovat ikkunoiden yläpuolisten vuorilautojen päälle sijoitetut, saksalaisten mallikirjojen mukaiset "katokset".

Savolan sahayhtiölle kuuluneelle tontille vuonna 1896 tehdyssä asuinrakennussuunnitelmassa (Savolankatu 10:) Schulman käyttää Puistokatu 7:stä tuttua paripilasteriaihetta. Ikkunavuorilaudat – nekin saksalaisen mallikirjan sivulta – ovat runsaammin koristeleikatut ja uutta on lautojen jatkaminen ohi nurkan. Puistokatu 7:n talon räystääslinja oli vielä "ehjä". Tässä kohteessa räystääslinja on hajotettu tekemällä kaksi koristeleikkauksilla rikastettua, keskenään aivan erilaista poikkipäättyä. Ulko-ovien katoksissa räystääsparrut jatkuvat ristiin toistensa ohi. Saksalaisissa mallikirjoissa tätä nimitettiin venäläiseksi puurakennustavaksi. Samaa aihetta suosittiin ns. muinaispohjoismaisessa tyyliä, jonka huipentumana oli viikinkilaivan keulakuvan muotoiset lohikäärmeenpäät. Siitä myös tyylinimitys "Dragestil".

Olavinkatu 33 on kauppias And. Auvisen liikerakennus, johon Schulman v. 1896 teki "ajanmukaisen" julkisivumuutoksen. Todennäköisesti sivuseinälliset poikkipäädty, joiden räystäitä on koristettu "räystäskukkasilla" ovat tästä vaiheesta. Tyypillistä saksalaista mallikirjakoristelua edustaa myös katonharjalle sijoitettu koristekeide.

Schulmanin "näkyvimmäksi" työksi Savonlinnan kaupungissa muodostui epäilemättä uuden hiippakuntakaupungin ensimmäisen piispan Gustaf Johanssonin asuinrakennus "Piispanlinna" v. 1897. Maisemallisesti merkittävälle Myllymäelle (Piispanmäki) kohonnut varsinaisesti kaksikerroksinen rakennus huipentui "tähtitorniin". Rakennus on historismin oppien mukaisesti sekatyylillä. Vapaasti käsiteltyjen klassististen aiheiden rinnalla esiintyy uusgoottilaisia koristeaiheita. Eteläjulkisivua hallitsee mahtava kaksikerroksinen veranta, johon on tehty suippokaarikäytävä. Verannan toisen kerroksen kaiteen pylväät päätyvät goottilaisiksi pienoistorneiksi (fiaali). Alakerran ikkunoiden ylävuorilaudan päällä on klassistinen palkistokehys mutta ikkunapuitteet ylävuorilaudan päällä on muotoiltu goottilaisittain suippokaarisiksi. Räystäällä oleva poikkipäätty on goottilaisen jyrkkä mutta sen koristeosat ovat muista Schulmanin rakennuksista tuttua mallikirjatyyliä.

Kauppias Anders Boehm (k. 1887) testamenttasi omaisuutensa "kaupungin köyhille". Omaisuuden joukossa oli kaksi taloa, joista tämä Olavinkatu 36 otettiin kaupungin raatihuoneeksi. Julkisen rakennuksen tunnuksiksi Schulman suunnitteli rakennukseen v. 1897 kellotornin, joka myös toteutettiin.

0 1 2 3 4 5

10

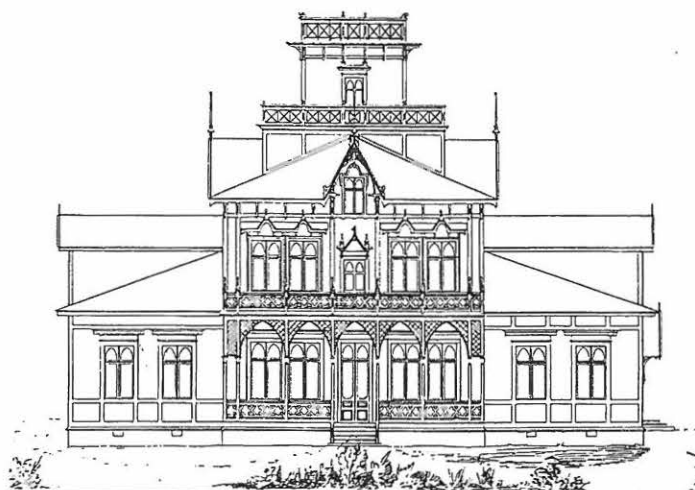
15

20

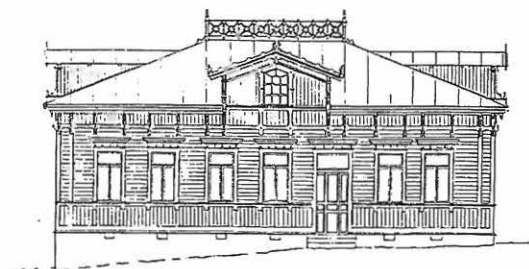
25 metriä

Savonlinnan kaupungin rakennus- ja tyylihistoria

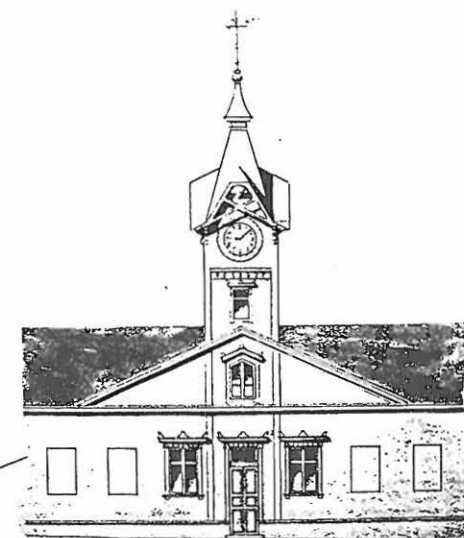
HISTORISMI / 1890-luku arkkitehti Allan Schulman

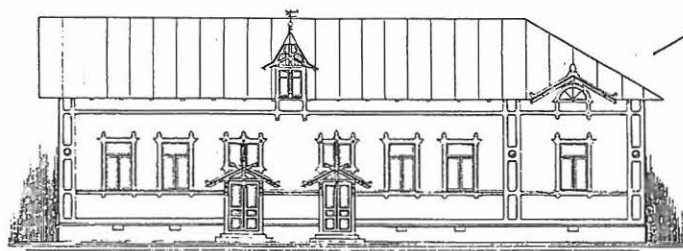
Asuinrakennus "Piispanlinna". Piispanmäki. Arkkitehti Allan Schulman v. 1896.
Tuhoutui tulipalossa v. 1943. II:2-1.

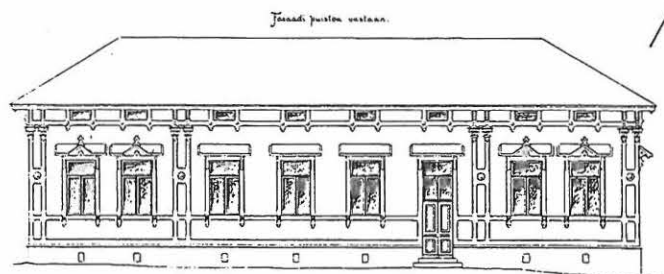
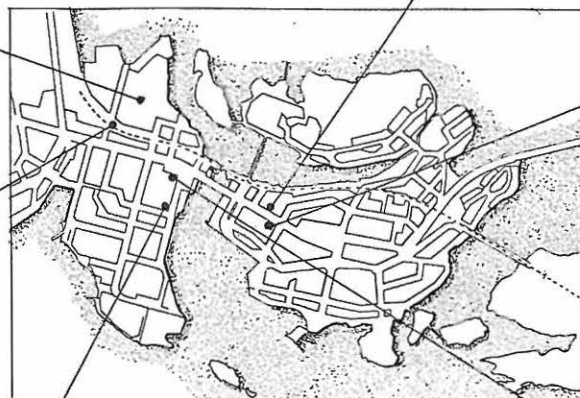
Liikerakennuksen julkisivumuutos. Olavinkatu 33.
Arkkitehti Allan Schulmann v. 1892. Purettu. I:12-1

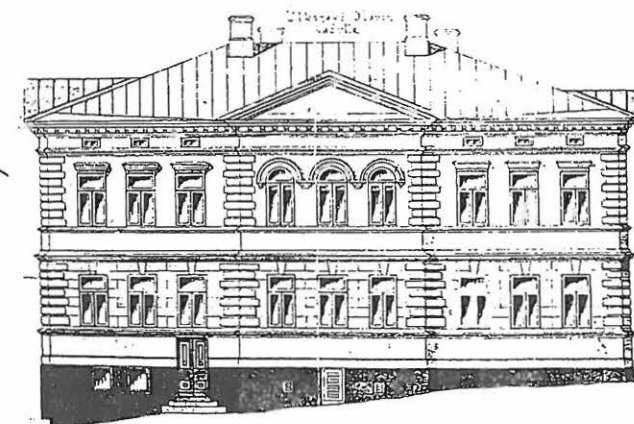
Raatihuoneen kellotorni. Olavinkatu 36.
Arkkitehti Allan Schulman v. 1897.
Purettu. I:13-3. Talosuunnitteluosaston arkisto.

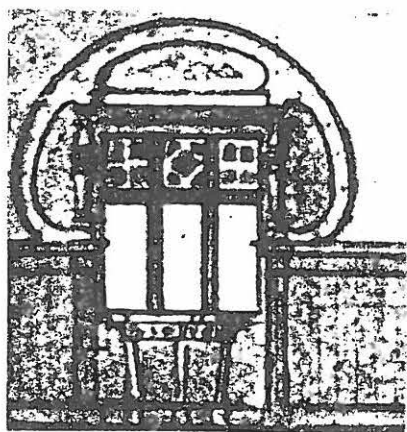
Asuinrakennus. Savolankatu 10. Arkkitehti Allan Schulman v. 1896. Purettu. II:2-6.

Asuinrakennus. Puistokatu 7. Arkkitehti Allan Schulman v. 1895. Säilynyt. II:12-5.

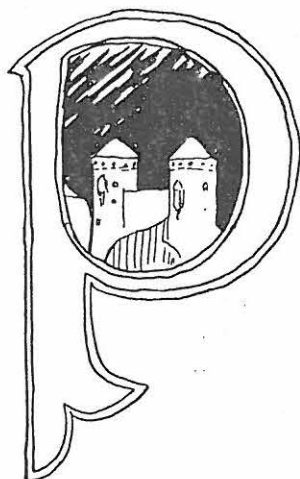

Asuinrakennus. Puistokatu 1. Arkkitehti Allan Schulman / Rkm. Kustaa Laukkanen v. 1895.
Säilynyt. II:12-2.

Arkkitehti Allan Schulman: "Art Nouveau-kaari" Kalmarinkatu viiden huoneiden välisestä oviaukosta v. 1898.

Nimiötekstin alkukirjain Väinö Rankan piirustuksesta huvilatontille Kalmarinkatu 11. Viereisellä sivulla oleva suunnitelma edustaa tyyliä, jota monet pitivät tyypillisenä kansallisromantiikkana. Mikäli lautaverhotuksi merkitty talo olisi toteutettu hirsipintaisena se ei erottuisi kansallisromanttisiksi koetuista taiteilijoiden erämaalinnoista.

Arkkitehti Allan Schulman suunnitteli v. 1898 lehtori Juutilaiselle vasta kaavoitetulle huvilatonttialueelle (kaavan vahv. 1899) huvilamaisen asuinrakennuksen (Kalmarinkatu 5). Huvilatontti poikkesi perinteisistä kaupunkitonteista siinä, että rakennus voitiin sijoittaa vapaasti tontilla. Sitä ei määrätty katulinjaan kuten aikaisemmin oli käytäntö. Toinen merkittävä tekijä oli kaksikerroksisen puurakentamisen salliminen huvilatonteilla. Osittain tästä vapaasta sijoituksesta seurasi myös rakennuksen vapaa sommittelu - symmetria ei ollut enää tarpeen. Schulmanin huvilassa epäsymmetria näkyy esimerkiksi kahtena eri levyisenä poikkipäätyinä, joiden kattokaltevuuskaan ei ole sama. Rakennuksen yksityiskohdissa on vielä historismin sekatyylillä. Kansallisromanttisina piirteinä voitaisiin pitää poikkipäätyjen ristiin meneviä räystäsparruja. Eri asia on sitten minkä kansallisuuden kansallisromantiikkaan ne viittaavat (ks. Historismi 1890-luku arkkitehti Allan Schulman). Rakennuksen sisältä löytyy yllättäen tyylipuhdas Art Nouveau-kaariaihe.

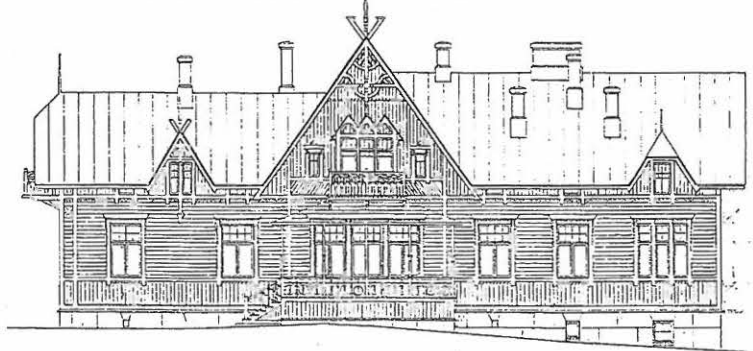
Helsinkiläinen arkkitehti toimisto Nyström, Petrelius*, Penttilä suunnitteli v. 1899 Matkailijahotellin (Seurahuone, Olavinkatu 40), joka valmistui vuonna 1901 entiselle Sittkoffin tontille, joka oli ollut tyhjillään vuoden 1879 tulipalosta lähtien. Olavinkadun ja Kauppatorin kulmaan sijoitettu hotellirakennus on itse asiassa volyymitään aumakattoinen vinkkelitalo. Vuoden 1898 rakennusjärjestyksen antaman mahdollisuuden mukaan siinä on pohjakerros tehty tiilirakenteisena ja ylempi kerros puusta. Myös ullakkokerrokseen sisustettiin huonetiloja. Kauppatorin puoleinen julkisivu jakaantuu ikään kuin kahteen osaan. Kaksoistornien hallitsemassa osassa on hotellin kaariholvattu sisäänkäynti ja viistetyssä kulmauksessa liikehuoneiston ulko-ovi. Tornien oikealle puolelle jää symmetrinen osa, jonka keskikohtaa on korostettu kaikkien kerrosten osalla. Pohjakerroksessa kolme ikkunaa on koottu rappauspuitteilla ryhmäksi. Toisen kerroksen kohdalla on pitkä parveke, jonka kohdalla olevat ikkunaovet on varustettu kolmiopäätteisellä kehällä. Samalla kohtaa ullakkokerroksessa räystäslinjan rikkoo puoliaumatut frontonimaiset ikkunat. Osa pohjakerroksen ikkunoista on reunustettu Art Nouveaun suosimalla kaariaiheella, joka toteutettiin suunnitellun puhtaaksimuurauksen sijasta rappaamalla. Myös tornien huiput saivat toteutusvaiheessa hiekan toisen muodon.

Piirilääkäri Wilhelm Snellman rakennutti huvilamaisen asuinrakennuksensa entiselle venäläisen sotilassairaalan tontille (Kalmarinkatu 13), joka oli ollut tyhjillään vuoden 1868 tulipalosta lähtien. Päärakennus sijoitettiin tontin peräosaan, sairaalan aikaisten ulkorakennusten paikalle. Vastaavasti ulkorakennus sijoitettiin vanhan sairaalarakennuksen paikalle, tosin pääty Olavinkadulle päin. Nyström, Petrelius, Penttilän suunnitelmassa on epäsymmetrinen harjakattoinen suorakaiteinen rakennus, jonka pitkän sivun keskiosaa hallitsee suuri jyrkkäkattoinen poikkipääty. Samalla sivulla on vielä kaksi pienempää keskenään erilaista poikkipäätyä. Suurimman poikkipäädyksen kohdalla on katettu veranta, jonka katolla on pienempi parveke. Kuten matkailijahotellissakin niin myös tässä kohteessa on useita erilaisia ikkunoita. Alakerran ikkunoissa on T-karmi, jonka yläpuite on jaettu kahdeksaan pikkuruutuun. Sivun reunimmainen ikkuna on koottu kolmi-ikkunaryhmäksi. Isossa poikkipäädyssä on myös kolmi-ikkunaryhmä, jonka päällä on jyrkkäsivuiset kolmiokehukset.

Matkailijahotellin ja Snellmanin talon tyylipiirteitä on nähtävissä rakennusmestari Lauri Korhosen v. 1904 suunnittelemassa asuin- ja liikerakennuksessa (Olavinkatu 30). Rakennuksen räystäslinja on rikottu kahdella suuremmalla ja neljällä pienemmällä poikkipäädyllä. Suuremmat poikkeavat toisistaan yksityiskohtien osalta (erilainen harjakoristelu, harjapiikit ym.). Ikkunoiden kehät ja yläpuitteiden pikkuruudutus viittaa myös samoihin esikuviiin. Julkisivu on selkeästi epäsymmetrinen ja sen kruunaa kulmatorni, joka muistuttaa hämmästyttävästi Jyväskylän seurahuoneen (nykyinen kaupungin matkailuneuvonnan talo) kulmatornia.

*Arkkitehtikolmikon jäsenistä Albert Petrelius oli alunperin savonlinnalainen (ks. Historismi 1880-luku)

0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

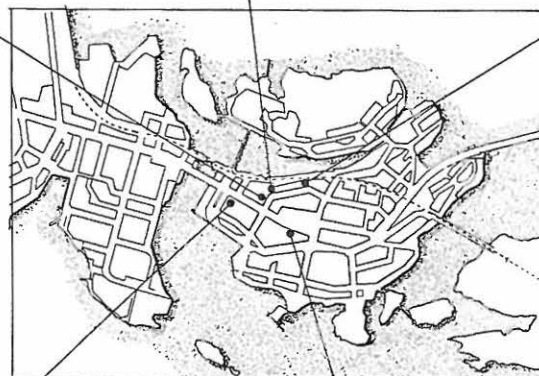
Asuinrakennus, Kalmarinkatu 13. Arkkitehtitoimisto Nyström Petrelius Penttilä v. 1899. (1.12.2), säilynyt

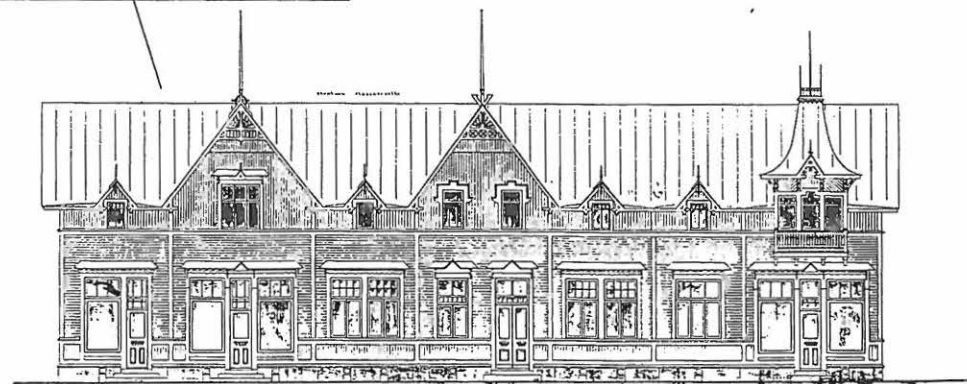
Huvilarakennus, Kalmarinkatu 11. Väinö Rankka v. 1906. (1.4.1), purettu

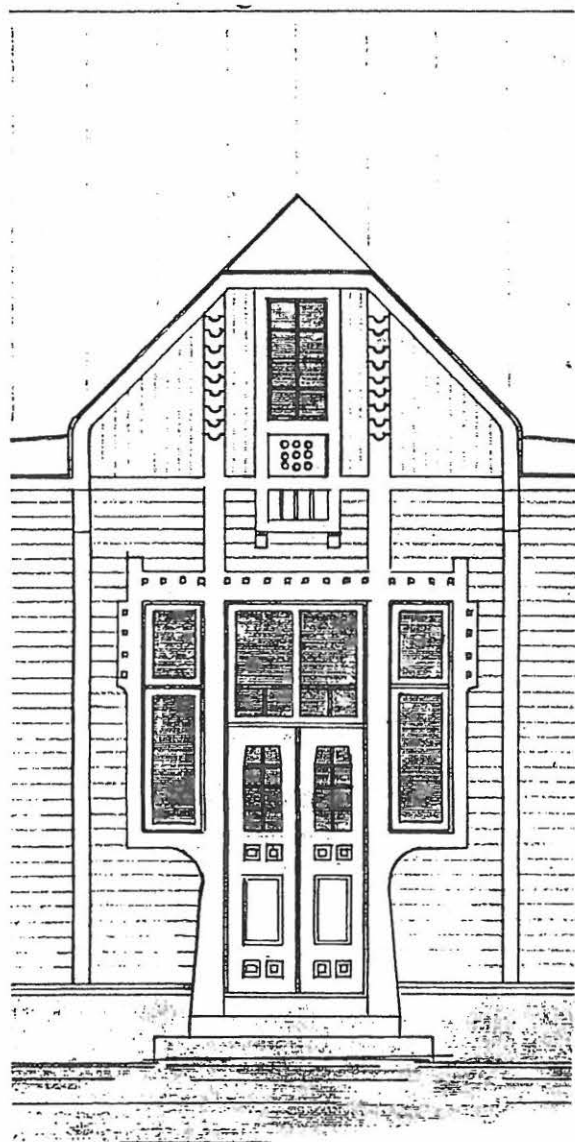
Huvilarakennus, Kalmarinkatu 5. Arkkitehti Allan Schulman v. 1898 (1.4.4), purettu

Matkailijahotelli (Seurahuone), Olavinkatu 40. Arkkitehtitoimisto Nyström Petrelius Penttilä v. 1899. (1.13.1), tuhoutunut tulipalossa v. 1947

Asuinrakennus, Olavinkatu 30. Rkm. Lauri Korhonen v. 1904. (1.14.3), tuhoutunut talvisodan pommituksissa 1940

Poikkipääty rakennusmestari Lauri Korhosen asuinrakennussuunnitelmasta Linnankatu 24. vuodelta 1910

Rakennusmestari Lauri Korhosen v. 1907 suunnittelema kauppias Kusti Ryhäsen asuin- ja liikerakennus (Olavinkatu 18) on vapautunut historismin aiheista. Rakennus on suhteellisen korkea ja korkeuden tuntua lisää julkisivun jakaminen kahden eri levyiseen, yksityiskohdiltaan eri tavalla käsiteltyyn poikkipäätyyn. Leveämpi päädyistä on harjalta osittain aumattu ja räystäään alapuolella on sillä kohtaa pystylaudoina tehty suora koristelaudointi. Kapeamman päädyn harjan alapuolella oleva koristekenttä on tehty kaarevista laudoista. Ikkunoissa on tyypillinen jugendin pikkuruutuinen puitejako. Korkeaa kattoa elävöittää vaakakatteinen kattoikkuna. Savupiiput, jotka jugend-aikana nähtiin tärkeinä suunnittelulementteinä, on koristeltu pystysuuntaisella urituksella.

Nasaroffin perillisten tontille (Linnankatu 24) v. 1910 suunnittelemassaan uudisrakennuksessa on rakennusmestari Lauri Korhosen tyyli jo selkeää jugendia. Suhteellisen yksinkertaisen harjakattoisen rakennuksen Linnankadun puoleisesta julkisivusta erottuu tyypillinen jugend-poikkipääty. Päädyn kohdalla räystääs ei lähde heti taittumaan vaan nousee lyhyen matkaa pystysuoraan. Taitekohta on pyöristetty. Päädyn harja on aumattu ja ilman koristeita. Rakennuksen toisessa reunassa on katolla vaakalappeinen kattoikkuna. Rakennuksen nurkkalautojen lisäksi on poikkipäädyn kohdalla kivijalan yläpinnasta räystäälle asti ulottuvat liseenit. Erillisten ikkunoiden vuorilaudat jatkuvat alaspäin leviten sokkelin yläreunaan. Ikkunan yläpuitekohdalla vuorilaudat levenevät ja niissä on pienistä neliöistä muodostettu koristenuha. Poikkipäädyn kohdalla ulko-oven sivu vuorilaudat jatkuvat ylhäällä koristeileikkaita poikkipäädyn räystäälle asti. Oven molemmin puolin olevien ikkunoiden vuorilaudat yhdistyvät kaariaiheeseen välityksellä oven alaspäin leviäviin vuorilautoihin.

Savonniemen puolelle Russlanderin tontin sisäosaan - "pihamaalle" - Lauri Korhonen suunnitteli v. 1910 huvilamaisen jugend-talon. Pihalle suuntautuvaa pääjulkisivua hallitsee sisäänkäynnin kohtaa korostava poikkipääty. Sisäänkäynnin yhteydessä on veranta, jonka päällä on avoin parveke. Verannan kaiteet on koristettu Korhoselle tyypillisellä ruutulaudoituksella. Sama ruutuaihe toistuu luonnollisesti ikkunoiden yläpuiteissa ja parvekkeen ovi- ja ikkunasommitelman oven yläpuolisessa vuorilaudassa. Rakennuksen korkea vesikatto on päätyharjoiltaan aumattu ja muuten tasainen lape tekee juuri räystäälle tultaessa kaarevan taitteen. Samalla tavalla kaarevasti taipuvat ovat myös kattoikkunoiden lappeet. Rakennuksen vapaa-muotoista sommittelua korostaa kuvan vasemmassa reunassa olevan salin muuta runkoa taaempaan oleva seinä ja salin päätyseinästä työntyvä särmikäs erkkeri. Rakennuksen vuoraus on pääosin vaakalaudoitusta mutta päädyissä ja ikkunoiden alapuolella alas asti ulottuvien vuorilautojen rajaamassa vyöhykkeessä laudoitus on käännetty pystyyn. Pääkerroksen ikkunoiden päällä on erikoislaatuinen sulkamainen koristeaihe.

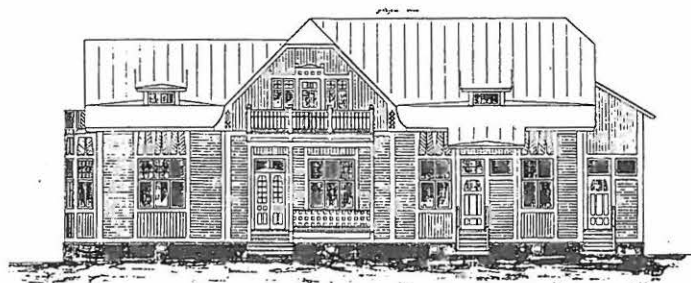
Rakennusmestari H. Nurmen v. 1910 suunnittelema huvilamaisen vapaamuotoinen ja epäsymmetrinen asuinrakennus (Linnankatu 5/Akselinkatu 6) on harvoja jugend- kaudelta säilyneitä taloja vanhimmassa kaupunginosassa. Rakennuksessa kiinnittää huomiota erikoiset ikkunoiden yläpuoliset vuorilaudat. Ikkunat ovat puitteiltaan tyypilliset pikkuruutujakoiset.

Rakennusmestari K. G. Arvolan vuonna 1915 suunnittelema Linnankatu 7. ja vuonna 1920 suunnittelema Linnankatu 31. ovat jo eräänlaisia siirtymävaiheen rakennuksia. Niissä on vielä joitakin jugend-tyylille ominaisia piirteitä (pikkuruutuiset yläpuiteet) mutta samalla vähäyttä jo uusi klassismin ja eklektismin aikakausi (taite- eli mansardikatto, symmetria).

Rakennusmestari Matti Debnerin vuonna 1915 suunnittelema, edelleen säilynyt asuinrakennus (Linnankatu 12) on esimerkiksi jugend-tyylin myöhäisestä, rationaalisesta vaiheesta. Symmetria on palannut sommittelukeinoksi. Rakennus on taite- eli mansardikattoinen, mutta sen pitkällä sivulla on taitekattoisten rinnalla kaksi suippokaarista poikkipäätyä

0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

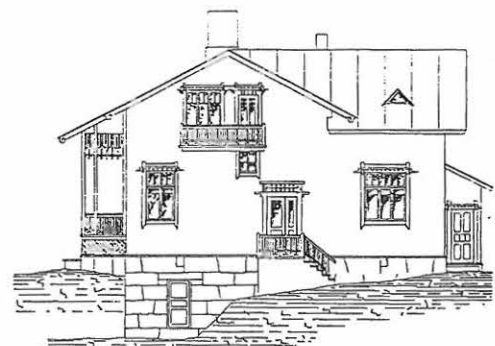
Savonlinnan kaupungin rakennus- ja tyylihistoria JUGEND, puiset uudisrakennukset

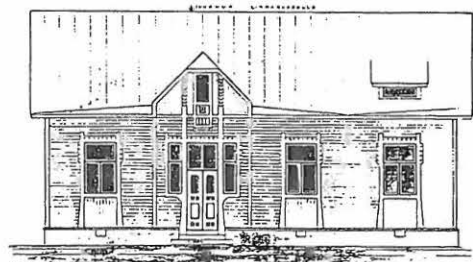
Asuinrakennus, Puistokatu 9.
Rkm. Lauri Korhonen v. 1910. (11.17.2)

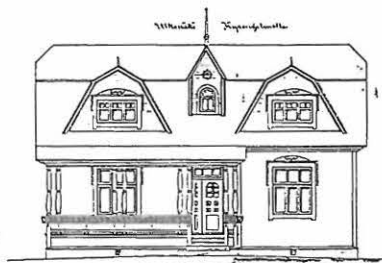
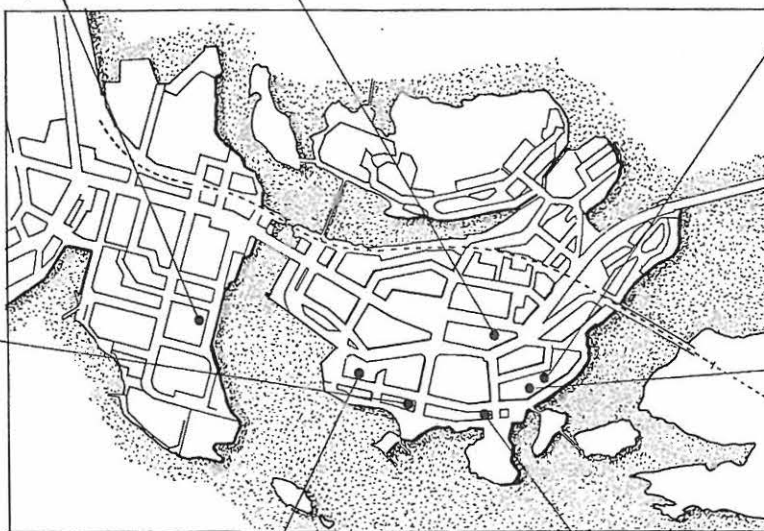
Puinen asuin- ja liikerakennus, Olavinkatu 18.
Rkm. Lauri Korhonen v. 1907. (1.15.4), purettu

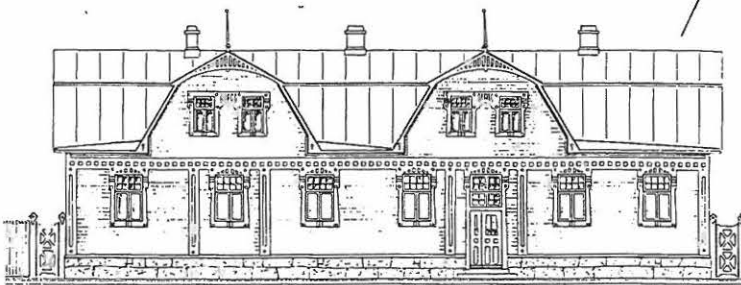
Asuinrakennus, Linnankatu 5 (Akselinkatu 6).
Rkm. H. Nurmi v. 1910. (1.17.4), säilynyt

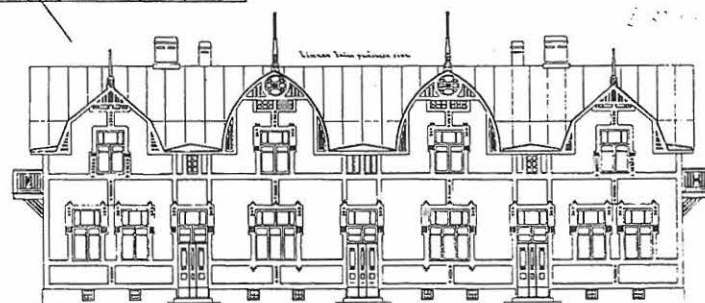
Asuinrakennus, Linnankatu 24.
Rkm. Lauri Korhonen v. 1910. (1.22.3), purettu

Asuinrakennus, Linnankatu 7.
Rkm. K. G. Arvola v. 1915. (1.17.5b), purettu

Asuinrakennus, Linnankatu 31. Rkm. K. G. Arvola v. 1920. (1.20.4), purettu

Asuinrakennus, Linnankatu 12. Rkm. Matti Debner v. 1915. (1.23.6), säilynyt

Apteekkari Knifsundin asuin- ja liikerakennus Satamakadun ja Raatihuoneen kadun (nyk. Kalmarinkatu) kulmassa. Rakennusta hallitseva kulmatorni erottuu kuvassa hyvin – sen sijaan tornin taakse varjoon jää ”paikallisromanttinen” Olavinlinnan tornista yksityiskohtansa ammentanut erkkeri.

Linnankadun varren ensimmäinen kivitalo (Linnankatu 32) erottuu kaksikerroksisena matalan puurakennuskannan yläpuolella. Rakennusmestari Matti Reposen suunnittelema talo on ainoa säilynyt jugend-kivitalo Savonlinnan kaupungin vanhassa osassa.

Rakennusmestari Matti Reposen v. 1909 suunnittelema puutalon yhteyteen rakennettu tiilirakenteinen kaksikerroksinen puusepänverstaas ja asuinrakennus (Linnankatu 32) on ainoa viereisen sivun jugendkivitaloista, joka on säilynyt tähän päivään saakka. Rakennus on jokseenkin symmetrinen. Katutasossa on ulko-ovi, jonka yläpuolinen ikkuna samoin kuin viereiset kolme ikkunaa ovat yläpuiteeltaan pikkuruutuihin jaettu. Ovea ja ikkunoita yhdistää yläreunassa juokseva koristenauha. Toisen kerroksen keskeltä työntyy räystäslinjan yläpuolelle kohoava, räystäältään taitteinen kolmiopäätteinen erkkeri. Erkkerin reunat ja ikkunoiden väli, ja päädyn kolmion huippu on koristettu ruutu- ja kasviaiheisilla ornamenteilla. Säilyneessä muodossaan rakennus on koristelultaan niukempi. Ei ole tietoa oliko koristelun määrästä. tingitty jo toteutusvaiheessa

Apteekkari Knifsund, joka jatkoi edeltäjänsä apteekkari Hedlundin perustamaa vesitehdasta, rakennutti uudet tehdas- ja asuinrakennukset Satamakatu 5 tontille.. Rakennukset suunnitteli rakennusmestari Lauri Korhonen v. 1910. Liike- ja asuinrakennus sijoittui tontin Raatihuoneenkadun ja Satamakadun kulmaukseen. Viereisen sivun kuvassa näkyy Satamakadun julkisivu - Raatihuoneenkadun puoleinen sivu on esitetty tyylipiirre-sivulla. Ruutu- ja luontoaiheiset ornamentit (hämähäkinseitit) koristavat nelikulmaisen kulmatornin hallitsemaa julkisivua. Liike- ja vesitehdasrakennuksen julkisivu myötäilee päärakennusta”. 1950-luvulla Satamakadun puolella rakennukset yhdistettiin yläkertojen kohdalta toisiinsa rakentamalla koristeeton suorakaiteinen, hieman seinäpinnasta työntyvä rakennusosa. Katutasoon jäi avoin ajoportti.

Rakennusmestari Kustaa Laukkanen, joka oli aloittanut uransa jo 1870-luvun lopulla kirkon rakennustyömaalla, suunnitteli vielä v. 1911 jugendtyylisen asuin- ja liiketalon Savonniemen puolelle kauppias Pesosen tontille (Olavinkatu 46). Rakennus oli ensimmäinen useampia asuinhuoneistoja sisältävä kivirakennus Savonlinnassa. Symmetrisestä julkisivusta työntyy kaksi särmikästä erkkeriä, jotka räystäään yläpuolella yhdistyvät kolmiomaiseen särmätyyn poikkipäätyyn. Pikkuruutuiset ikkunat ja viereisen sivun piirustuksessa näkymättömät klinkkeriruudutukset elävöittävät muuten askeettista seinäpintaa.

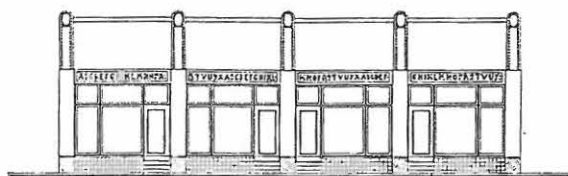
Helsinkiläinen rakennusmestari Heikki Kaartinen suunnitteli vuosina 1911 ja 12 Savonniemeen Olavinkatu 49 tontille kaksi kivirakennusta tontin kulmauksiin – väliin jäi vanha puutalo. Nykyisen Possenkadun puoleiseen kulmaukseen nousi Kansallispankin konttorirakennus, joka edustaa tyyliään jugendin niin sanottua rationaalista suuntausta ”wieniläisjugendia”, josta tyylistä käytettiin Itävallassa nimitystä ”Sezessionstil”. Rakennuksen luonnonkivilaattapintaa jakaa tasavälein sijoitetut leveät pilasterit. Pilasterien yläpäässä on luontoaiheisella ornamentilla muotoiltu kapiteeli. Pilasterit päättyvät voimakkaasti ulos työntyvään vaakalistaan, jonka yläpuolella on attikamainen sileä seinämä, josta erottuu pilasterien kohdalle sijoitettu koristeaihe. – käytännössä kapiteelin toisinto. Attikaseinä kätkee taakseen pihalle kallistuvan pulpettikaton ja saa rakennuksen näyttämään tasakattoiselta.

Kirkkokadun puoleisessa kulmauksessa oleva liikerakennus säästää pankkirakennusta huomattavasti vaatimattomammalla julkisivukäsittelyllään – pintamateriaalikin vaihtuu rappaukseksi. Vuonna 1925 molemmat rakennukset varustettiin korkealla aumakatolla arkkitehti Kauno S. Kallion suunnitelman mukaan.

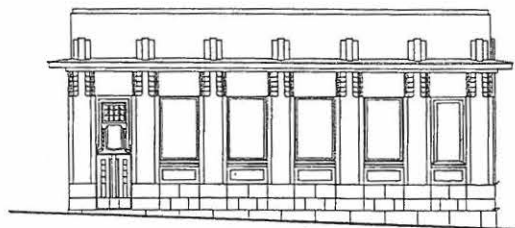
Matti Reposen v. 1913 suunnittelemassa kivitalossa (Tottinkatu 9), jota ei luultavasti toteutettu, on kaksi mielenkiintoista piirrettä: Epäsymmetrisestä julkisivusta työntyy kolmiopäätteinen risaliitti, jonka kolmion kärjet on jugend-tyylin mukaisesti pyöristetty. Risaliitissa olevan ulko-oven aukossa on ”uusgoottilainen” suippokaari. Uusgoottilaiset piirteet eivät olleet jugendissa harvinaisia. On jopa sanottu, että jugend, keskiaikaan suuntautuvassa kiinnostuksessaan suorastaan jatkoi uusgoottiikkaa.

Lauri Korhonen jatkoi Knifsundin taloissa aloittamaansa tyyliä vielä v. 1917 tekemässään suunnitelmassa puurakennuksen yhteyteen tehtävässä lisärakennuksessa (Tottinkatu 17). Rakennusta ei kuitenkaan toteutettu.

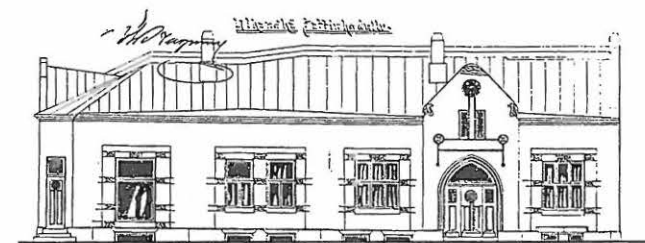
0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

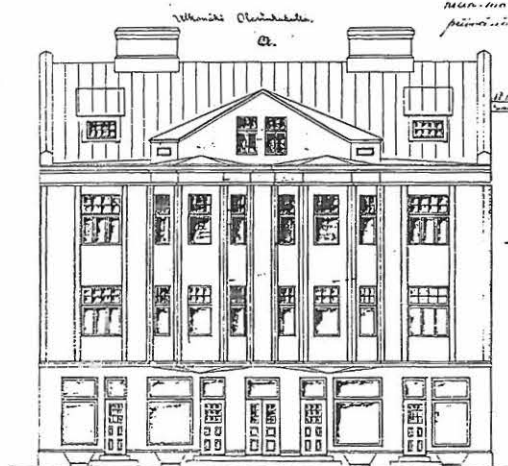
Liikerakennus, Olavinkatu 49. Rkm. Heikki Kaartinen v. 1912 (11.7.1), purettu

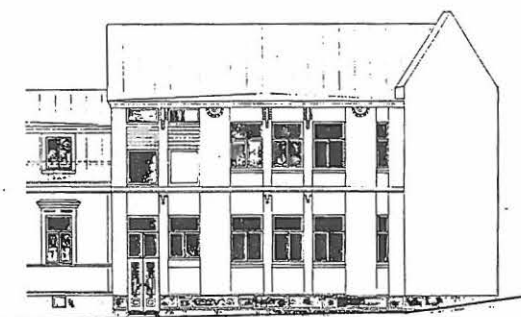
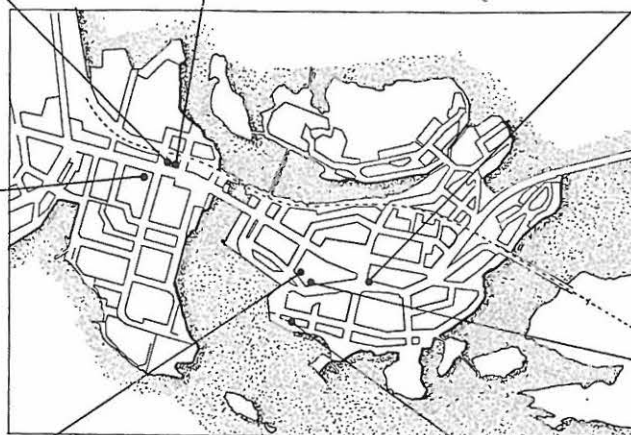
Kansallispankki, Olavinkatu 49.
Rkm. Heikki Kaartinen v. 1911 (11.7.2), purettu

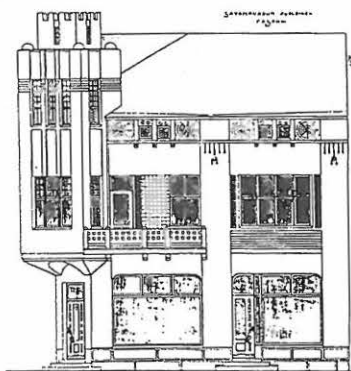
Asuinrakennus, Tottinkatu 9. Rkm. Matti Reponen v. 1913 (1.15.9), purettu

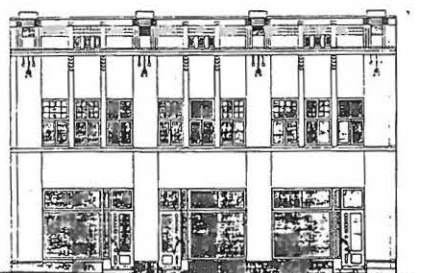
Asuin-/liikerakennus, Olavinkatu 46.
Rkm. Kust. Laukkanen v. 1911 (11.11.2), purettu

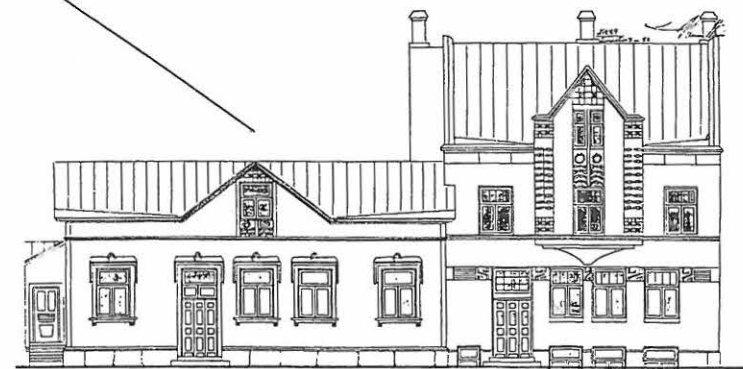
Kivinen lisärakennus puurakennuksen yhteyteen, Tottinkatu 17.
Rkm. Lauri Korhonen v. 1917 (1.1.14a), purettu

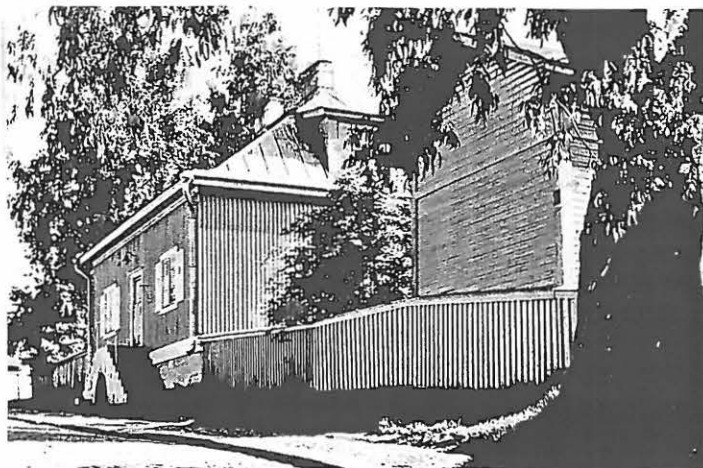
Liike- ja asuinrakennus, Satamakatu 5.
Rkm. Lauri Korhonen v. 1910 (1.14.10), purettu

Liike- ja vesitehdasrakennus, Satamakatu 5.
Rkm. Lauri Korhonen v. 1910 (1.14.10.), purettu

Kivinen puusepänverstaas / asuinrakennus puutalon yhteyteen, Linnankatu 32.
Rkm. Matti Reponen v. 1909. (1.21.2), säilynyt

Arkkitehti Sune Maconin v. 1925 suunnittelema asuinrakennus Eerikinkatu 6. Vrt. piirustus viereisellä sivulla. Sune Maconi teki 1920-luvulla Olavinlinnan restaurointi- ja korjaussuunnitelmia. Ei ole tiedossa oliko hänellä kuvan rakennuksen lisäksi muita suunnittelukohteita Savonlinnassa.

Näkymä Linnankadulta itään. Vasemmalla rakennusmestari Richard Rosengrénin suunnittelema asuinrakennus Linnankatu 23 vuodelta 1920 (vrt. piirustus viereisellä sivulla). Rakennusta vastapäätä rakennusmestari Lauri Korhosen suunnittelema jugenditalo Linnankatu 24. vuodelta 1910. Sen takana samalla puolella katuä alunperin v. 1790 rakennettu rakennus, jossa toimi vv. 1812-1876 kaupungin raatihuone. Takaa hämmöittää nykyisen hotelli Hospitzin talo vuodelta 1931.

Viereisen sivun rakennuksista voidaan nähdä miten kehitys jugend-tyylistä vähitellen johtaa klassismiin ja eklektismiin. Kuvasivun alareunassa on kaksi rakennusmestari Richard Rosengrénin (myöh. Rouhe) suunnittelemaa rakennusta Linnankatu 31 ja Linnankatu 23. Edellinen, joka on vanhan rakennuksen muutos, on suunniteltu v. 1919 ja siinä voidaan havaita ikkunoissa ja ovissa sekä puitelaudoituksissa selkeitä jugend-aiheita. Rakennus on kuitenkin jo saanut mansardi- l. taitekaton ja saumarimoitetun pystylaudoituksen. Linnankatu 23 on uudisrakennus ja vain vuotta myöhemmin suunniteltu. Kuitenkin kaikki jugend-vaikutteet ovat jo hävinneet. Mielenkiintoinen yksityiskohta on julkisivun "epäsymmetrinen symmetrisyys"- muuten symmetrisen julkisivun "rikkoo" ulko-oven ja sen viereisen, poikkeavan kapean ikkunan sijoitus.

Rakennusmestari Heikki Siikosen v. 1931 suunnittelema Oy Salmelan meijerin varistorakennus Possenkatu 2 sisältää kaikki tyyppilliset 20-luvun klassismin ulkorakennuspiirteet: saumarimoitettu pystylaudointi, ns. sulkapaneeliovi ja puolipyöreä "lunetti-ikkuna", joka on muistuma empirekauden arkkitehtuurista.

20-luvun klassismin ja empiren välisestä yhtäläisyydestä on hyvä esimerkki rakennusmestari A. Koistisen v. 1931 suunnittelema uudisrakennus Koulukatu 15. Rakennus on muodoltaan (symmetria, aumakatto) ja yksityiskohdiltaan kuin kopio Savonlinnan 1800-luvun puolivälin empirearkkitehtuurista.

Elokuvateatterit olivat uusi julkisen rakentamisen muoto. Vakiintunutta mallia ei vielä ollut ja siksi nämä kaksi esimerkkiä poikkeavat toisistaan huomattavasti. Richard Rosengrénin v. 1925 suunnittelema "Elävien kuvien teatteri" on sijoitettu Satamakatu 3:een pääty kadulle päin. Rapattu, barokkimaisesti kaartuva kulissimainen puutalon pääty kärkeä taakseen normaalin harjakaton. K.G. Arvolan "väliaikainen elävienkuvien teatteri" korostaa näkyvällä mainostaululla muuten vaatimatonta puurakennusta.

Huvilamainen asuinrakennus Kalmarinkatu 9 on myös eräänlainen siirtymävaiheen rakennus. Julkisivua hallitsevat kolmisivuiset jugend-kaudesta muistuttavat erkkerit ja poikkeuksellisen jyrkkätaiteiset katot.

Myllymäenkatu 12 asuinrakennus edustaa klassismin ja vielä enemmän eklektismin henkeä. H. Forsbergin v. 1921 suunnittelema rakennus on epäsymmetrinen muodoltaan. Kuutiomainen perusmuoto hajotetaan verannoilla ja kulmasta työntyvällä monikulmaisella erkkerimäisellä ulokkeella, jonka päällä on parveke. Parvekkeen peräseinän päällä kaartuu barokkimainen räystääs.

Arkkitehti Sune Maconin v. 1925 suunnittelema asuinrakennus Eerikinkatu 6. edustaa parhaimmillaan "pohjoismaista klassismia". Symmetrinen perusmuoto ja korkea räystäällä taittuva aumakatto ("hollantilainen katto"), johtavat ajatukset 1600-luvun suurvaltakautteen ja Louhisaaren kartanoon. Romanttiset yksityiskohdat kuten ikkunaluukkujen sydämen muotoiset aukot ovat kuin suoraan Elsa Beskovin satukirjamaailmasta.

0 1 2 3 4 5

10

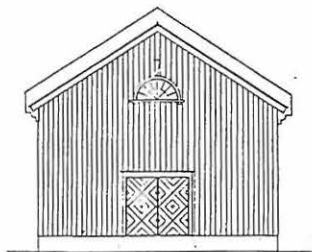
15

20

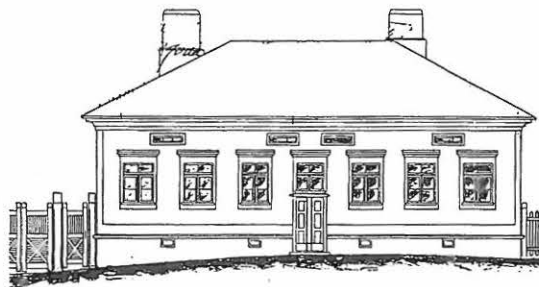
25 metriä

Savonlinnan kaupungin rakennus- ja tyylihistoria

1920-luvun KLASSISISMI / myöhäseklektisismi, puutalot

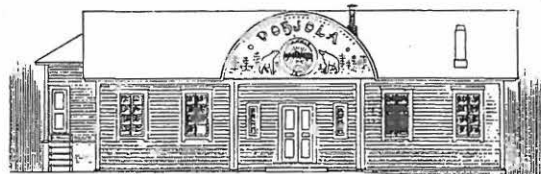
Varastorakennuksen pääty, Possenkatu 2 (rautatien puoli).
Rkm. Heikki Siikonen v. 1931. (II. 4.1), purettu

Asuinrakennus, Koulukatu 15.
Rkm. A. Koistinen v. 1931. (I. 19.4), purettu

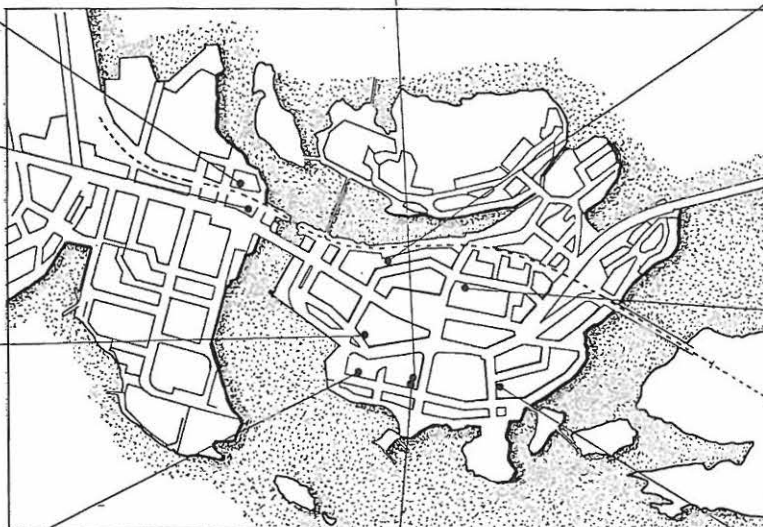
Asuinrakennus, Kalmarinkatu 9.
Rkm. K. G. Arvola v. 1920. (I.4.2), purettu

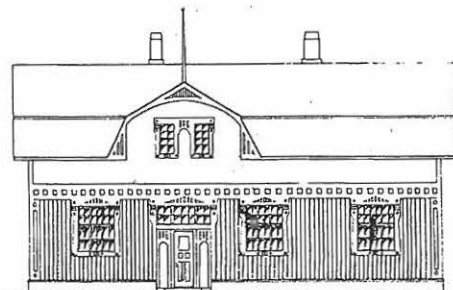
"Väläikainen elävienkuvien teatteri", Olavinkatu 41.
Rkm. K. G. Arvola v. 1920. (II. 6.2), purettu

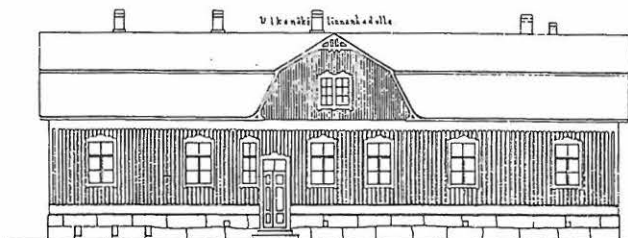
"Elävienkuvien teatteri", Satamakatu 3.
Richard Rosengrén v. 1925. (I.14.9), purettu

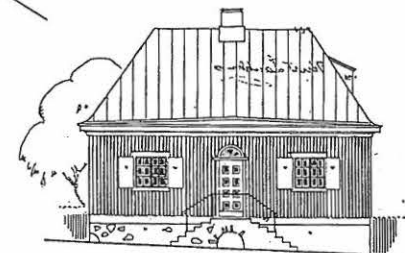
Asuinrakennus, Myllymäenkatu 12.
H. Forsberg v. 1921. (I.10.2), purettu

Asuinrakennuksen muutos, Linnankatu 31.
Richard Rosengrén v. 1919. (I.20.4), purettu

Asuinrakennus, Linnankatu 23. Richard Rosengrén v. 1921. (I.19.5), purettu

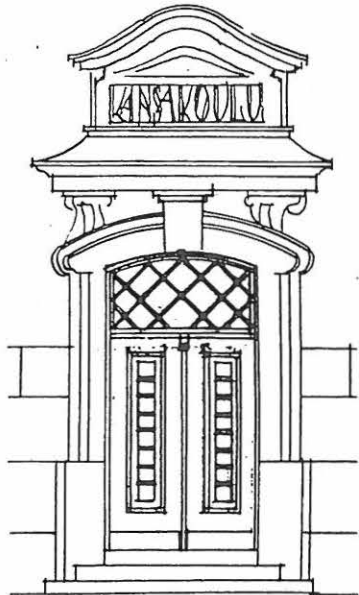
Asuinrakennus, Eerikinkatu 6.
Arkdiitehti Sune Maconi v. 1925. (I.17.7a), purettu

Väkiluvun hitaasta kasvusta huolimatta, vallitsi Savonlinnassa 1920-luvulla ankara asuntopula. Vaikka kaupunkiin oli liitetty uusia suuria alueita oli rakentamisen painopiste edelleen kolmessa vanhimmassa kaupunginosassa, jotka vuonna 1926 saivat järjestysnumerot. Vanha kaupunginosa sai numeron yksi, Savonniemi eli uusi kaupunginosa numeron kaksi ja Heikinpohja, jolla siinä vaiheessa tarkoitettiin Olavinkadun jatkeen, Tulliportinkadun ja Haislahden tienoita, sai numeron kolme.

Kustaa Laukkasen suunnittelema Olavinkatu 46 v. 1911 oli ollut ensimmäinen varsinainen asuinkerrostalo (liikekerros ja kaksi asuinkerrosta) Savonlinnassa. Vuodelta 1925 on puolestaan Savonlinnan ensimmäisen asunto-osakeyhtiön asuin- ja liikekerrostalon suunnitelmat. Tämä niin kutsuttu "Miljoonatalo" on itse asiassa kahdessa vaiheessa rakennettu (tai ainakin suunniteltu). Rannan puoleisen osan suunnittelija on P. J. Pärnänen ja vuoden 1926 puolella päivätyn lisärakennussuunnitelman on allekirjoittanut kaupungininsinööri Aatu Hänninen. Viereisen sivun kuvat ovat näistä erillisistä piirustuksista yhdistetty, joten kattojen liitoskohta ei ole totuuden mukainen. Ei ole tietoa miksi lisärakennuksen kohdalla päädyttiin aivan erilaiseen ratkaisuun – miksi ei jatkettu Pärnäsen suunnitelman tyyllillä? Yhtenä syynä voi olla rinteisen maaston aiheuttamat korkeusongelmat. Kun kerroskorkeudet eivät sattuneet kohdalleen oli selkeintä kenties tehdä myös tyyliyksityskohdiltaan erilainen rakennus.

Molemmissa on kysymys nelikerroksisesta rakennuksesta, joissa pohjakerros muodostaa liikehuoneistojen osuuden. Kolmen asuinkerroksen päällä on korkea vesikatto, joka Pärnäsen suunnitelmassa on alunperin jyrkkä taitteinen aumakatto. Pärnäsen rakennuksen alakerrassa on rappaamalla muodostettu harkotus. Ylemmissä kerroksissa seinäpinta on rapattu sileäksi. Lisärakennuksessa kaikki kerrokset ovat samalla tavalla sileiksi rapatut. Rakennusten porrashuoneisiin johtavat sisäänkäynnit ovat suunnitelmissa yhteneväiset: jalustalta nousevien doorilaisten pylväitten päällä on klassinen palkisto. Toteutusvaiheessa tämänkaltaisen sisäänkäynti tehtiin vain lisärakennuksen puolelle. Pärnäsen rakennuksen puolella sisäänkäynti muuttui harkotetuksi päätykolmiopäätteiseksi risaliitiksi. Myös ikkunat ovat eri tyyppiä: Pärnäsen rakennuksen puolella on ristikarmissa kuusiruutuinen ikkuna, Pärnäsen osassa ristikarmissa olevat puitteet on jaettu kahteentoista ruutuun.

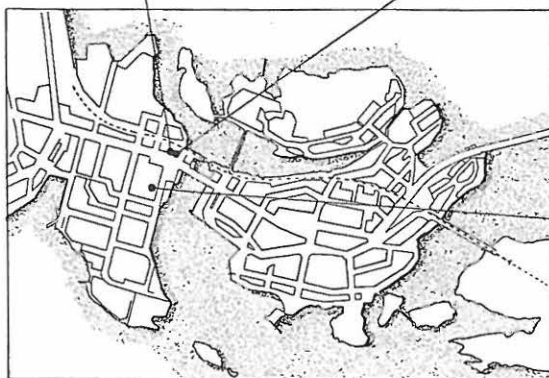
Arkkitehti Tötterströmin suunnittelemaa Puistokadun kansakoulua (1893) oli jo 1902 tehdyn suunnitelman mukaan laajennettu. Oppilasmäärät ylittivät ennusteet ja uutta koulua suunniteltiin jo vuodesta 1909 lähtien. Arkkitehti Vivi Lönn teki jo vuonna 1915 ensimmäiset luonnokset mutta maailmansodan aiheuttama lama esti rakentamisen. Lopulliset suunnitelmat valmistuivat v. 1925 ja rakennustyöt valmistuivat vuotta myöhemmin. Symmetrinen nelikerroksinen julkisivun pohjakerros on jaettu suuriin rappaamalla tehtyihin "harkkoihin". Pääkerrosten osuus on sileäksi rapattua samoin syvän vaakalistan yläpuolelle jäävä matala ylin kerros (tai korkea friisi). Korkean aumakaton lappeella on kolme kaarevapäätteistä kattoikkunaa. Katon harjalla tornimaisen piipun molemmin puolin on koristekaide. Rakennuksen muuten sileästä ja koristeettomasta seinästä erottuu voimakkaan plastisesti muotoiltu sisäänkäyntiporttaali. "Barokkimainen" porttaali muodostuu korkean jalustan päältä nousevasta, loivaan segmenttikaareen päättyvästä kehysosasta. Kaaren laessa on korostettu holvin lakikivi-imitaatio. Ikään kuin ovikeyhksen takaa nousee pilastereiden - joista näkyy vain kapiteelit – kannattama suora palkisto, jonka päältä vielä nousee aaltomaiseen kaareen päättyvä tekstikehys..

Vivi Lönn lienee tunnetuin varhaisista suomalaisista naisarkkitehteistä. Lukuisia koulurakennuksia suunnitellut Lönn aloitti jugend-tyylillä ja yhdessä arkkitehti Armas Lindgrenin kanssa hän suunnitteli rakennuksia, joihin voidaan käyttää yllä olevan otsikon tyyliä myöhäiseklektisismi. Lönn ei kuitenkaan ollut ensimmäinen Savonlinnaan suunnitellut naisarkkitehti. Jo 1897 oli arkkitehti Bertha Envald suunnitellut asuinrakennuksen niin sanotun Kaurosen kaupan tontille Kauppatorin reunalle.

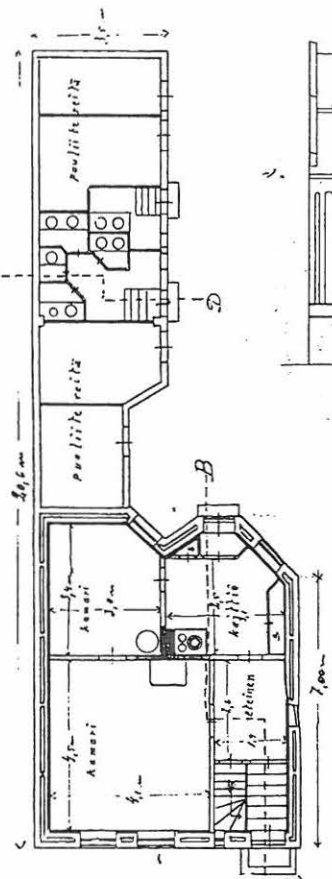
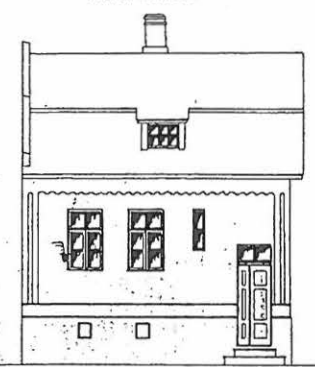
Liike- ja Asuinrakennus, Olavinkatu 41.
Kaupungininsinööri Aatu Hänninen v. 1926. (II.6.2), säilynyt

Liike- ja Asuinrakennus, Olavinkatu 41.
P.J. Pärnänen v. 1925. (II.6.2), säilynyt

Puistokadun kansakoulu, Puistokatu 5.
Arkkiitehti Vivi Lönn v. 1925. (II.12.5), säilynyt

Linnan kadulla

Rakennusmestari Richard Rosengrén (myöh. Rouhe) suunnitteli v. 1924 pienen kivitalon (Linnankatu 23) samalle tontille, johon hän kolme vuotta aikaisemmin oli suunnitellut suurikokoisen puutalon. Kivitalo oli mahdollista rakentaa kiinni tonttirajaan. Rakennus muodostui kadun reunassa olevasta asuinrakennuksesta, johon liittyi kiinteästi pihan puolella tonttirajas-
sa kiinni oleva talousrakennus. Pohjapiirustuksen perusteella seinämateriaalina oli sementtitiili, jota oli mahdollista tehdä työmaalla. Se tuli edulliseksi ja oli sen vuoksi sopiva materiaali lama-ajan rakentamisessa. (Huom! piirustus ei ole samassa mittakaavassa viereisen sivun piirustusten kanssa.)

Savonlinnan seudun osuusliike Tuote r.l. rakennutti v. 1926 Osakeyhtiö Salmelan nimiin hankitulle tontille (Possenkatu 2) yhdistetyn meijeri-, maitomyymälä- ja asuinrakennuksen. Suunnitelmat nelikerroksista kivitaloa varten oli laadittu Valion rakennuskonttorissa Helsingissä v. 1925. Säilyneen rakennuksen symmetrisen julkisivun keskellä olevan pääsisäänkäynnin molemmin puolin kohoaa kaksi, kahden kerroksen yli nousevaa pilasteria, jotka räystäällä päättyvät moniosaiseen profiloituun räystäslistaan. Keskiosan pilasterit jatkuvat räystään yläpuolella olevan, päätykolmioon päättyvän frontonin kohdalla. Frontonin sivuseinät ylettyvät mansardikaton taitteeseen asti. Keskifrontonin lisäksi taitekaton lappeesta työntyy frontonin molemmin puolin, leveällä nurkkaliseenillä reunustetut kattoikkunat. Ensimmäisen kerroksen reunimmaisilla ikkunoilla on korostettu päätykolmioon päättyvällä liseenireunaisella kehyksellä.

Salmela Oy:n rakennuksiin kuului myös rakennusmestari Heikki Siikosen v. 1929 suunnittelema kattilahuone- ja asuinrakennus (Possenkatu 2). Siikosen hienostunut epäsymmetrinen julkisivusommitelma on hyvä esimerkki 20-luvun klassismin tavasta soveltaa vapaasti antiikin arkkitehtuurin aiheita ja koristeita.

Rakennusmestari K. G. Arvola suunnitteli v. 1924 Ruislahdenkadulle kaksikerroksisen asuinrakennuksen, jonka pohjakerroksessa oli myös liikehuoneita. Mahdollisesti asunnot kuuluivat talon omistajan, seppä Albin Tynkkysen valimon työntekijöille. Mansardikattoisen rakennuksen symmetristä koristeetonta julkisivua on jäsenetty ikkunoiden ryhmitelyksellä ja rakennuksen keskellä kohoavalla mansardikattoisella poikkipäädyllä.

Tulipalossa v. 1868 tuhoutuneen venäläisen sotilassairaalan paikalle v. 1925 rakennettu säilynyt Maatalouspankin puhtaaksi-muurattu tiilitalo (Olavinkatu 31) lisäsi vanhimman kaupunginosan kivitalojen vähäistä määrää. Rakennuksen suunnittelija Kerttu Rytkösestä ei ole löytynyt tietoja - mahdollisesti hän oli arkkitehti. Suhteellisen pienikokoisen kaksikerroksisen puhtaaksimuuratun tiilitalon julkisivu on symmetrinen ja sitä hallitsee jalustalta nousevien doorilaisten pylväiden kannattama palkistokehyksinen sisäänkäyntikatos. Ensimmäisen kerroksen puolikaaripäätteisten ikkunoiden yläpuolella on asuinhuoneitten suorakaiteiset ikkunat. Rakennuksen ulko-ovi on suunnitelmassa yksinkertainen peiliövi. Toteutetut ovet ovat huomattavasti koristeellisemmat. Ovieläyksen yläosassa on kaarevilla puitteilla koristettu lasi, jonka alapuolella on Maatalouspankin luonteeseen sopiva kyntömiestä hevosineen kuvaava puureliefi.

Toinen arkkitehti Vivi Lönnin Savonlinnaan suunnittelemissa kohteista on NNKY:n talo (nykyinen Hotelli Hospitz, Linnankatu 20). Rakennus edustaa mielenkiintoisella tavalla siirtymävaihetta klassismin funktionalismiin. Verrattuna Lönnin Puistokadun kouluun on NNKY:n julkisivusommitelma huomattavasti vapaampi - se koostuu ikään kuin symmetrisistä ryhmitä, jotka on sijoitettu seinäpintaan siten, että kokonaisuus ei ole enää symmetrinen. Varsinaisia koristeita on enää sisäänkäyntisommitelmassa ja nekin ovat kuin fragmentaarisia muistumia ja viitteitä antiikin aiheista.

Olavinkatu 51 tontilla on monivaiheinen historia takanaan. Alunperin Savonniemen kolmannen korttelin tontti n:o 9 ja kaantui jostain syystä kahtia. Toista puolta omisti v. 1855 leipuri Heija ja toista kupariseppä Pettersson. Nykyisen kadunvarsirakennuksen paikalla oli kaksi puista asuinrakennusta. Rakennukset korvattiin v. 1932 nykyisillä kivirakennuksilla, joiden välistä kulkee porttikäytävä pihalle Hieman muuttuneena säilyneen katufasadin porrasmaisesti nouseva attikkaseinä yhdistää pihaan johtavan portin molemmin puolin olevat liikerakennukset. Oikean reunan kaksikerroksinen rakennusosa on vanhempaa perua mutta julkisivun käsittelyllä yhdistetty kokonaisuuteen. Piirustuksessa erottuu, oikeastaan todellisuutta selkeämmin julkisivun eri osien jäsentäminen eri karkeusasteilla rappauspinoilla. Jää epävarmaksi onko näitä eroja korostettu alunperin myös värisävyillä. Rakennusta täydennettiin 1950-luvulla porttikäytävän kohdalle tehdylle lipalla.

0 1 2 3 4 5

10

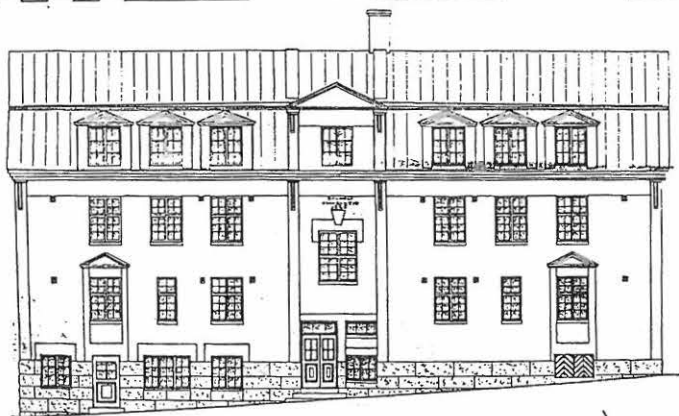
15

20

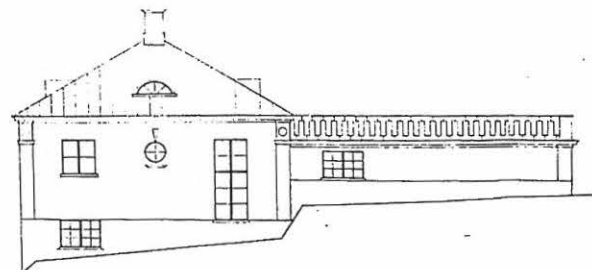
25 metriä

Savonlinnan kaupungin rakennus- ja tyylihistoria

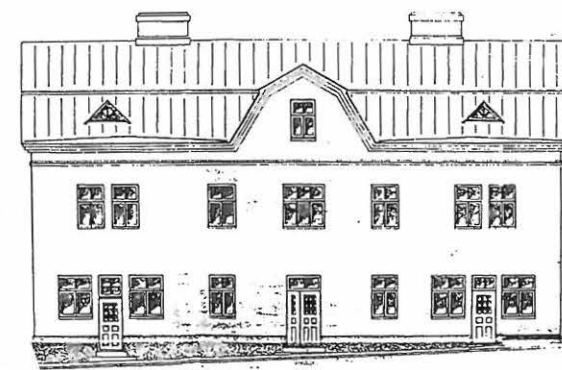
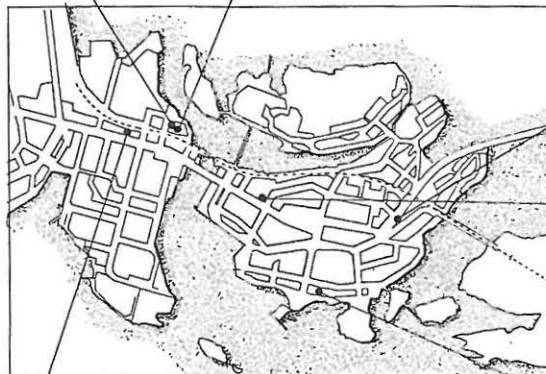
1920-luvun KLASSISISMI / myöhäseklektisismi, kivitotalot 2 / 2

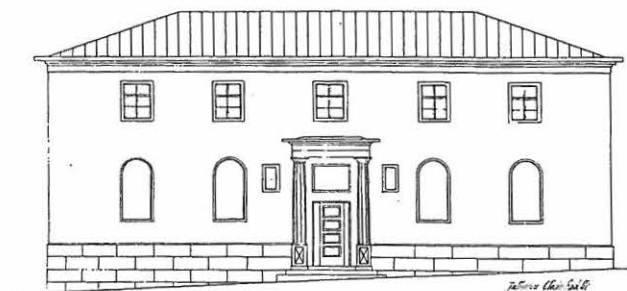
Salmela Oy, meijeri-/ liike-/ asuinrakennus, Posenkatu 2.
Valion rakennuskonttori v. 1925. (II.4.1), säilynyt

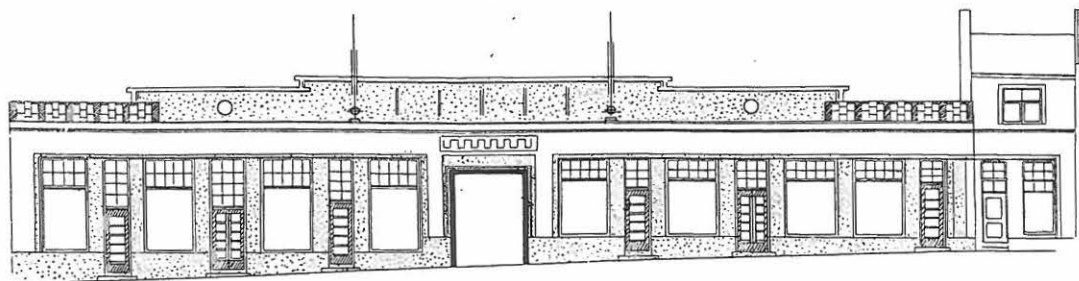
Kattilahuone ja asuinrakennus, Posenkatu 2.
Rkm. Heikki Siikonen v. 1929. (II. 4.1), purettu

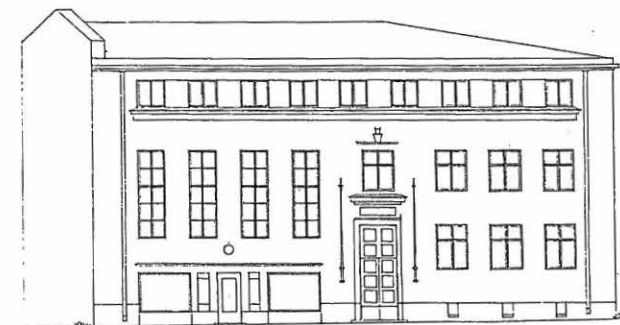
Liike- ja asuinrakennus, Ruuslahdenkatu 10.
Rkm. K.G. Arvola v. 1924. (I.8a.3a), purettu

Maatalouspankin rakennus, Olavinkatu 31.
Kerttu Rytönen v. 1925. (I.12.2), säilynyt

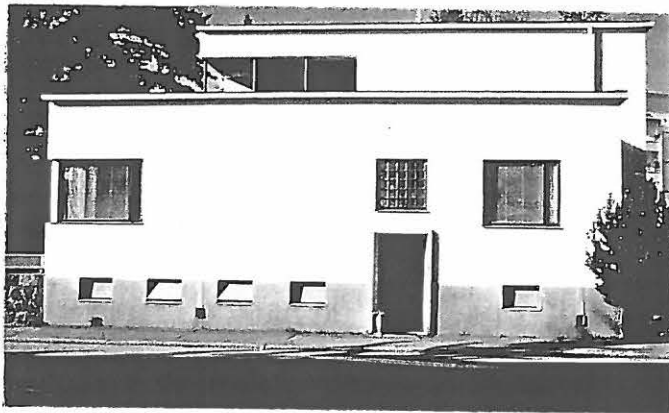
Liikerakennus, Olavinkatu 51. V. 1932. (II.8.3), säilynyt muutettuna

NNKY:n talo (Hotelli Hospitz), Linnankatu 20.
Arkkitööri Vivi Lönn v. 1931. (I.23.7), säilynyt

Arkkitehti Runar Finnillän suunnittelema Pohjoismaiden Yhdyspankin toimitalo, heijastaa vielä 20-luvun klassismin suunnitteluperiaatteita..

Arkkitehti Einari Wennervirtan suunnittelema asuinrakennus on jo puhdasta funktionalismia. Rakennukseen myöhemmin muutettu harjakatto on niin loiva, että rakennus näyttää edelleen tasakattoiselta.

Suomessa on 1930-lukua opittu pitämään sankarillisen funktionalistisen rakentamisen vuosikymmenenä, jolloin sellaiset "sankariarkkitehdit" kuten Alvar Aalto, Erik Bryggman ja Erkki Huttunen muiden muassa veivät suomalaista arkkitehtuuria maailman tietoisuuteen. Kansainvälisiä periaatteita koetettiin soveltaa myös suomalaisessa rakentamisessa: rakennus tuli tehdä pilareiden varaan, jolloin pohjaratkaisu voitiin tehdä muunneltavaksi ja vapaaksi, siinä tuli olla suuret pystyrakenteista vapaat "nauhaikkunat", julkisivun tuli olla sommittelultaan vapaa – symmetria oli hulluja varten.

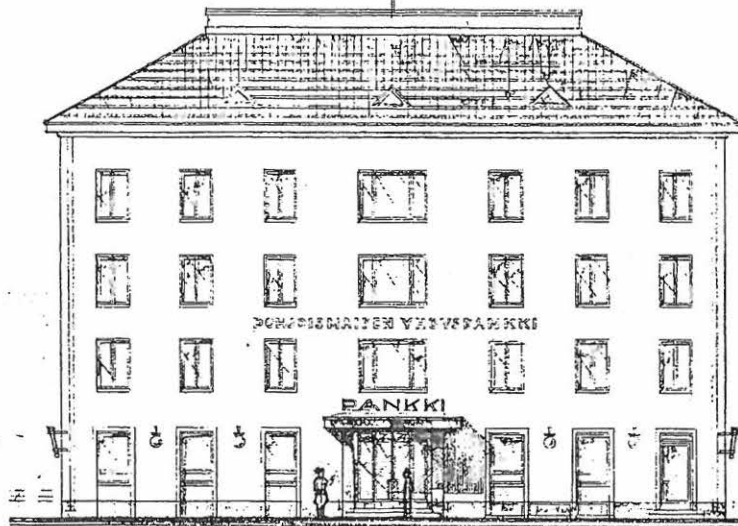
Valtaosa rakentamisesta tapahtui kuitenkin vielä 1930-luvulla klassismin hengessä tai eräänlaisena välimuotona, jossa klassismin koristeaiheita edelleen vähennettiin ja niukennettiin. Oikeaoppisessa funktionalismissa koristeet olivat kiellettyjä. Savonlinnassa vanhojen kaupunginosien puolella syntyi 1930-luvulla ja 1940-luvun alussa vain muutama rakennus, joiden voidaan sanoa sisältävän funktionalismin piirteitä.

Vielä vahvasti klassismissa on kiinni arkkitehti Runar Finnillän (s. 1891) suunnittelema Pohjoismaiden Yhdyspankin toimitalo, jonka suunnitelmat valmistuivat v. 1937. Rakennus sijoitettiin entisen Paganuksen talon, tai kuten sitä silloin nimitettiin "Sikion talon", eteen Pitkäsillan kupeeseen osittain rantaa täyttäen. Neljäkerroksinen kivitalo muodosti näin vastineen 1920-luvun lopulla valmistuneelle "Miljoonatalolle", joka sijaitsi vastapäätä, salmen Savonniemen puoleisella rannalla. Rakennuksen julkisivuissa heijastuu suunnittelijan kamppailu 20-luvun klassismin perinteen ja uusien virtausten välillä. Tämä näkyy jopa eri julkisivujen välillä. Olavinkadulle suuntautuva sivu on vielä jokseenkin klassistinen. Se on täysin symmetrinen - sisäänkäynti ja sen yläpuoliset suuremmat ikkunat korostavat julkisivun keskiakselia. Katutason ikkunoissa on vielä rappaamalla muodostetut kehykset. Kaiken kruunaa jyrkkä aumattu tiilikatto – funktionalismin ihanne oli tasakattoinen rakennus. Aukiolle päin olevassa julkisivussa on vain hieman modernimpi ote. Katutasossa oleva näyteikkunarivi muistuttaa jo nauhaikkunaa mutta muiden kerrosten ikkunat ovat edelleen pienehköjä yksittäisiä ikkunaukkoja. Puitejako on kuitenkin uutta. Julkisivun "pelastaa" epäsymmetriseksi vain kapea umpinaisempi seinäosuus sivun vasemmassa reunassa..

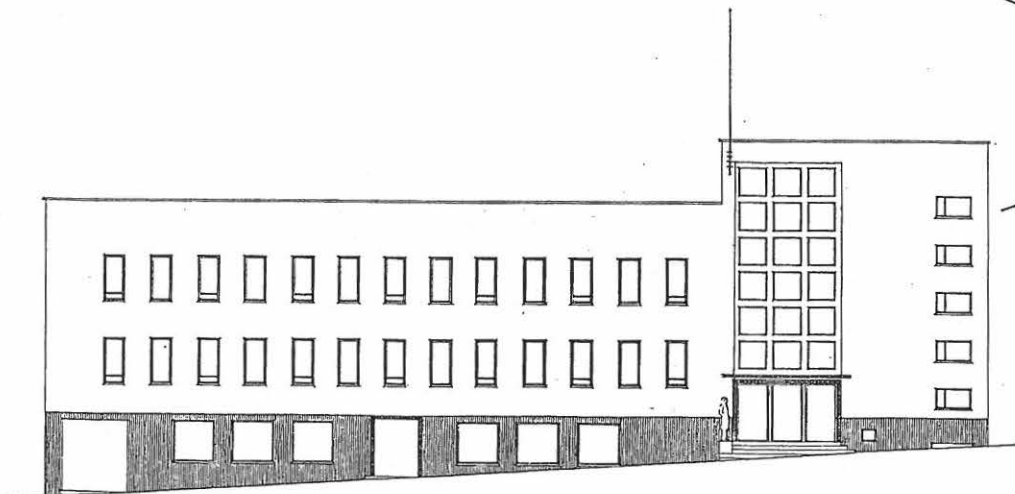
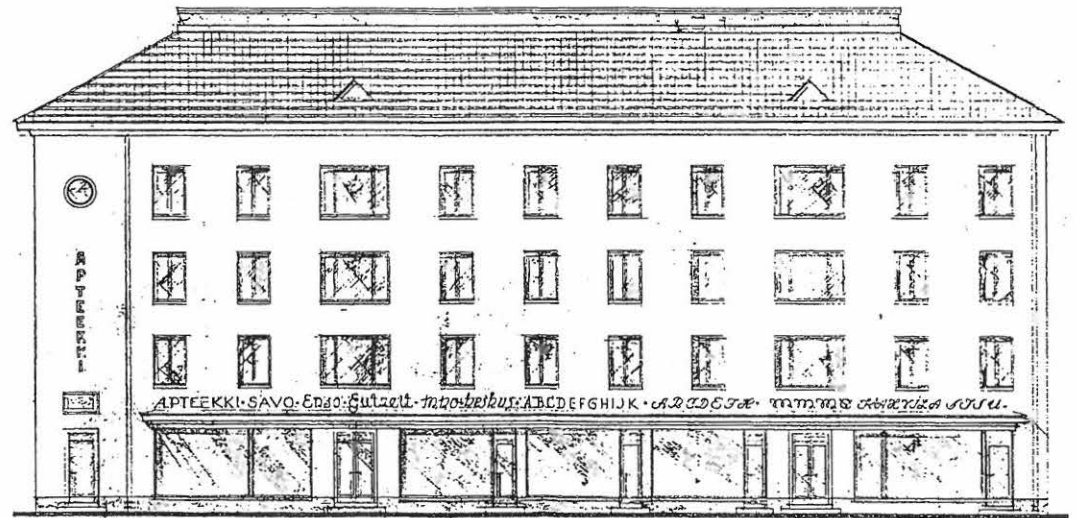
Rakennusmestari Heikki Siikonen on jäänyt suomalaisen arkkitehtuurin historiaan monien maanviljelijöille ja maaseudun asukkaille suunnattujen 20-luvun klassismin hengessä tehtyjen rakennusoppaiden tekijänä. Savonlinnaan hän oli tehnyt aikaisemmin Salmela Oy:lle klassistisia rakennuksia. Mielenkiintoista on, että Siikonen v. 1938 edustaa funktionalismin oppeja suunnitellessaan Savonniemeen Säämingin seurakuntatalon. Nauhaikkunat toki puuttuvat mutta epäsymmetrinen julkisivusommittelu, koristeettomuus ja yksinkertainen muotokieli heijastavat uuden ajan henkeä. Katujulkisivua hallitsee korkeamman seurakuntasalisiiven porrashuoneen ikkuna- ja oviseinä.

Suomessa funktionalismiin liittyy myytti valkoisesta suoraviivaisesta "kubistisesta" talosta pohjoista sinitaivasta vasten. Nämä ennako-odotukset täyttyivät kaupunginjohtaja Hyvärisen asuinrakennuksessa (Linnankatu 29). Arkkitehti Einari Wennervirta suunnitteli rakennuksen v. 1941. Rakennus koostuu kahdesta suorakaiteisesta massasta. Kadun varren matalampi massa noudattaa räystäskorkeudeltaan viereisen vuodelta 1820-luvulta olevan puutalon räystäskorkoa. Korkeampi massa on työnnetty rakennuksen taakse rinteeseen. Muutamaa vuotta rakennuksen valmistumisen jälkeen jouduttiin tasakatto muuttamaan hyvin loivaksi harjakatoksi.

0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

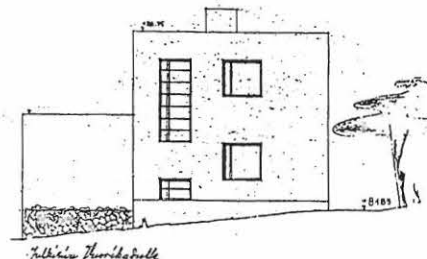
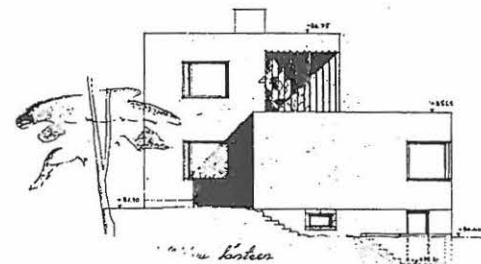
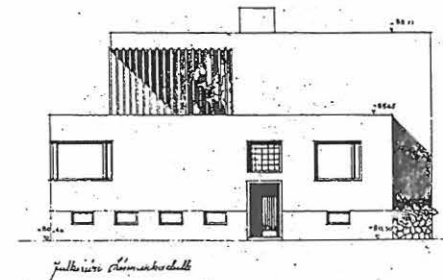
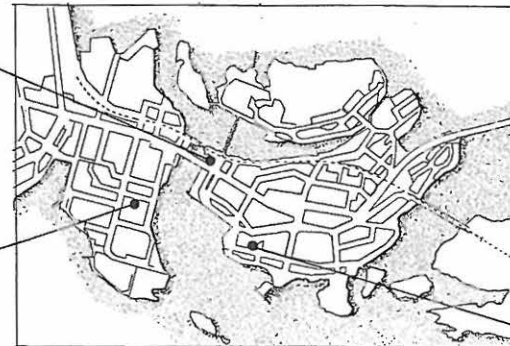

Pohjoismaiden yhdyspankin talo Olavinkatu 37. Arkkitehti Runar Finnilä v. 1937. Säilynyt.

KATUSIVU

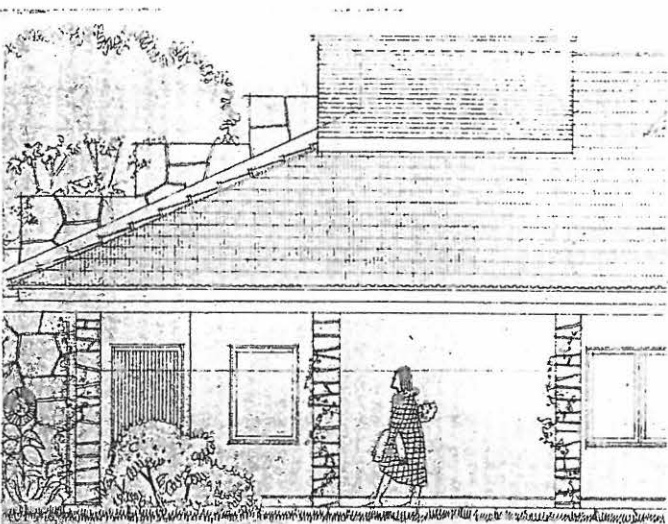
Säämingin seurakuntatalo Sääminginkatu 4. Rakennusmestari Heikki Siikonen v. 1938. Säilynyt.

Asuinrakennus Linnankatu 29. Arkkitehti Einar Wennervirta v. 1941. Säilynyt.

Arkkitehti Runar Finnin klassismin sävyttämää "töölöläis-funkista" Savonlinnan katukuvassa. Vasemmalta lähtien Torihovi, Kyrönhovi ja ensinnä valmistunut Linnanhovi.

Sodanjälkeistä romantiikkaa kaupunginarkkitehti Kauko A. Tuomisen talousrakennussuunnitelmassa 1948 (Olavinkatu 8) Kyrön salmen rannassa. Tiilikatto, rappausta, harmaata liuskekiveä pilareiden verhouksena ja villiviiniä!

Toisen maailmansodan jälkeistä aikaa, 1940-luvun loppuvuosia pidettiin suomalaisessa arkkitehtuurihistoriassa pitkään eräänlaisena rappiovaiheena. Tätä mieltä ovat olleet erityisesti funktionalismin ihailijat, joiden mielestä sota katkaisi loistavasti käynnistyneen sankarillisen funktionalistisen rakentamisen. Sodan jälkeen useita vuosia kestänyt rakennusmateriaalisäännöstely rajoitti rakentamista ja erityisesti betonin puute vaikutti huomattavasti siihen, että jouduttiin palaamaan tavallaan vanhanaikaisempaan rakennustapaan. Toisaalta sodan ankeiden aikojen vastapainoksi haluttiin hiukan romantiikkaa ja koristeellisempaa, pittoreskia rakentamista. On myös sanottu, että itse asiassa funktionalismi oli vain "ikävä" välivaihe, joka katkaisi klassisen perinteen. Sodan jälkeisessä arkkitehtuurissa on nähtävissä selkeitä klassismin piirteitä, jotka sitten funktionalismin 1950-luvulla tapahtuneen uuden nousun myötä saivat jäädä.

Arkkitehti Runar Finnin, joka oli suunnitellut Pohjoismaiden yhdyspankin talon v. 1937 vaikutti näkyvästi Savonlinnan rakentamiseen koko 40-luvun ja vielä 50-luvullakin. Jo ennen Talvisodan syttymistä oli Finnin suunnitellut Asunto Oy Linnanhovi n viisikerroksisen asuintalon (Olavinkatu 34). Rakennus työ oli edennyt jo pitkälle ennen sodan syttymistä ja tuhoisasta pommituksesta, joka tuhosi Olavintorin eteläpuoliset puutalot, Linnanhovi säästyivät vähäisin vaurioin. Yhdyspankin taloon verrattuna on Linnanhovi huomattavasti modernimpi rakennus, olkoonkin, että siinä edelleen on korkea aumakatto. Sen Olavinkadun yksinkertaista julkisivua jäsentää kaksi porrashuoneitten kohdalle sijoittuvaa ikkunallista erkeriä. Kokonaisuuteen liittyi vielä Kalmarinkadun puolella oleva matalampi rakennusmassa.

Linnanhovin viereiselle tontille tämän jatkoksi Finnin suunnitteli v. 1941 Asunto Oy Kyrönhovin talon. Kuten naapurissaan on Kyrönhovin julkisivussa myös kaksi erkeriä, jotka kuitenkin poikkeavat siinä, etteivät ne nouse rakennuksen räystäälle asti vaan päättyvät toiseksi ylimmän kerroksen tasalle. Kyrönhovin talo on aivan symmetrinen ja symmetriaa korostaa vielä keskelle katon harjaa sijoitettu lipputankosommitelma.

Heti sotien jälkeen sai Finnin jatkaa Olavinkadun varren uudistamista. Edellisten jatkoksi nousi Asunto Oy Torihovi (Olavinkatu 30). Tämä rakennus heijastaa selkeästi niitä piirteitä, joita on totuttu nimittämään sodan jälkeiseksi romantiikaksi. Kiinteästi Kyrönhovin taloon liittyvää rakennusta hallitsee itäpäähän sijoitettu "kulmatorni" ja siihen epäsymmetrisesti sijoitettu lipputanko. Tornin ylimmän kerroksen ja rakennuksen keskiosan matalien parvekkeiden kaiteissa on tyypillinen. Mielenkiintoinen yksityiskohta on tornin räystäään klassinen karniisilista.

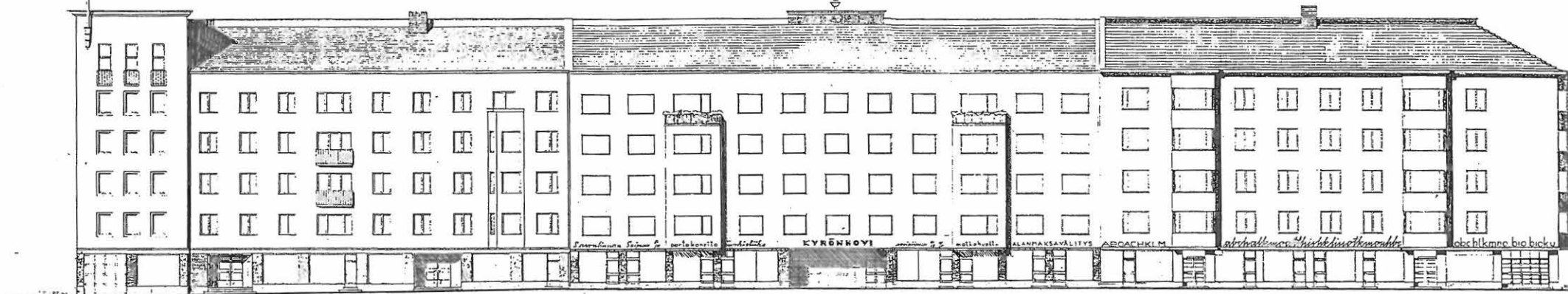
Finnin suunnitteli lisäksi vanhaan kaupunginosaan seuraavat rakennukset: Asunto Oy Satamakatu 3 v. 1939, Hotelli Tott (Satamakatu 1) v. 1940, Asunto Oy Törninyörä (Satamakatu 11) v. 1953 ja Asunto Oy Malmiranta (Linnankatu 34) v. 1956.

Eräs Savonlinnan kaupungin tunnetuimmista rakennuksista "Matkustajahotelli" tai "Seurahuone" kuten sitä myös nimettiin tuhoutui tulipalossa v. 1947. Sen tilalle ryhdyttiin suunnittelemaan uutta Ravintola- ja hotellirakennusta, jonka yhteyteen päädyttiin myös sijoittamaan uusi kauppahalli (nykyinen Taidemuseo). Arkkitehtien Kai Blomstedt & Birger Stenbäck laatimat suunnitelmat valmistuivat v. 1949. Rakennus, johon sijoittui myös Osuuskassa ja Itä-Savon Osuusliike, muistuttaa läheisesti niin sanottua "osuuskaupafunkista". Siihen löytyy yksinkertainen syy. Molemmat arkkitehdit olivat aikaisemmin työskennelleet SOK:n rakennusosastolla. Rakennus toteutettiin säännöstelyaikana, mutta katutasoon saatiin toteutettua nauhaikkuna ja toisen kerroksen ravintolasalin kohdalla suhteellisen kapeat pystyikkunat saatiin vaikuttamaan nauhaikkunalta tekemällä niiden yläpuolelle voimakkaasti seinäpinnasta ulos työntyvä vaakalista. Olavinkadun puoleisessa julkisivussa erottuu porrashuoneen kohdan ikkunoiden muodostama pystyaihe. joten funktionalismin nauhaikkuna piti toteuttaa

0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 metriä

Savonlinnan kaupungin rakennus-

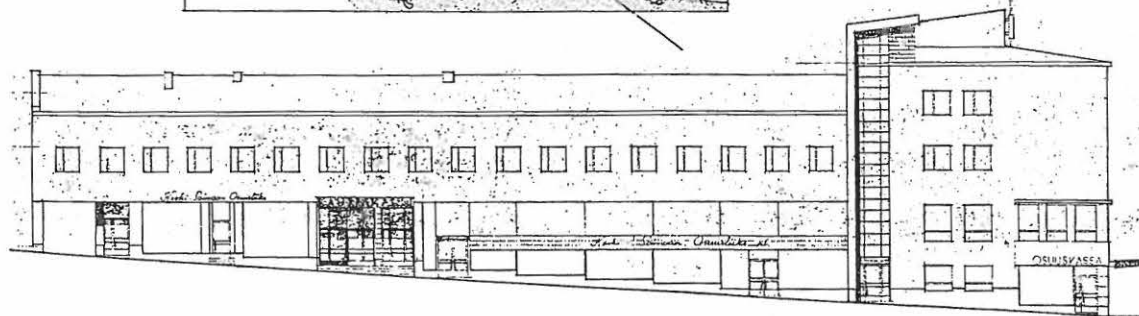
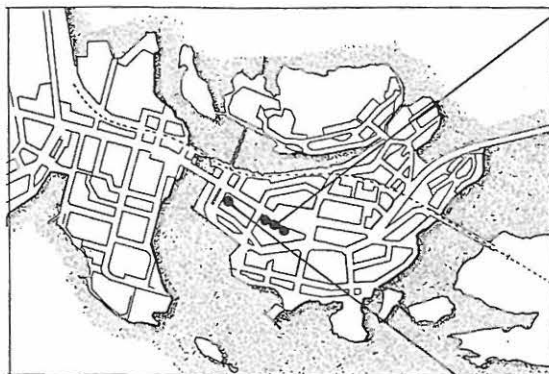
ja työhistoria FUNKTIONALISMIA JA SODAN JÄLKEISTÄ ROMANTIikkaa

Asunto Oy Torihovi Olavinkatu 30. Arkkitehti Runar Finnilä v. 1945. Säilynyt.

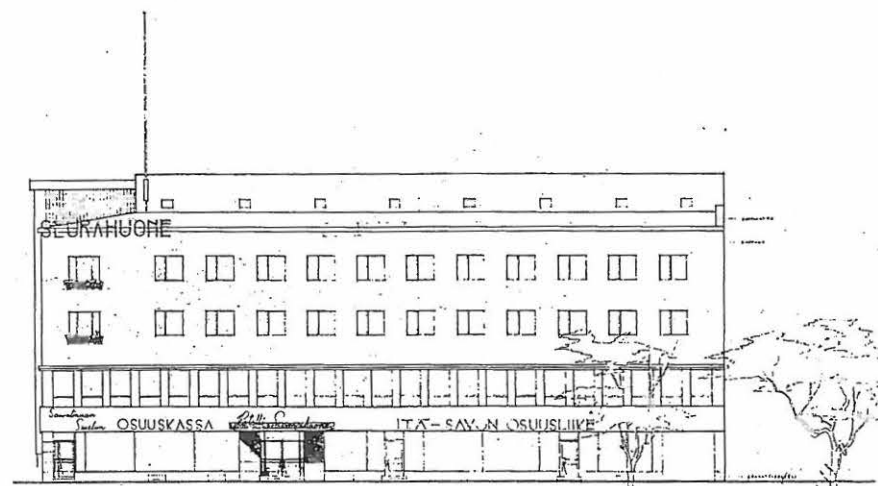
Asunto Oy Kyrönhoivi Olavinkatu 32. Arkkitehti Runar Finnilä v. 1941. Säilynyt.

Asunto Oy Linnanhoivi Olavinkatu 34. Arkkitehti Runar Finnilä v. 1939. Säilynyt.

Savonlinnan Seurahuone Olavinkatu 40. Arkkitehdit Kai Blomstedt & Birger Stenbäck v. 1949. Säilynyt.

Julkisivu Olavinkadulle

Julkisivu torille.

LIITTEET, tyylipiirteet ym.

KLASSISMI. Tyyllinen yleisnimitys niille arkkitehtuurisuuntauksille, jotka hyödyntävät antiikin Kreikan ja Rooman arkkitehtuurin aiheita, pylväsjärjestelmiä ja niihin liittyviä koristeaiheita.

UUSKLASSISMI. Termillä tarkoitetaan erityisesti 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa vaikuttanutta klassismin suuntausta.

KUSTAVILAINEN TYYLI tai **KUSTAVILAINEN KLASSISMI.** Ruotsi-Suomen uusklassismin tyyliä, joka sai nimensä kuningas Kustaa III:n mukaan. Käsitteeseen luetaan myös Kustaa IV Aadolfin hallitus aika.

EMPIRE. Suomalaisessa arkkitehtuurissa empirellä tarkoitetaan uusklassistista tyyliä, joka levisi Suomeen Venäjältä – erityisesti – Pietarista. Ajallisesti empire yhdistetään Suomessa sen tunnetuimman edustajan arkkitehti Engelin vaikutusaikaan (1815-1840). Käytännössä empire-tyylillä rakennettiin vielä pidempäänkin esim. Savonlinnassa aina 1860-luvun lopulle saakka.

1920-luvun KLASSISMI. 1910-luvun lopulta aina 1930-luvulle jatkunut klassismista aineksia ottanut tyyli, josta käytetään myös nimitystä pohjoismainen klassismi. Aikaisemmin termi oli muodossa 20-luvun klassisismi, jolla haluttiin osoittaa, että kyseessä oli tavallaan kertaustyylin kertaaminen. Aikakauden rakentamista kuvaamaan on myös tarjottu termiä myöhäinen eklektismi, jolla halutaan korostaa, ettei antiikki lisäksi hyödynnettiin muitakin vanhoja tyyliä.

EKLEKTISMI. Tarkoittaa erilaisten tyyliainesten valikoivaa yhdistelyä samassa rakennuksessa, joka oli tyypillistä historismin kaudella.

HISTORISMI. Yleistermi, jolla tarkoitetaan erityisesti 1850-1910 suosiossa ollutta vanhojen historiallisten tyylien hyödyntämistä ja käyttämistä usein niin, että samassa rakennuksessa esiintyy piirteitä useista eri tyyleistä. Historismin kauden tyyleistä on aikaisemmin käytetty halventavaa nimitystä kertaustyyli, joista on vielä eritelty nimikkeet kuten esimerkiksi UUSGOTIIKKA, UUSRENESSANSI, UUSBAROKKI, joissa katsotaan erityisesti korostuvan tiettyjen vanhojen tyylien piirteet.

SVEITSILÄISTYYLI eli **LEHTISAHATYYLI.** Ensimmäinen varta vasten puurakentamiseen kehitetty koristeellinen tyyli, joka oli suosittu erityisesti huvilarakentamisessa ja varhaisissa rautatieasemarakennuksissa. Tyylin ensimmäinen kukoistus Suomessa osui 1850- 1860- ja 1870-luvuille. Uudestaan sveitsiläistyylistä koristelua käytettiin 1890-luvun rakennuksissa muiden koristeaiheiden ohessa.

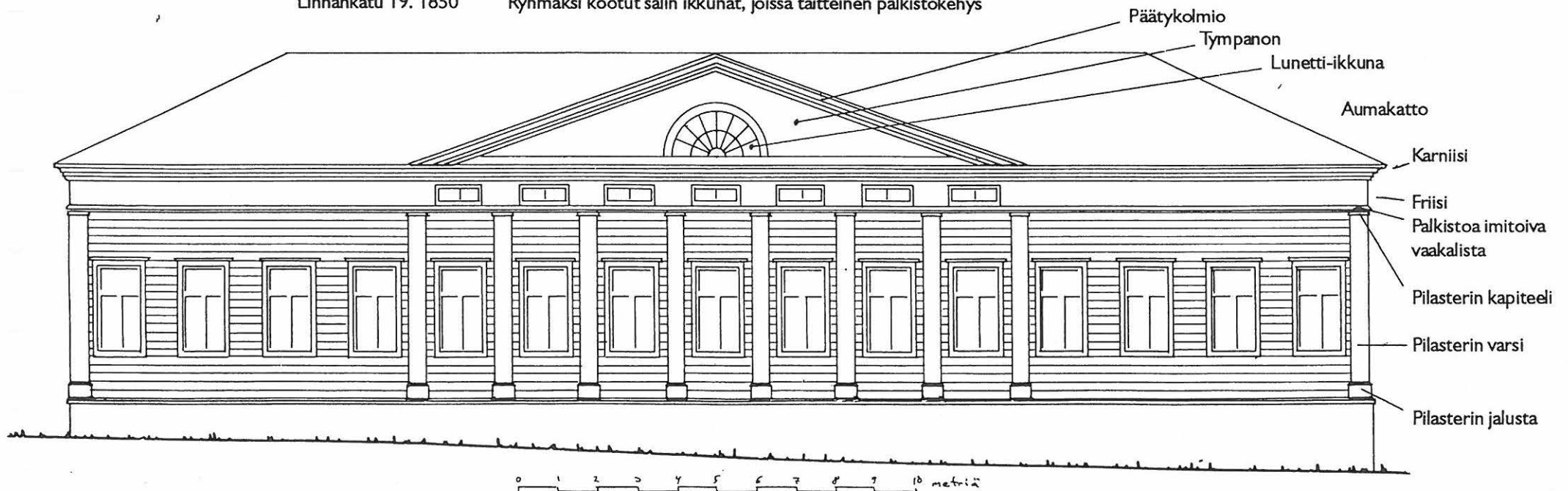
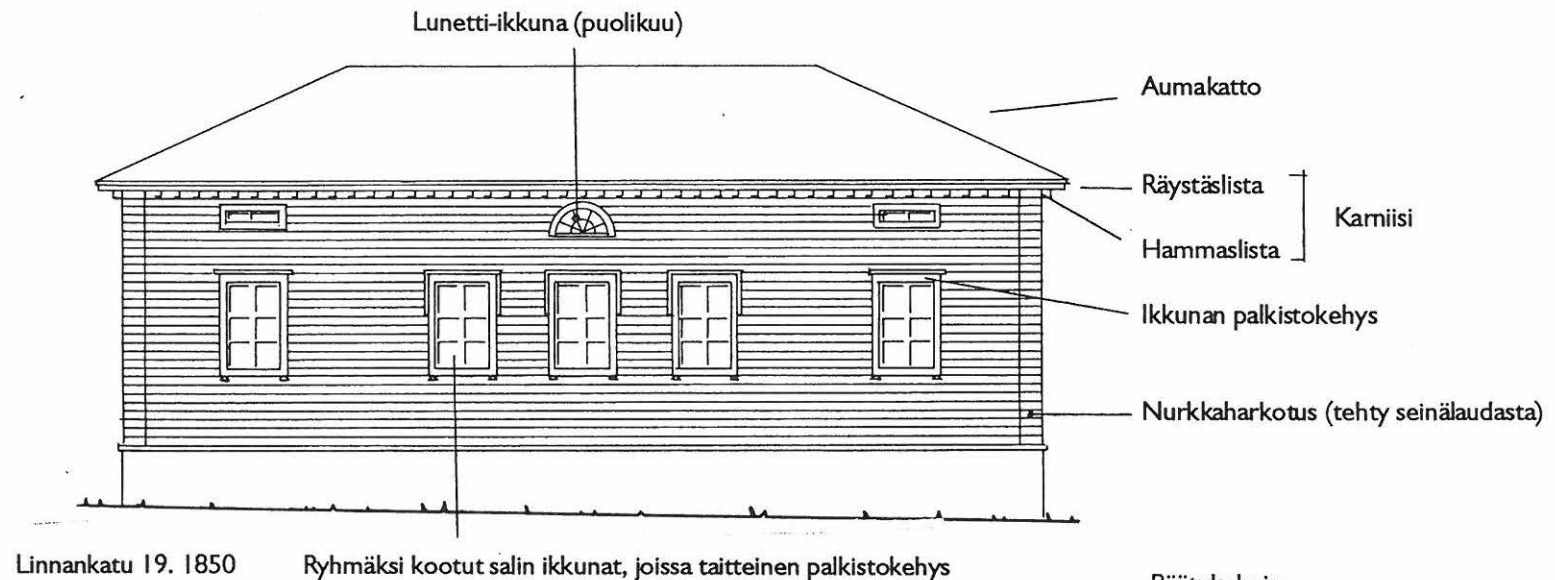
NIKKARITYYLI. Harhaan johtava yleisnimitys, jolla tarkoitetaan historismin ajan koristeellista puuarkkitehtuuria, joka oli täysin suunniteltua eikä ”nikkareiden” omin päin tekemää.

SORVITYYLI. Henrik Liliuksen käyttämä termi 1800-luvun lopun plastiselle puurakennustyyli, jonka runsaissa koristeissa oli paljon sorvaamalla tehtyjä osia.

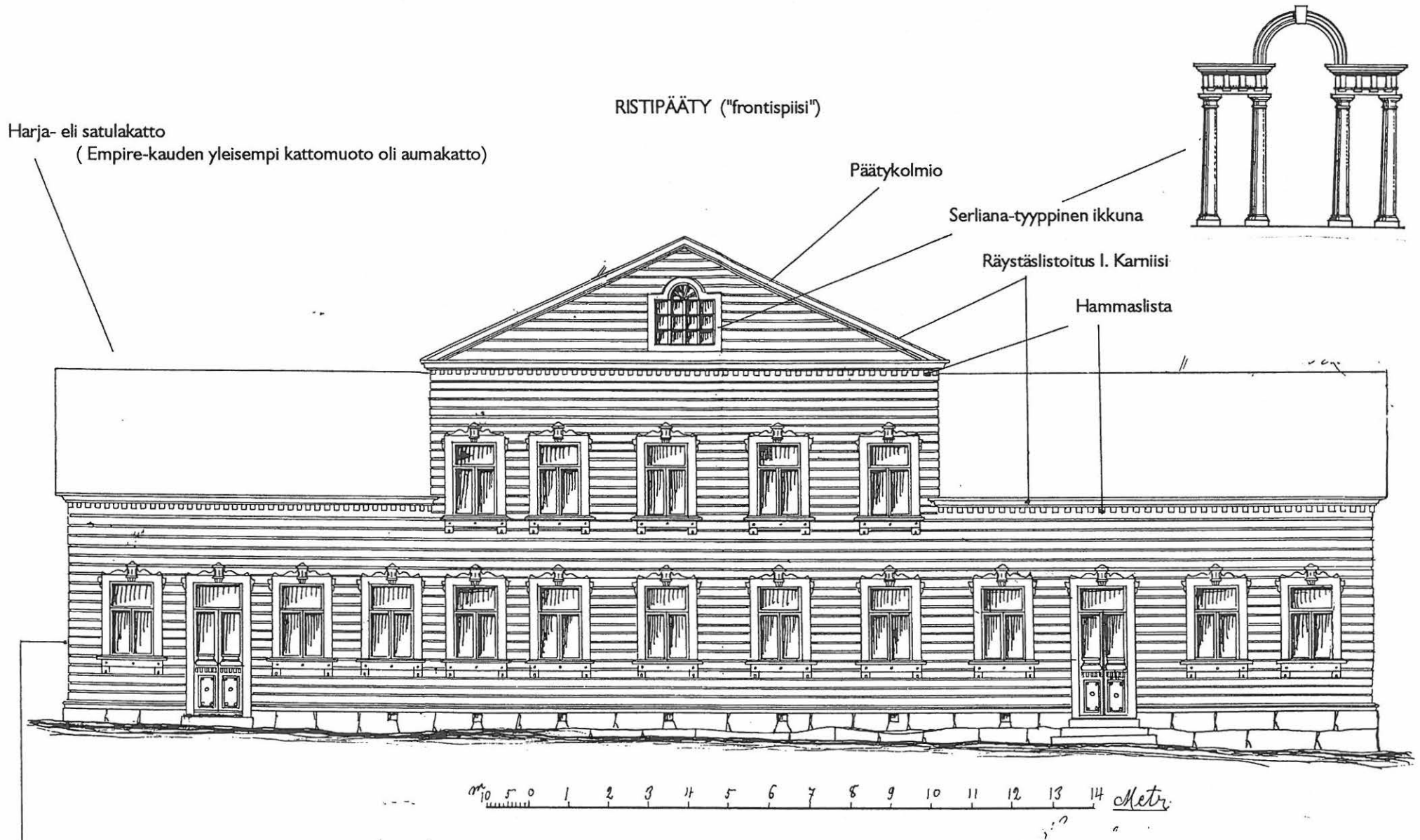
ART NOUVEAU. Ranskankielinen nimitys ”uudelle taiteelle”, joka synnytettiin eri maissa vastustamaan akateemista historismin leimaamaa arkkitehtuuria ja muotoilua. Termiä on pyritty Suomessa tarjoamaan yleistermiksi kuvaamaan 1890-1910-luvun arkkitehtuuria, josta myös jatkuvasti käytetään sen saksankielistä nimitystä JUGEND.

KANSALLISROMANTIikka. Art Nouveau- ja jugend- tyylin aikana kulki eri maissa myös tavoitteita kansallisen tyylin löytämiseksi ja esilletuomiseksi. Suomessa ”löydettiin” Karjalan vanha kansanrakentaminen sekä keskiajan kirkkorakentaminen. ”Suomalaiset” rakennusmateriaalit puu ja luonnonkivi otettiin määrätietoiseen käyttöön. ja antiikin ornamenttiikka korvattiin kotoisilla luonnonaiheilla, eläimillä ja kasveilla. Suomessa kansallisromanttinen arkkitehtuuri koettiin venäläistämispolitiikan symbolisena vastustamiskeinona.

FUNKTIONALISMI. Kansainvälinen modernistinen arkkitehtuurityylin suunta, joka korostaa rakennusmuodon tai kaupunkitilan riippuvuutta käyttötarkoituksesta. Tarkasti ottaen tyyli vaikutti 1920- ja 1930-luvuilla mutta sen vaikutus heijastuu nykypäivään saakka.

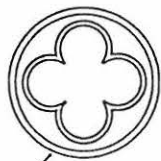
Olavinkatu 27. 1853. Nyk. Oopperajuhlatalo
Ennallistuspiirustus alkuperäisestä julkisivusta (P.E. 2002)

Vuorilauditus sahattu nurkassa "jiiriin" - ei erillistä nurkkalaudoitusta

Ikkunoiden vuorilaudat eivät ole empire-tyyliä !

Kahdeksankulmainen tornin huippu eli spiira

Aikakellon taulu

Neliapilakoristeaihe - "nelisoppi"

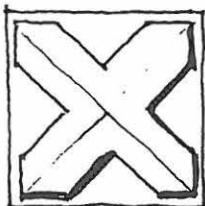
Kellotornin kahdeksankulmainen ylin kerros

Pienoistorneihin eli fiaaleihin päättyvät diagonaaliset tukimuurit eli kontreforit

Suippokaaripäätteiset rapatulla profiilikehyksellä reunustetut kelloluukut

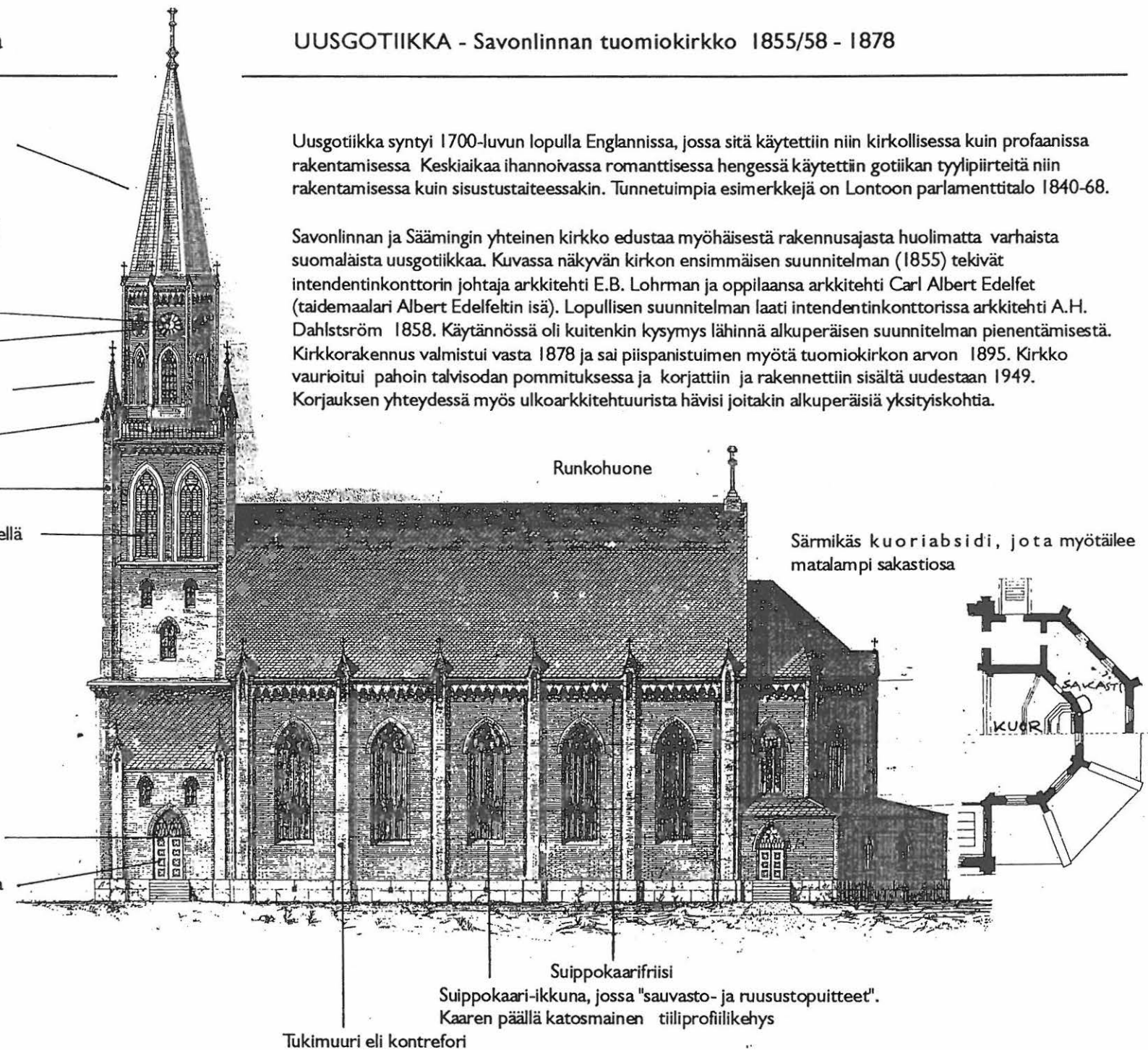
Suippokaarinen oviaukko - oven yläpuolella ruusustoikkuna

Oven peilissä intendentti Lohrmanin suosima koristeaihe ns. "Andreaksen risti"

Uusgotiikka syntyi 1700-luvun lopulla Englannissa, jossa sitä käytettiin niin kirkollisessa kuin profaanissa rakentamisessa. Keskiäikaa ihannoivassa romanttisessa hengessä käytettiin gotiikan tyylipiirteitä niin rakentamisessa kuin sisustustaiteessakin. Tunnetuimpia esimerkkejä on Lontoon parlamenttitalo 1840-68.

Savonlinnan ja Säämingin yhteinen kirkko edustaa myöhäisestä rakennusajasta huolimatta varhaista suomalaista uusgotiikkaa. Kuvassa näkyvän kirkon ensimmäisen suunnitelman (1855) tekivät intendentinkonttorin johtaja arkkitehti E.B. Lohrman ja oppilaansa arkkitehti Carl Albert Edelfet (taidemaalari Albert Edelfeltin isä). Lopullisen suunnitelman laati intendentinkonttorissa arkkitehti A.H. Dahlström 1858. Käytännössä oli kuitenkin kysymys lähinnä alkuperäisen suunnitelman pienentämisestä. Kirkkorakennus valmistui vasta 1878 ja sai piispanistuimen myötä tuomiokirkon arvon 1895. Kirkko vaurioitui pahoin talvisodan pommituksessa ja korjattiin ja rakennettiin sisältä uudestaan 1949. Korjauksen yhteydessä myös ulkoarkkitehtuurista hävisi joitakin alkuperäisiä yksityiskohtia.

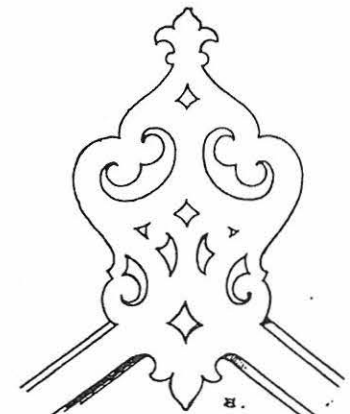
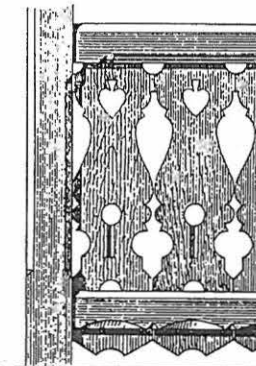
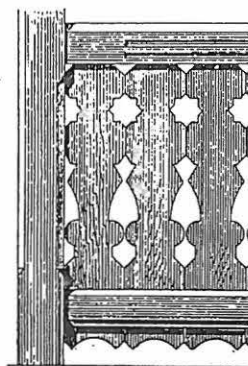
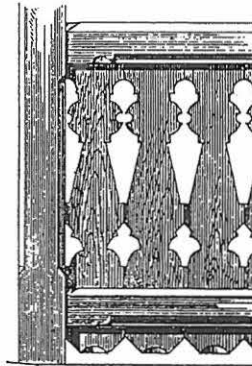
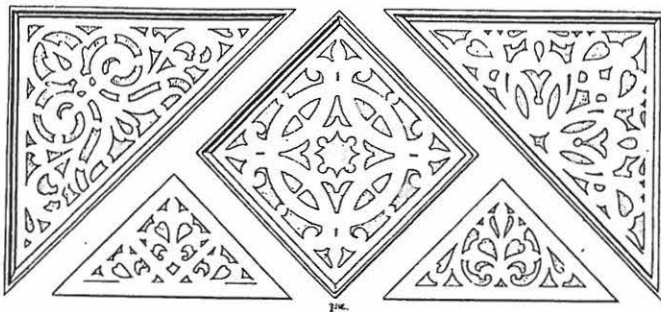

Tukimuuri eli kontrefori

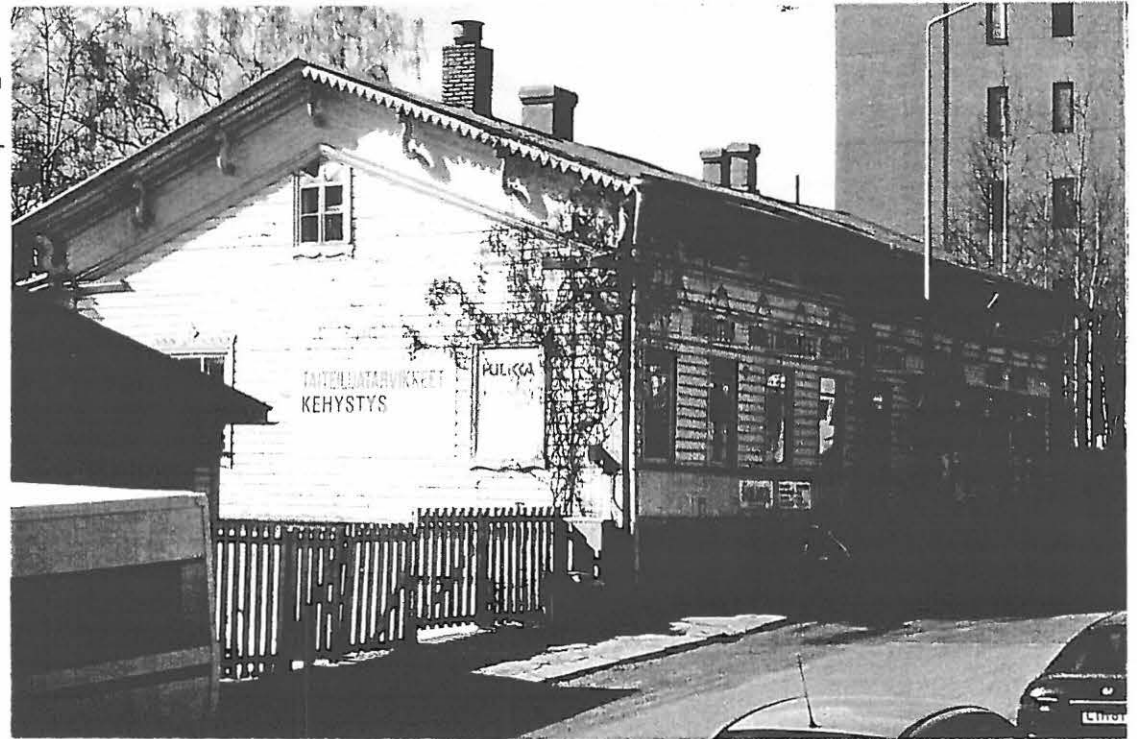
Suippokaarifriisi
Suippokaari-ikkuna, jossa "sauvasto- ja ruusustopuitteet".
Kaaren päällä katosmainen tiiliprofiilikehys

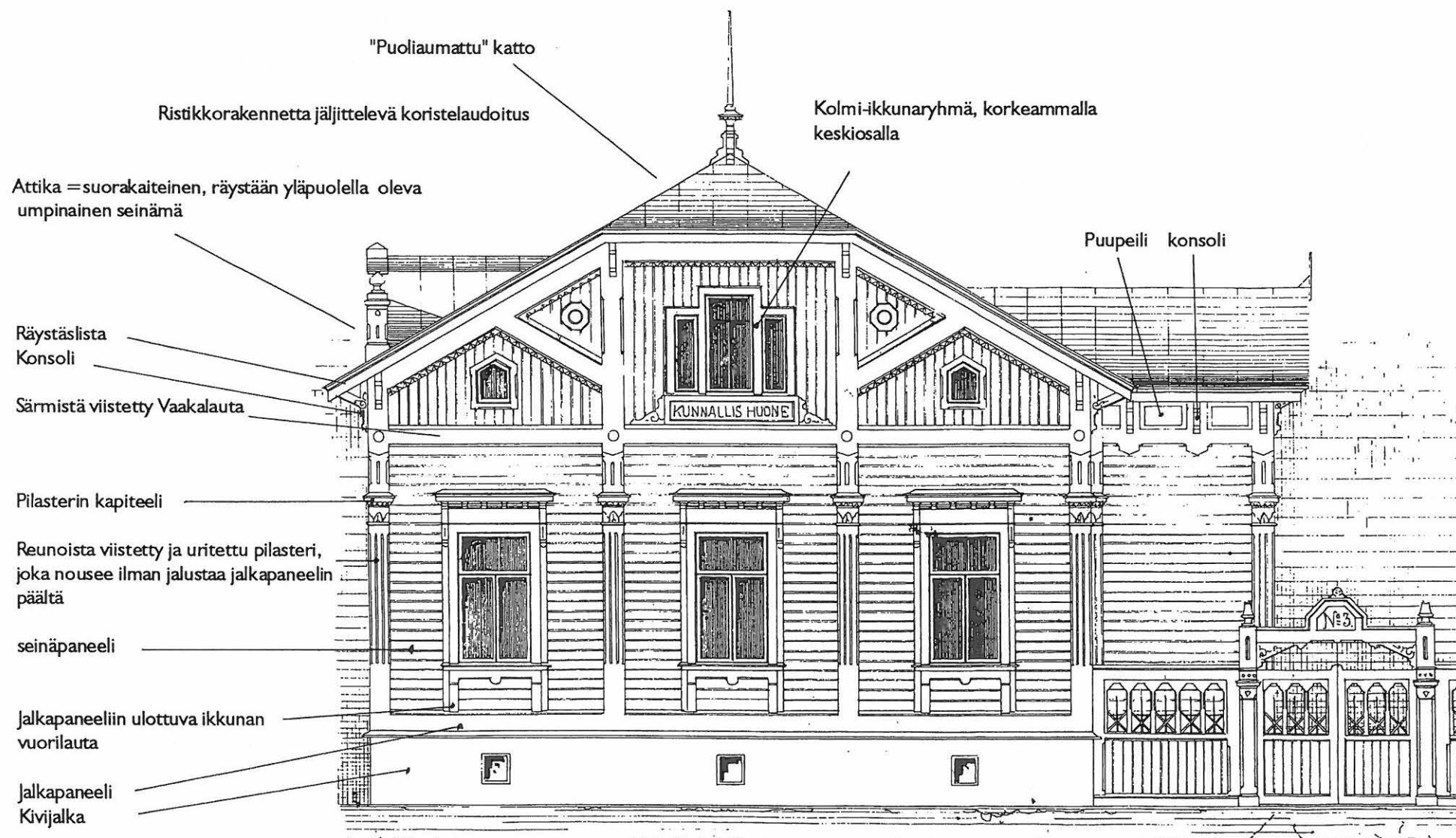
Sveitsiläistyyli oli oikeastaan ensimmäinen vartavasten puurakentamista silmällä pitäen kehitetty tyyli. Nimitys tulee sen erästä esikuvasta, keskieurooppalaisesta alppimajasta. Tyyli tavallaan hylkäsi koko aikaisemman klassisiin järjestelmiin perustuneen rakentamistyylin ja toi tilalle oman, sahalla aikaansaadun ornamentiikan - siitä nimitys "lehtisahatyyli". Aidoimmillaan sveitsiläistyyli oli huvilarakentamisessa, jossa voitiin soveltaa vapaamuotoista ja epäsymmetristä sommittelua torneineen ja kuisteineen (esim. arkkitehti Chiewitzin Ruissalon huvilat Turussa 1850-luvulla) mutta sitä sovellettiin myös empire-perinteen mukaisiin rakennuksiin lähinnä yksityiskohtien koristelussa. Tyyli suosi "päätyrakentamista" - harjakattoisen rakennuksen päätyyn voitiin sijoittaa tyyliin kuuluvat mallikirjoista löydetty "räystäskammat" ja "-päätykukkaset", sekä räystäslaudat. Sveitsiläistyyli tuli Suomessa erityisen suosituksi varhaisimmissa rautatieasemarakennuksissa. Rakennustyylin varsinainen kukoistusaika oli 1850-1870-luvulla mutta tyylin ainekset palaavat uudestaan 1890-luvun rakentamisessa, jolloin "kaksiulotteiset" lehtisahakoristeet saavat rinnalleen plastisempaa, veistosmaista "sorvityyliä".

Sveitsiläistyyli tai lehtisahatyyli levisi ympäri maata mallikirjojen välityksellä. Savonlinnassa varhaista lehtisahatyyliä edusti nykyään "Hulikan talon" nimellä tunnettu hieman muutettuna säilynyt puutalo Olavintorin eteläidalla (Olavinkatu 28). Alunperin opettaja E. Hellmanin rakennuttama talo valmistui 1864. Rakennus poikkesi ympäröivästä aumakattoisesta empire-rakennuskannasta harjakattoisena. Päädyn korostamiseksi seinien yläosan vaakalistalla erottama friisiosa jatkuu myös päädyn kohdalla. Sveitsiläistyylin koristelu näkyy parhaiten rakennuksen päätyjen ikkunoiden yläpuolisissa vuorilaudoituksessa ja räystään alapuolisissa kuvioituissa räystäslaudoissa. S-kirjaimen muotoiset räystästä "tukevat" konsolit ovat myös tyyliin kuuluvia yksityiskohtia. Konsolit ovat itsessään koristeellisia puhumattakaan niiden seinälle synnyttämästä varjovaikutuksesta, joka oli yksi sveitsiläistyylin tavoitteista.

Sveitsiläistyyliä koristeaiheita saksalaisen puurakennusoppikirjan sivuilta. (Theodor Krauth ja Franz Sales Meyer: Die Bau- und Kunstzimmerei 1893/ 1895). Vasemmalla lehtisahalla tehtäviä räystäsrakenteisiin sijoitettavia täytelautoja. Keskellä kaiteen täytelautoja, joihin tehdyt loveukset yhdessä viereisen laudan kanssa muodostavat kuvioita. Oikealla niin sanottu räystä- tai oikeammin päätykukka.

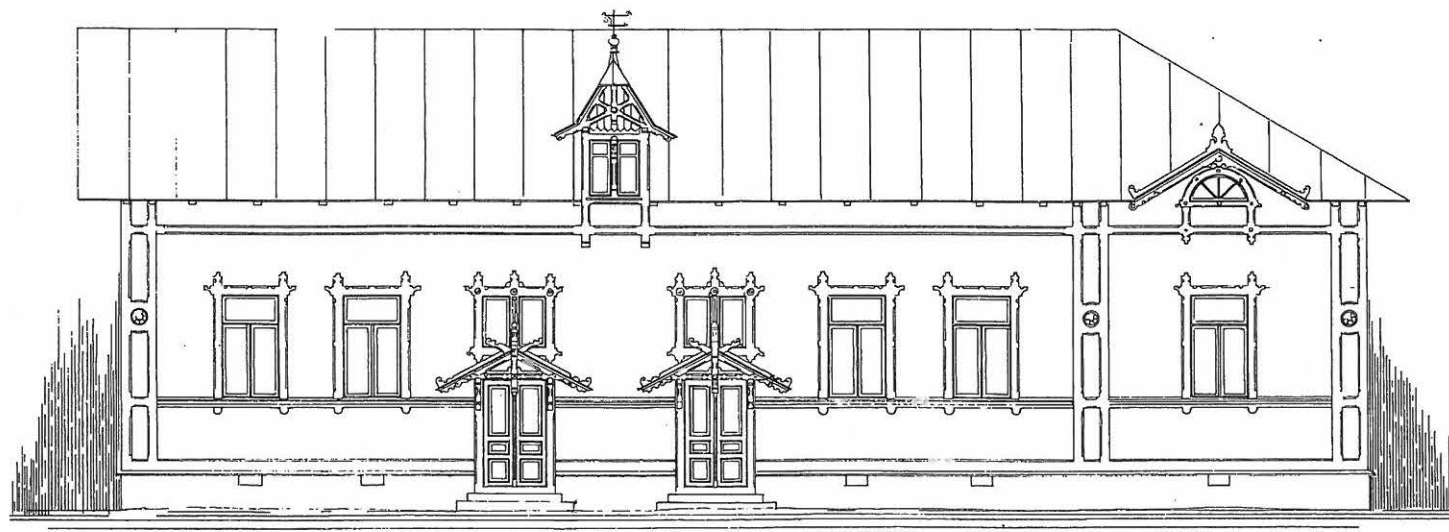
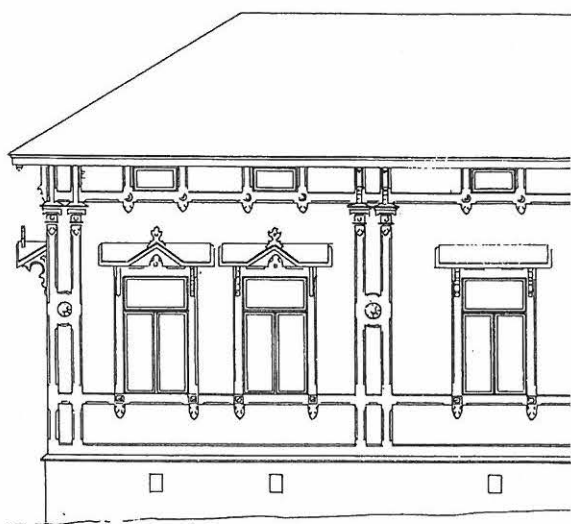

Arkkitehti Sebastian Gripenberg suunnitteli v. 1882 Säämingin kunnahuoneen, joka rakennettiin vanhan Säämingin kirkon hirsistä. Rakennus edustaa tyyliä, jossa ei enää edes yritetä tavoitella niin sanottua "tektoniikkaa" - klassisten aiheiden (pylväät, pilasterit, palkistot jne.) oikeaoppista käyttämistä, vaan aiheita käytetään yksinomaan vapaina koristeina. Esimerkiksi kunnantalon pilasterit jatkuvat vielä kapiteelin yläpuolella. Kapiteelit on sijoitettu sommittelusyistä samaan linjaan ikkunoiden yläpuolisen palkistokehyksen kanssa. Vastaavasti pilastereilla ei ole erillistä jalustaa, vaan ne ikään kuin kasvavat kiinni vaakasuuntaiseen jalkapaneeliin.

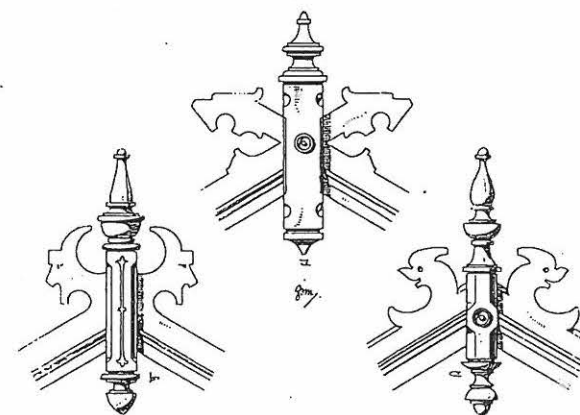
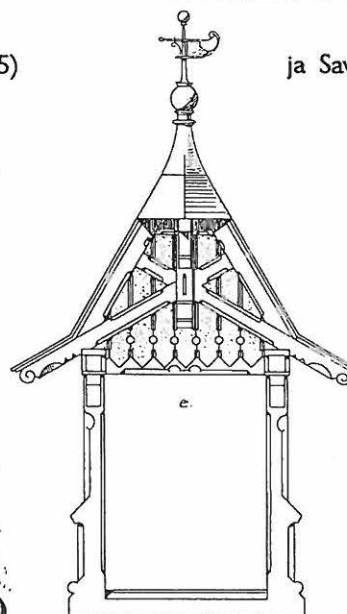
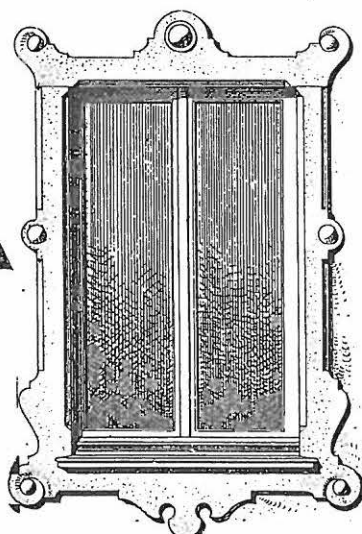
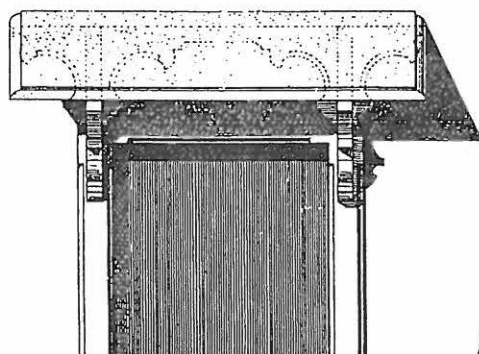
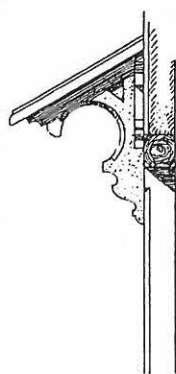

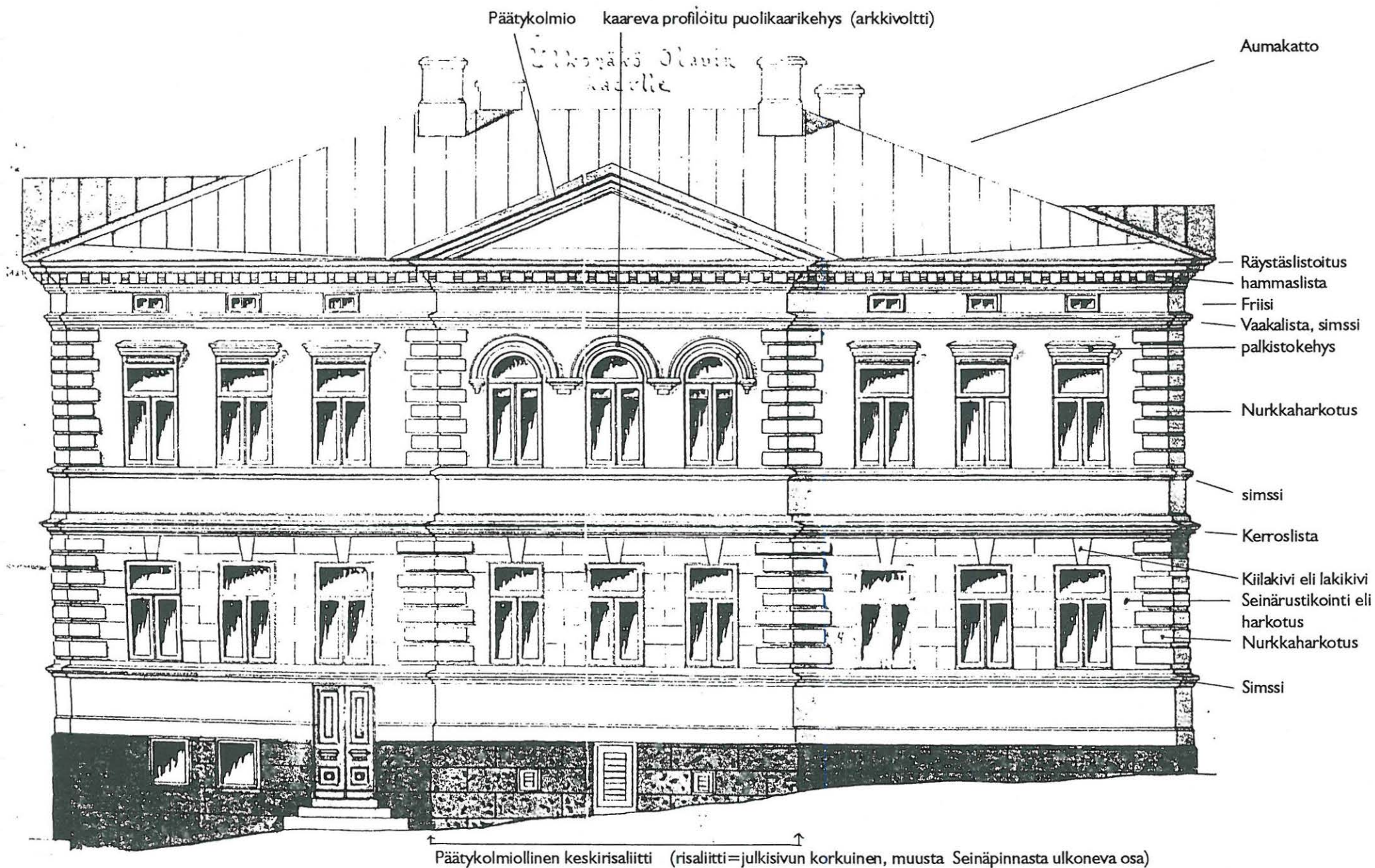
Arkkitehti W. A. Tötterströmin suunnitelma edustaa niin sanottua uusrenessanssia, joka oli varsinaisesti kivirakennustyyli mutta sitä sovellettiin myös puurakentamiseen. Aikaisemmin uusrenessanssi-nimikettä käytettiin virheellisesti kuvaamaan lähes kaikkea 1800-luvun lopun rakentamista. Nimike on edelleen ongelmallinen; nykyisin termiä käytetään puurakennuksista, joissa on käytetty ulkuvuorauksessa seinäpinnan jakoa erilaisiin "kerroksiin", ikään kuin jäljittelemään kolmikerroksisen renessanssipalatsin tapaa käsitellä eri kerrokset eril tavoin.

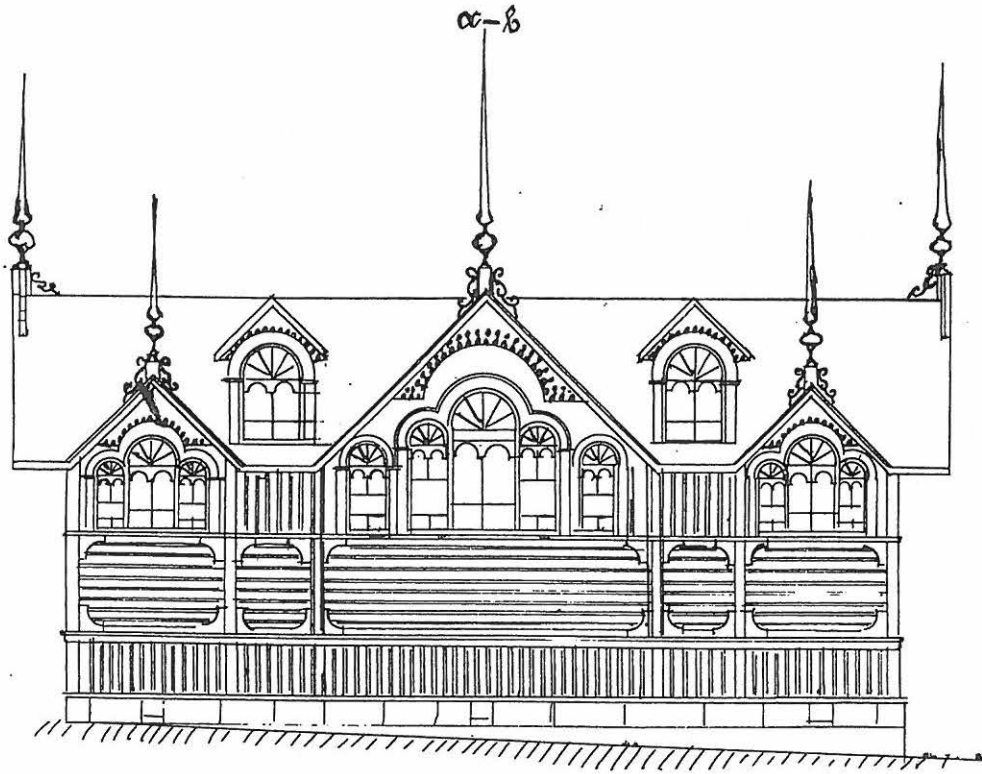

Arkkitehti Allan Schulmanin Savonlinnaan suunnittelema rakennus: Puistokatu 7. (1895)

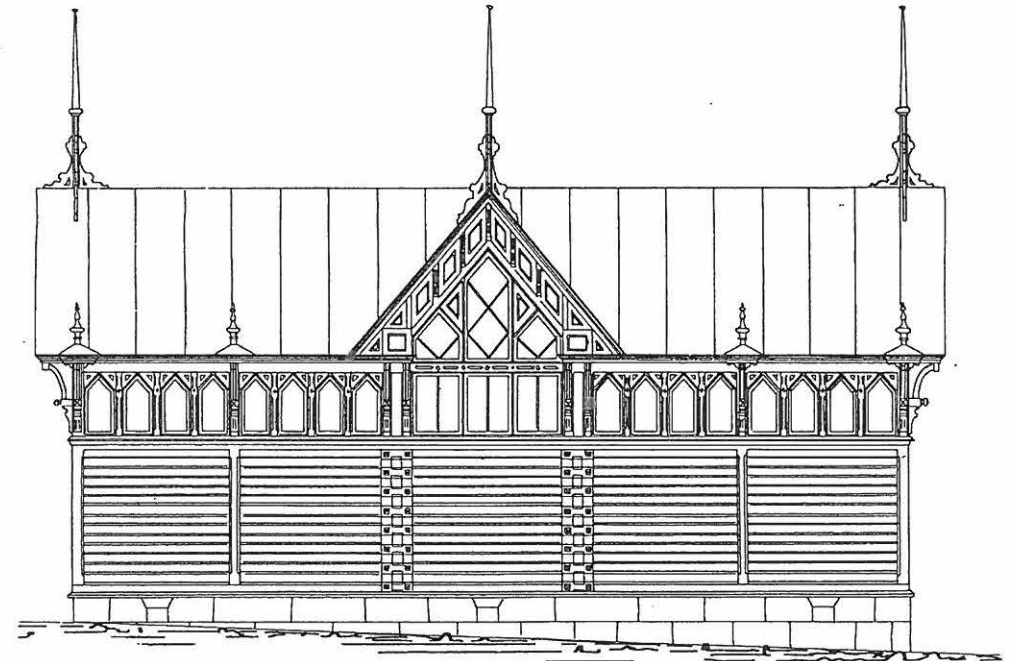
ja Savolankatu 10. (1896)

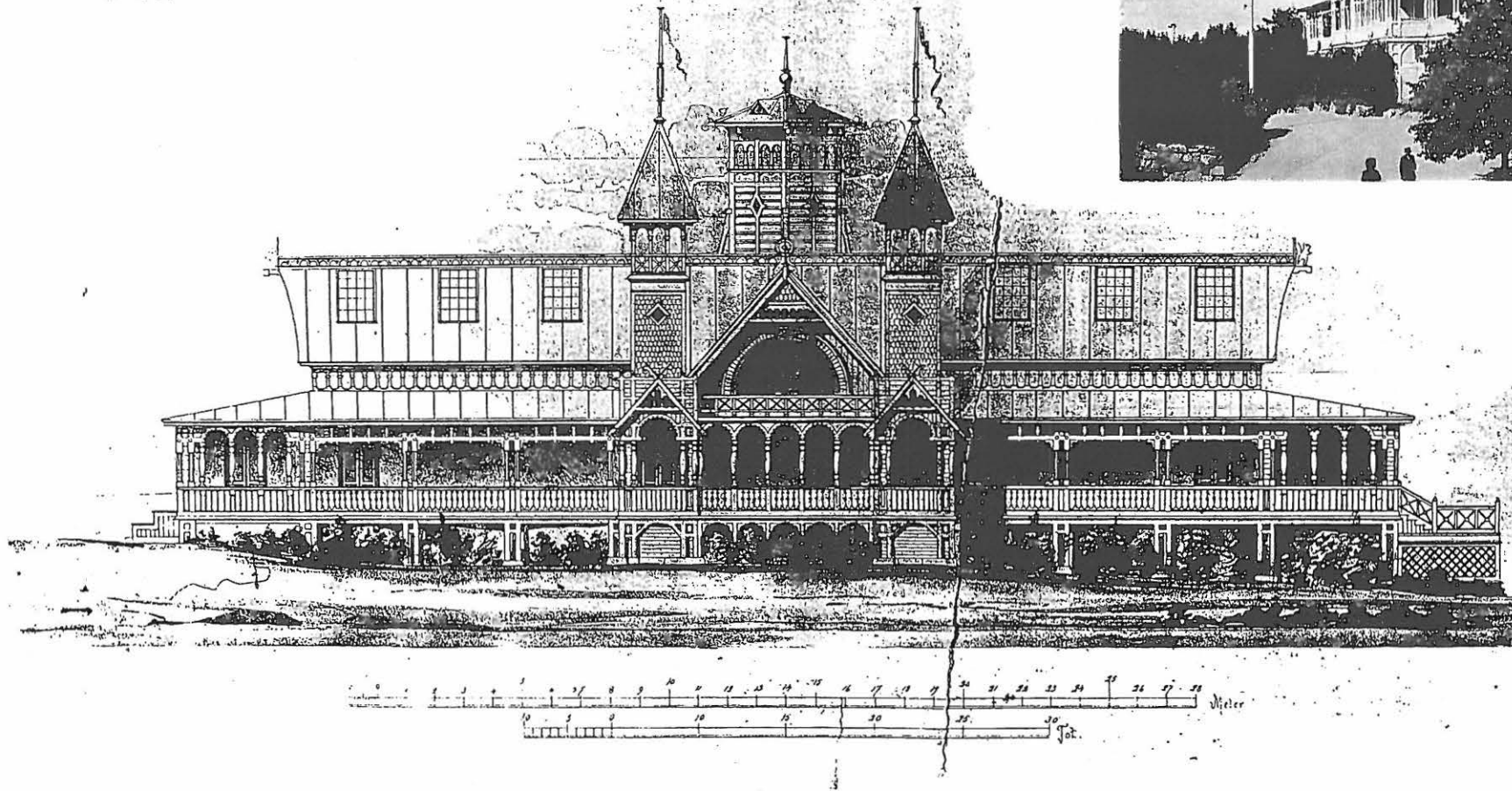
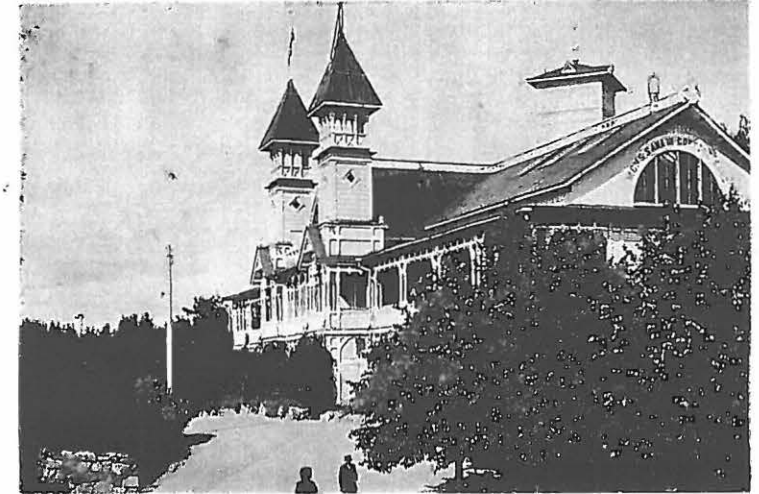
Kauppahallin pohjoissivu rakennusmestari J. Aleniuksen suunnitelman 1898 mukaan

Kauppahallin pohjoissivu lääninarkkitehti John Lybeckin suunnitelman 1898 mukaan

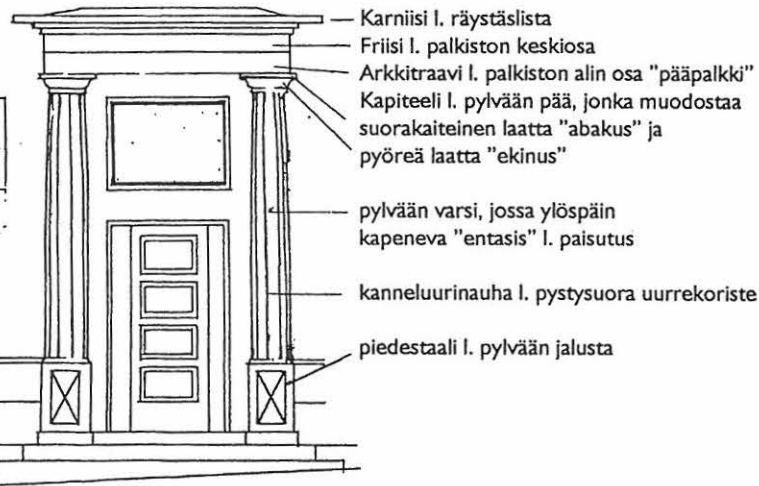
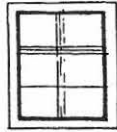
J. Alenius, joka oli todennäköisesti rakennusmestari, laati vuonna 1898 suunnitelmat Savonlinnan kauppahallin rakentamista varten. Vallinneen käytännön mukaan suunnitelma lähetettiin tarkastettavaksi läänin rakennuskonttoriin Mikkeliin. Lääninarkkitehti John Lybeck ehdotti suunnitelman "ehdottomasti hyljättäväksi". Perusteluna oli, että "fasadin ja läpi-leikkauksen mittakaava on laittomasti pieni ja edellisessä sitä paitsi on pahoja virheellisyyksiä ornamentiikkaa vastaan sekä koko piirustus erittäin huolimattomasti tehty erittäinkin koska se koskee yleistä rakennusta." Kauppahalli rakennettiin lopulta lääninarkkitehti Lybeckin suunnitelman mukaan, jossa Aleniuksen "virheellinen ornamentiikka" pyörökaarineen on korvattu "oikeaoppisella" lähes "goottilaisen" jyrkällä kolmio-ornametiikalla. Aleniuksen pieneen rakennukseen ahdetun kolmen poikkipäädyn ja kahden kattoikkunan tilalla on Lybeckin versiossa vain yksi, jyrkkälappeisempi poikkipääty ja sorvatut koristeaiheet räystäällä. Molemmissa suunnitelmissa näkyy aikakauden suosittu koristeaihe - sorvaamalla tehty viiritankomainen päätyhuippu (saks. Giebelspitz).

Muinaispohjoismainen tyyli määritellään pohjoismaissa 1870-90-luvulla esiintyneeksi koristettyyksi, "joka pohjautui ajan muinaistieteelliseen tutkimukseen ja harrastukseen ja jonka juuret olivat skandinavismissa ja uusgööttiläisessä (huom! Ei uusgööttiläisessä) liikkeessä" (Konttinen, Laajoki: Taiteen sanakirja. 2000). Muun muassa norjalaiseen kansantaiteeseen perustuva tyyli oli suosittu erityisesti paviljonkimaisissa ravintola- ja kylpylärakennuksissa.

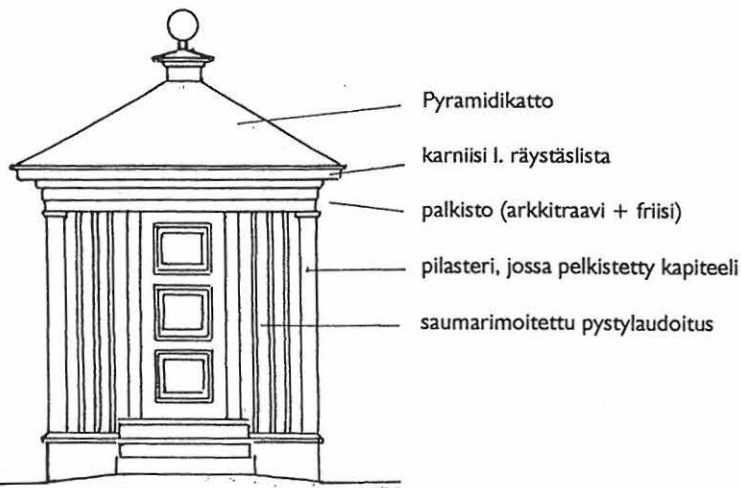

Olavin kylpylaitoksen kylpylärakennus valmistui Vääräsaaresta vuokratulle alueelle kesään 1896 mennessä. Rakennuksen suunnitteli yleisten rakennusten ylläpidon arkkitehti Jac. Ahrenberg, joka tuli savonlinnalaisille tutuksi Olavinlinnan restaurointisuunnitelmien tekijänä. Kylpylärakennusta hallitsee koko pitkän julkisivun mittainen veranta, kolme tornia ja keskiosan poikkipäädyt. Pohjoismaisen tyylin yksityiskohdat ovat parhaiten näkyvissä juuri poikkipäätyjen räystääsparrujen ja pylväiden koristelussa. Tornin seinien verhouksena on käytetty paanuja. Kylpylärakennus paloi 1960-luvulla mutta vastaavia aiheita on nähtävissä Ahrenbergin suunnittelemassa, nykyisin kunnostetussa kasinorakennuksessa, jossa on samanlainen suuri puolikaari-ikkuna kuin oli kylpylärakennuksen poikkipäädyissä. (Julkisivupiirustus Kansallisarkisto, valokuva Savonlinnan maakuntamuseo).

Olavinkatu 31, entisen Maatalouspankin talon pääsisäänkäynti v. 1925
Sovellus antiikin arkkitehtuurista - ns. edikula I. "pikku talo",
jonka katteena pitäisi oikeaoppisesti olla päätykolmio I. "frontoni"

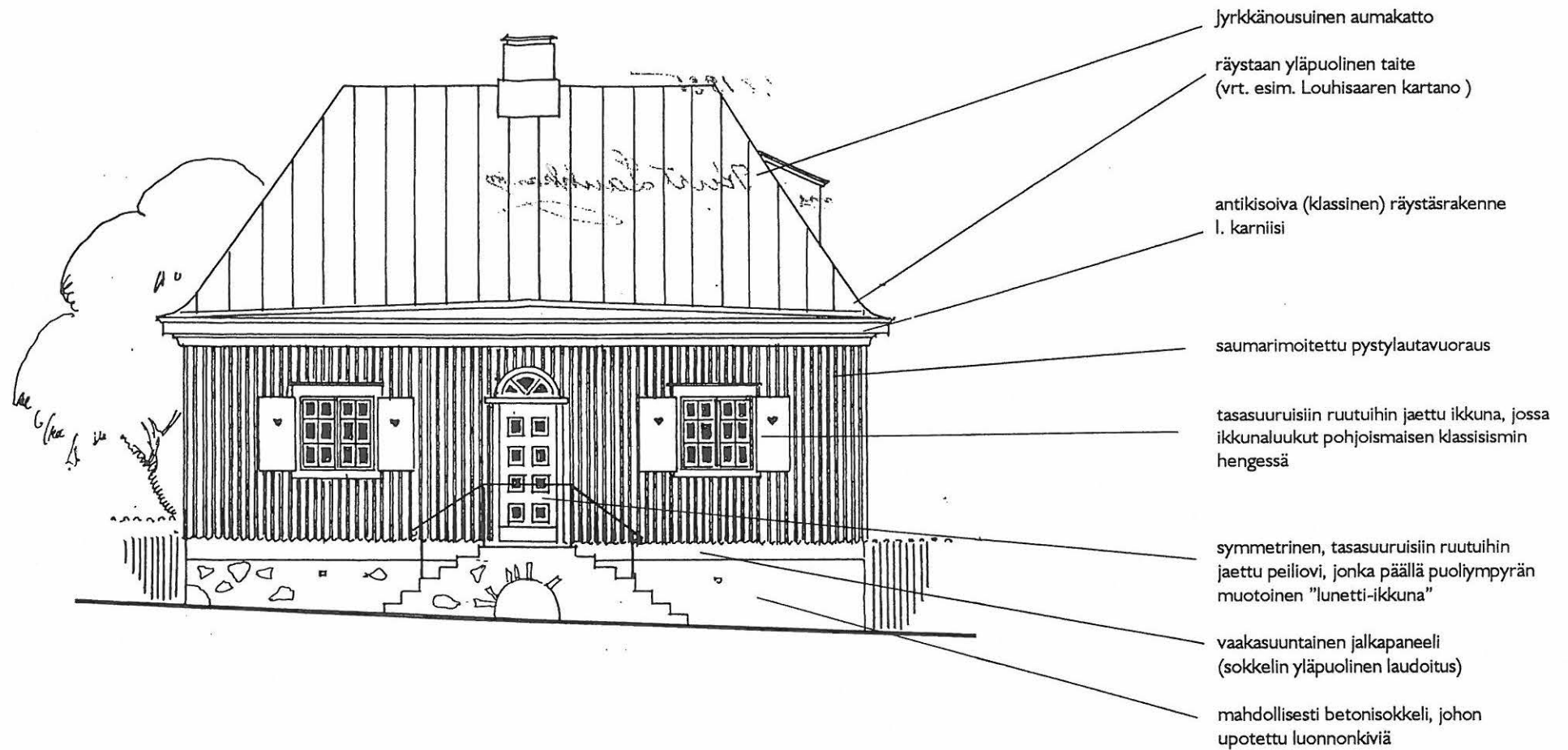
Bensiinasema Olavinkadun ja Tulliportinkadun kulmauksessa
Rkm. V. Hyvärinen v. 1928

1900-luvun toisella ja kolmannella vuosikymmenellä arkkitehtuurissa tapahtui jälleen kerran paluu antiikin arkkitehtuurityylien uudelleenkäyttämiseen ja soveltamiseen. Erityisesti tästä johtuen on Suomessa tyylistä käytetty nimitystä "20-luvun klassismi" tai klassisismi kun halutaan korostaa, että kyseessä oli tavallaan jo kerran asian uudelleen kertaaminen. Nimitys 20-luvun klassismi on kuitenkin osittain harhaanjohtava. Reaktiona jugend-tyyliä, jota pidettiin keinotekoisena, tehtynä tyylinä, vastaan syntyneet klassistiset kokeilut alkoivat jo 1910-luvulla. Kysymyksessä oli toisaalta kreikkalais-roomalaisen antiikin tyyli-ihanteiden soveltaminen mutta myös, erityisesti Suomessa ja Ruotsissa, muiden klassisoivien tyylien kuten 1600- ja 1700-luvun Ruotsi-Suomen suurvalta-ajan renessanssi- ja barokkityylin uudelleenherättäminen. Näistä syistä on Sixten Ringbom esittänyt paremmaksi ja kuvaavammaksi termiä "myöhäiseklektismi" (ekletismi = "kritiikin käyttämä termi, jolla tarkoitetaan eri suunnista vaikutteita yhdistelevää tyyliä").

20-luvun klassismi oli eurooppalainen tyyli mutta usein on haluttu vielä korostaa tyylin erityistä asemaa pohjoismaissa puhumalla "pohjoismaisesta klassismista". Pohjoismaista suuntausta ja erityisesti yhteyttä Ruotsiin vahvisti ensimmäisen maailmansodan aiheuttama yhteyksien katkeaminen Eurooppaan. Sodan jälkeen taas vaikutteita omaksuttiin myös suoraan antiikin perinnön lähteistä – suunnittelijoiden suosittu matkakohde oli Italia. Suomessa klassismista tuli tavallaan, vasta itsenäistyneelle valtiolle "kansallinen tyyli". 1800-luvun empire-tyyli omaksuttiin sopivaksi lähtökohdaksi. Alvar Aalto totesi, että suunnittelun muotokieli oli saatavissa kotoisesta perinteestä, jossa ennenkin oli osattu soveltaa klassisia tyyliinvaikutteita omaan kansanomaiseen perinteeseen. Askeettinen, niukka empirehenkinen tyyli sopi luontevasti vallinneen lama-ajan rakentamiseen myös taloudellisessa mielessä.

20-luvun klassismin tyylipiirteistä puurakennuksissa oli ehkä leimallisimmin peiterimoitetun pystyvuorilaudituksen käyttöön otto. Vastaavasti aikakauden uusi kattomuoto oli mansardi- tai taitekatto. Kattomuoto oli ollut vuosisadan verran pannassa paloturvallisuussyistä. Nyt asutopulan vaivaamissa kaupungeissa se jälleen hyväksyttiin myös puutaloihin. Katon korkeus ja lappeen jyrkkyys mahdollistivat ullakkotilan käyttöönoton asuintiloiksi. Viereisen sivun kuvan jyrkkä aumakatto räystäätaitteilla ei ollut tavanomainen ratkaisu. Tämä ns. "hollantilainen katto" oli 1600-luvun loppupuolella käytössä Pääjärven seudun varhaisissa ristikirkoissa, mutta tunnetuin esimerkki lienee Louhisaaren kartanon päärakennuksen katto.

Antiikin arkkitehtuurin aiheita käytettiin säästeliäästi, vahvasti soveltaen ja pelkistäen. Muuten äärimmäisen askeettisessa ja niukasti käsitellyssä julkisivussa saattoi olla sisäänkäynnin kohdalla kreikkalaisen temppelin pylväin, palkistoin ja päätykolmioin koristettu katos. Yleisenä piirteenä oli sommittelussa symmetrian palaaminen Jugend-kauden epäsymmetrian tilalle. Riitta Nikula on todennut, että klassistinen koristelu keveni 1920-luvun kuluessa. Hän nimittääkin klassismin loppuvaihetta "pelkistetyksi tai abstraktiksi klassismiksi". Klassisten koristeaiheiden käyttö muuttui vapaaksi, joskus jopa ironiseksi.

Arkkitehti Sune Maconi v. 1925

LÄHDELUETTELO

Painamattomat lähteet

Kansallisarkisto

Rakennushallituksen arkisto, piirustuskokoelma
Tarmon arkisto, Savonlinnan palovakuutuskirjat
Karttakokoelma

Mikkelin maakunta-arkisto

Savonlinnan kaupunginarkisto:
Maistraatin tuomiokirjat vuosilta 1855-1881
Palokatselmuskirjat: 1827-28, 1845-1865, 1879-1890. Cd I.
Mikkelin lääninhallituksen arkisto:
Kuvernöörin vuosikertomukset 1847-1873, kansio I
Insinöörikomennuskunnan piirustuskokoelma
Viipurin kuvernementin atlas

Savonlinnan kaupunginarkisto

Karttakokoelma
Rakennuspiirustuskokoelma "Puretut rakennukset"
Talonrakennusosaston piirustusarkisto
Rakennusvalvontatoimiston piirustusarkisto
Mittaus- ja kartastoyksikön arkisto

Olli Auvisen arkisto

And. Auvisen Savonlinnan kaupungissa omistamien
kiinteistöjen piirustuksia

Savonlinnan maakuntamuseo

Valokuvakokoelmat

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Arkkitehtiliitto:

Klinge, Matti ja Reitala, Aimo (toim.):

Kaila, Pietarila, Tomminen:

Koistinen, Pertti:

Konttinen, Riitta ja Laajoki, Liisa –toim. :
Kostet, Juhani:

Lilius, Henrik:

Lilius, Henrik:

Lilius, Henrik:

Nikula, Riitta:

Saarenheimo, Mikko:
Sinisalo, Antero:

Tuomi-Nikula, Jorma & Päivi:

Waenerberg, Kiiski, Nuttonen-Mattila, toim.

Vehviläinen, Olli:

Arkkitehdin Työ Suomen arkkitehtiliitto
1892-1992 Finlands arkitektförbund
Arkitektens arbete. Hämeenlinna 1992.
Maisemia Suomesta Z. Topeliuksen ja hänen
taiteilija-aikalaistensa kuvateoksen uudelleen
toimittaneet Matti Klinge ja Aimo Reitala.
Keuruu 1987.
Talo kautta aikojen. Julkisivujen historia.
Helsinki 1987.
Savonlinna. Kuvia vanhasta kaupungista.
Porvoo 1994.
Taiteen sanakirja. Keuruu 2000.
Cartographia urbium Finnicarum. Suomen
kaupunkien kaupunkikartografia 1600-
luvulla ja 1700-luvun alussa. Rovaniemi
1995.
Joensuu 1848-1890. Erään suomalaisen
puukaupungin vaiheita. Joensuu 1984.
Suomalainen puukaupunki. Anders Nyborg
A / S. 1985
Suomalaisen koulutalon
arkkitehtuurihistoriaa. kehityslinjojen
tarkastelua keskiajalta itsenäisyyden ajan
alkuun. Helsinki 1992.
Rakennettu maisema. Suomen
arkkitehtuurin vuosisadat. Keuruu 1993.
Savonlinnan kaupungin historia I ja II.
Olavinlinnan rakentamisen vaiheet suuresta
Pohjan sodasta nykypäiviin.. Savonlinna 1986.
Keisarit kesälomalla Suomessa. Jyväskylä
2002. Sivut 81-85.
Lyseosta museoksi. Joensuun
lyseorakennuksen taidehistoriallista taustaa
ja rakennusvaiheita. Joensuu 1983.
Savonlinnan kaupungin historia III.
Savonlinnan kaupunki 1876-1976.
Savonlinna 1978.